

דקוטי' ב' ונר' לקוטי'

ממכילתא לספר דברים.

ליקט מתוך מדרש הגדול כ"י בית עקד הספרים אשר למלך יר"ה
בבערלין הבירה

דוד צבי האפפמאנן

מורה בבית מדרש הרבנים אשר בבערלין.

והוסיף עליהם הערות ומראה מקומות נקראו בשם

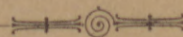
יעיר בבקרה.

Neue Collectaneen

aus einer Mechilta zu Deuteronomium

von

Dr. D. Hoffmann.

BERLIN, 1897.

Druck von H. Itzkowski, Gr. Hamburgerstr. 2.

RECEIVED

B. 383

הקדמה.

אמר המלְקָמָה והמעיר: הלְקוּטִים אשר אנכי משים לפניכם היום הם המשך מלקוטי מכילתא שלי אשר יצאו לאור בשנת תר"ץ לפ"ק בספר „שי למורה“ אשר הובל שי לרבנו הנאון מהור"ר עזריאל הילדעסהיימר גר"ו ביום מלאת לו שבעים שנה לימי חייו. הטעם אשר מנעני אז להרפס מאמרים רבים מלקוטי אשר לקטתי בטל כעת עתה אחרי אשר עברו זה שבע שנים והמדרש הגדול עודנו לא יצא לאור; ועל כן אמרתי באשר כי הלְקוּטִים אשר שמתו לפניכם בראשונה מעטים המה, אוסיפה לכם כיום הזה עוד מספר כהמה, ובהצטרף יחד ב' חבורי תמצאו רוב מאמרי מכילתא דר' ישמעאל לס' דברים הנמצאים במדרש הגדול. — על אודות המדרש הגדול הזה (כ"י בית עקד הספרים אשר למלך יר"ה בבערלין Ms. Or. 1208—1204) כבר מלתי אמורה בחלק אשכנזי של לקוטי מכילתא שלי צד III, שי למורה צד 85 (ועיין עוד מ"ש הח' קאהוט במכתב הדשי של הח' בראנן שנת 95—1894 צד 390, ומ"ש החכם שטיינשניידער בספרו על הכ"י העבריים של ב"ע הספרים הג"ל חלק ב' צד 8). שם הוכחתי ג"כ בראיות ברורות כי לבעל מדרש הגדול היה מדרש תנאים לספר דברים, אשר שמו הראוי לו הוא: **מכילתא לספר דברים** (עמ"ש במאמרי הג"ל צד IX, שי למורה צד 91); אך מסרד המכילתא הזאת לקח רק רובי מאמריו ממכילתא דר' ישמעאל ומיעוטם העתיק ממדרש דבי ר' עקיבא. עוד הוכחתי שם שגם בעל ספרי דבי רב לס' דברים השתמש במכילתא דר' ישמעאל, אבל רובי אמרותיו לקח ממדרש של בית ר' עקיבא ומיעוטן מדבי ר' ישמעאל. וע"י ליקוטי בתר לְקוּטִי אלה עוד תחזקנה ראיותי, ואיני צריך להוסיף דבר למי אשר קרא בעין פקוחא מאמרי הג"ל וגם ספרי: „צור איינלייטונג אין דיא האלאכיזשען מדרשים“ אשר יצא לאור בשנת תרמ"ח לפ"ק. ורק בקצור ארמוו, כי כל המאמרים הנמצאים בלקוטים האלה המסכימים עם המכילתא לס' שמות או עם הספרי לבמדבר הם בלתי ספק לְקוּטִים ממדרש דבי ר' ישמעאל, וכן המאמרים אשר נמצאו בהם שמות התנאים: אבא חנוך, ר' יאשיה, ר' יונתן, ר' נתן, ר' סימאי, ר' שמעון עם שם אביו (בן יוחאי), או אשר יש בהם אהר מהלשונות: למה נאמר לפי שהוא אומר (שנאמר), שומע אני, אם אמרת כן ענשת מן הרין, עד שלא יאמר יש לי ברין, שנה עליו הכתוב לפסול, אני אקרא, וכן המאמרים שמשתמשים במדות של ר' ישמעאל בכלל ופרט וכלל וכדומה — כל אלו המאמרים מקורם ויסודתם במדרש דבי ר' ישמעאל וכתבתי אודות דבר זה די באר בספרי „צור איינלייטונג“ צד 38 עד 44. —

אל לקושי אשר העתיק בעל מ...
... בבלוי או ... החוקה ... ז"ל, כאשר יראה הרואה בהערותי, כי שם
ציינתי בכל מקום מקורי המאמרים. ובהשקפה הראשונה אך למותר יחשב לספח
מאמרים כאלו אל לקושים ממכילתא; אך דרכו ותהלוכותיו של בעל המדרש הגדול
הסבוגי לחבר פעמים מספר עם לקושי דברים אשר לא ממכילתא לוקחו. — כי הנה
בעל מה"ג אף שדרכו ברוב מקומות לצרף אל הכתוב המדרש של התנאים, מימ
באיוה מקומן של כתובים עזב לשון המדרש ותפס לשון תלמוד בבלי או לשון
הרמב"ם בספר היד שלו, או מפני שרוצה להכריע ההלכה כדברי התלמוד או הרמב"ם
שחולקין על המדרש, או מפני שתפס לשון קצרה וברורה של הרמב"ם שעולה כאחד
עם דברי המדרש. ומעתה ברוב מקומות שנמצא בלקושי מאמר מן התלמוד או מן
הרמב"ם כנראה השמיט שם בעל מה"ג מאמר המכילתא ויבא תמורתו מאמר זה,
ועל כן אמרתי טוב לאחוז גם אני מאמר התמורה מלהניח במקום הזה פרצה, שיהיו
קצת דברי הכתוב בלא מדרש כלל. וכמה פעמים אחז בעל מה"ג בתחילה לשון
המדרש ולבסוף לשון הרמב"ם, וכנראה שם לפי הענין דברי הרמב"ם והמדרש עולים
כאחד. הו"ן מזה ימצא הקורא קצת תועלת במה שהציג בעל מה"ג כמה פעמים
מאמר הש"ס ומאמר המדרש זה לעומת זה, ועל כן חשבתי לתת גם אני למאמר
הש"ס המובא במה"ג מקום בלקושי, ובאשר כי הוספות כאלה הלא מצער הנה, לא
לגרעון תחשבנה לי. —

ולענין ההערות אשר העירוני שמרתי דרכי מקום בלקושי מכילתא שלי, כי
כל משכיל יודע, אשר פעמים רבות מראה מקום לעיין שם ושם מבאר יותר מביאור
רחב, ואין צורך לביאור אם המאמר מבואר היטב במקום אחר; אך במקום אשר
צריך ביאור לא נמנעתי מלחזות פירושי כפי הצורך לענ"ד. גם הנהתי המאמרים
הצריכין תקון לפי דעתי הקלושה, אך לא שלחתי את ידי בנוף הלשון של הכ"י.
כי אם טה שמחקתי הסגרתו בשני חצאי עגול (כזה) ומה שהוספתי הצנתי בשני
חצאי מרובע [כזה]. ושמרתי נ"כ דרכי הכתיבה שבכ"י כנון "חאט" במקום "חטא"
"כוח" במקום "כח". ודע דבכ"י ברוב המקומות הביא הכתובים מנוקדים והנקוד הוא
שלא כדרך נקוד שלנו (וכמה פעמים בנקוד בבלי). אך לא רציתי להעתיק הנקוד של
הכ"י בכל המקומות, כי דבר זה לא הקימותי לי למטרה בהוצאת לקושי, ורק במקום
אחד (בצד 3) הדפסתי נקוד הכ"י לדוגמא, אולי יראה הרואה ויחקור אחר הנקודה
הזאת בפנים בכ"י מה"ג וימצא דברי חפ"ן. ויהי נועם וגו' ומעשה ידינו כוננהו.

הק' דוד צבי האפפמאנן.

פרישת ואתחנן.

(דברים ג, כג) ואתחנן אל ה' אמר ר' מאיר כיון שידעו ישראל שאמר הקב"ה למשה הגיע זמנך ליפטר מן העולם נתקבצו אליו כל ישראל ואמרו לו רבינו משה כשהותא) בינינו היינו כולנו מתענגין ומשליכין יהבינוא) עליך עכשיו מי יעמד לנו אחרך ומי יגדור פרצותינו) ועל מי אתה מניחנו השיבם ואמר להם אל תבטחו בנדיבים) עד שאדם נותן בטחונו על בשר ודם ומבקש ממנו שיושיעו יושיע עצמו מן המיתה תחלה) אל יהי לכם בטחון אלא במי שאמר והיה העולםס) ב"ה שהוא חי וקיים לנצח שנאמר בטחו בה' עדי עד) ואמר בטחו בו בכל עת עס) בין שאתם הוטאין ובין שאתם זוכין) שפכו לפניו לבבכם) בתשובה מיר השיבו ישראל ואמרו אלהים מחסה לנו סלה): ד"א אמר משה לישראל עד עכשיו הייתי מתפלל עליכם ומבקש בעדכם רחמים מיכן ואילך כל אחד ואחד זכותו תעמוד לו והרי אני מבקש על עצמי לכך נאמר ואתחנן אל ה': ד"א ואתחנן אל ה' אעפ"י שאמר הקב"ה וצו את יהושע וחוקהו ואמצהו כי הוא יעברט) לא נתיאש מן הרחמים אלא עמד והתחיל מבקש על עצמו מושלו משל למה הדבר דומה לחולה שהוטל על המטה וישב וכתב דיאתיקי) לבניו והעמיד להן אפוטרופוס) ואע"פ כן היה מבקש על עצמו שמא יתרפא מחליו) לכך נאמר ואתחנן אל ה': ד"א ואתחנן אל ה' מלמד שהסדיר משה חמש מאות וחמש עשרה תפלות מנין ואתחנן) והיא מנין טלפי החיות שנאמר ורגליהם רגל ישרה) מנין ישרה חמש מאות וחמש עשרה כנגד ואתחנן עד שעלת תפלתו למרום ונתקבל ואמר לו עלה ראש הפסגה) ושנים הן שעסקו בתפלה והועילו משה רבינו וחוקיהו ויש אומרים אף חנה שנאמר ויתפלל יונה אל ה' אלהיו) ואומר ותבוא אליך תפלתיה).

(כד) ה' אלהים אמר לפניו רבוננו של עולם עשה עמי במדת רחמים ואם בא אתה עלי במדת הדין) יש לי דין שהרי הכתבת בתורהך על ידי ביומו תתן שכרוי) ואני נצטערתי ארבעים שנה במדבר עם ישראל ולא נתת לי שכרי) ועכשיו אתה אומר לי לא תעבור את הירדן הנה) אתה החלת להראות אמר לפניו רבוננו של עולם הואיל והתחלת להראני מקצתה הראני כולה משל למלך) שנזר

יעיר בְּבַקְרִי.

א) כונו כשהיית. א) יסבינו ונשאלנו. עיין ראש הסנה כ"ו ע"ב וצ"ר ס"פ ע"ט. ב) יגדור פרצותינו. ע"ב צ"ל ע"ב. ג) תהלים קנ"ו ג'. ד) כניס א"יכ תלל רוחו יסוב ללדנחו. ה) הוא פירוש של עס הויה. ו) נוסה העולם. ז) יעשה כ"ו ד'. ח) תהלים ס"ב. ט. י) בכל עת קדיש. יא) דברים ג' כ"ח. יב) לשון יוני διαθήκη נוואה. יג) ל"י ἀπίτροπος נוונה על נכסי יסוניה (פֶּלְטוֹנוֹ). יד) ע' תמונה פי' ד'. יו) וכן דברים ד' פי"א פי' י. יז) ימקאל א' ז'. יח) דברים ג' כ"ז. יט) יונה ז' ב'. יז) עס סי. יח) ע' ספרי ר"פ כ"ז. יט) דברים כ"ד ט"ו. כ) ע' דברים ד' פי"א פי' י. כא) דברים ג' כ"ז. כב) כל זס

סיחון ועוג ונתנם לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי אמר דומה שלא נגזרה גזירה אלא על תנאי ואין אנו מגדלין (ב) אלא על תנאי לכך היה עומד ומבקש כל אותן תחנות ובקשות עד שאמר לו רב לך: את גדרך אמר לפניו רבוננו של עולם אימתי אתה מתגדל בעולמך בשעה שאתה כובש על מדת הדין (ד) שנאמר מי אל כמוך נושא עונס).

(כה) ואראה את הארץ הטובה ארץ ששיבתי אותה לישראל ואמרת להן כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה (כו) אמר לו הקב"ה הלא מן הים אתה צפית שאין אתה נכנס לתוכה שנאמר תביאמו ותשמעו (כז).

(כז) רב לך אמר לו הרבה ממה שבקשת נתון לך אלו היית נכנס לארץ ישראל היית נכנס לתוך בני אדם מתיסמך) ובני אדם מתיסמך קוברין אותך ועכשו את נכנס לתוך מלאכי שרת ומלאכי שרת קוברין אותך שנאמר וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה' (כט): ד"א רב לך אמר לו הרבה ממה שבקשת נתון לך אלו היית נכנס לארץ ישראל לא היית מספיק לראותה כל ימך ועכשו הריני מראה אותך כלו באצבע שנאמר ויראהו ה' את כל הארץ ואת נפתלי ואת הנגב) מלמד שאמר לו זה חלקו של יהודה וזה חלקו של בנימין וזו ארץ אפרים וזו ארץ מנשה: ד"א רב לך אמר לו הרבה ממה שבקשת נתון לך אלו היית נכנס לארץ היית נקבר בקבר מעשה אדם ובארון מעשה אדם ועכשו את נקבר בקבר מעשה שמים ובארון מעשה שמים שנאמר וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון (ל) אין ספון נסים ונפלאות עשיתי על ירך עכשו ארכי (ג) של יהושע דוחקת לפניך) שבשעה שבראתי את עולמי בראתי אותו אורכויות אורכויות (ה): ד"א רב לך דייך שלא שלט בך יצר הרע ולא עוד אלא שאין אני מוסרך ביד מלאך המות אלא אני בעצמי מיטפל בך:

(כז) וראה בעיניך אמר לו הקב"ה אברהם אמרת לו קום התהלך בארץ ארכה ולרחבה (ו) אבל אתה וראה בעיניך: ר' חנינה בן יעקב (ז) אומר חביבה ראייתו של אברהם אבינו יתר מראייתו של משה שאברהם לא ליבטוהו (ט) ומשה ליבטוהו באברהם נאמר שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שולט (י) ובמשה הוא אומר עלה ראש הפסגה ושא עיניך עלה הכס וראה: כי לא תעבר את הירדן הוזה כיון שביקש כל אותן בקשות ותחנות אמר רבון העולמים גורת גזירה עלי שלא אכנס לה מלך (י) שנאמר לכן לא תביא את הקהל הזה (יא) אכנס לה הדיוש אמר לו אין המלך נכנס בהדיוש אמר לפניו רבוננו של עולם כלום נגזרה גזירה אלא שלא אכנס לה מלך ולא הדיוש אכנס לה במחילה של קסריון (יג) שתחת פומיוס (יד) אמר לו

הנשגל צנכילתא צלחא ונסי דעונלק פ"ג, וכלן הוה עיקר ונקווה. (כג) צנכ' גרי נידונין. (כד) ע' יונג ס"ט ע"ג. (כה) נויכה ז' י"ח. (כו) דצריס ח' ז'. (כז) צננות ט"ו ט"ז, וע' כס"י ונכילתא סס, וע' פסיקתא דצחי פ' ט"ו (ס"ט ע"ג). (כח) העתידין לננות. (כט) דצריס ל"ד, ה'. (ל) סס ח' ז' ג'. (לא) דצריס ל"ג, כ"א. (לב) יכוניס כ"ב, י"ד. (לג) ל"י אַרְחָא ונושגלס. (לד) ע' דצריס דנה פ"ג פ"י ה'. (לה) ע' דנה לרות ח' ג'. (לו) צלחית י"ג, ט"ז. (לז) זס הנושגל איתא צנכילתא צלחא ונסי דעונלק פ"ג וסס גרי ר' חנינא בן עקיבא, וחסר סס דעת הס"ק. (לח) לא עיטוהו. (לט) צלחית י"ג, י"ד. (נ) כל זס הנושגל צנכילתא סס, ונח) צנודנר כ' י"ג. (נא) הילא Caesarea Philippi. (נב) צנכ' גרי פנייס ונח"א פנייס והילא Paneas.

ושמה לא תבוא (נד) אמר לפניו רב
הדיוט ולא במחילה של קסרין שתחת נ
לא תעבור את הירדן הזה [ר' שמעון בן יוחי אומר] אינו צריך והלא כבר נאמר
כי אנכי מת בארץ הזאת ואינני עובר את הירדן (נו) ובי מת יכול לעבור אלא כך
אמר לו אף עצמותיך לא יעברו את הירדן:

פרשת ראה.

(יב, כו) ועשית עלתיך הבשר והדם על מזבח ה' אלהיך למה נאמר לפי
שנאמר מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו (מ) יכול שתהא זביחה
בראש המזבח ת"ל ועשית עלתיך הבשר והדם על מזבח ה' אלהיך בשר ודם על
מזבח ה' אלהיך ואין זביחה על מזבח ה' אלהיך אם כן למה נאמר עליו בסמוך לו (מא)
כענין שנאמר ועליו מטה מנשה (מב) מנין לא יכולתה להקטיר על גבי המזבח הקטיר
על גבי אדמה (ג) ת"ל מזבח אדמה תעשה לי: ר' יוסי אומר (גא) ארי הוא אומר
ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר כי מזבח הנחשת אשר לפני ה'
קמץ מהקביל (ג) וכי מיכן אנו למדין שהוא קמץ (ג) והלא כבר נאמר אלקף עולות
ועלה ישלמה על המזבח (יד) ההוא (ס) כשאתה בא לחשבון אמות ולמנין עולות הרי
הוא גדול מזה אם כן למה נאמר קמץ נפסל כאדם שאומר כהן קמץ הוא: ר' יהודה
אומר מזבח שעשה שלמה קמץ היה ודאי (ו) ומקטיר בעורה היה שכל עורה כשרה
להקטיר: ומנין שאם היו אימורים מרובים וקמצים מרובים ונסכים מרובים עושה להן
הבערה אחת שתחוק את כולן ת"ל וזבחת עליו (ז) מיכן הוסיפו עליו שש אמות על
שש כשעלו מן הגולה (ח):

(יג, ז) נלכה ונעבדה אלהים אחרים מיכן אמרו (ט) המסית שהסית בין בלשון
רבים בין בלשון יחיד הרי זה נסקל ביצר האומר אעבוד אלק ואעבוד נלך

(נד) ז"ל ושמה לא תבוא דברים ל"ד. ד. (נז) הוספתי זאת עפ"י הסוכי. (נו) דברים
ד. כ"ב. (נח) שנות כ"י. כ"ד. (נח) ע"י לקוטי ונכילתא הערה ק, מנחות ל"ו ע"א,
פסחים ס"ג ע"ב. (נח) צמד צ"י. ונאמר זה נולד כמעט נולד צולה צנכילתא דר'
שנעון בן יוחי שנעקק צמד הגדול לפסוק זה צ"י שנות, (נח) ונכילתא צמד פ"א)
ופליג אונח"י דר"ס פ"ו דזכאים ע"י"ס וצנורא, וע' ספרא לויקרא א' י"א. (נ) סתמא כר'
יהודה דאמר כל העורה נוקדשת להקטיר חלצים (זכאים ס' ע"א). (נא) ע"י נאמר זה צזכאים
ל"ט ע"א, ונכילתא צמד פ"א הוא קטוע. (נב) נלכים א', ח' ס"ד. (נג) כלומר הליך אפשר
לומר שהיה קטן ונעש. (נד) כך נקוד כחצו יד. (נה) נלכים א', ג' ד'. (נו) כלומר קטן ונעש
וצ"ס ס"ס: דברים כחצן דברי ר' יהודה. (נז) ע' ספרא לו פק צ': ונין שיעשה את
הנערכה גדולה כדי שתקבל את כל העולות ת"ל עליה וכי כל הקטרות יהיו עליה.
(נח) ל"ג דצנח"י דמדות פ"ג ויש איתא צד"י כשעלו מן הגולה הוסיפו עליו ד' אמות מן
הלשון וד' אמות מן הנערכה. והנה כאן נשנוע דהוסיפו נשוס ללא ספק וצ"י"ס זכאים ס"א
ע"י נאמר טעם זה נרצ' יוסף ונתחילה ואח"כ חזר צו. (נח) לא תפסד נחסיך מוכח דגס
צלשון יחיד חייב דהא כאן לשון רבים כתיב נלכה ונעבדה וז"ל דכיון דגלי קרא לקמן גבי
נודים את הדברים דאינו חייב אלא צנדיח צלשון רבים, א"כ כאן גבי נקית את היחיד נלך
הסנדא הייתי אומר דאינו חייב אלא צלשון יחיד, וע"כ לא יליך נוקרא דנלכה ונעבדה אלא

אלך ואקטר נלך ונקטר, אנסך אלך
ואשתחווה נלך ונשתחווה (ס):

(יד) נלבה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעתם מיכן אתה למד שאינה
נעשית עיר הנדחת עד שידיתוה מדיחה בלשון רבים ויאמרו להן נלך ונעבוד
או נלך ונזבח או נלך ונקטר או נלך וננסך או נלך ונשתחווה או נלך ונקבל באלוה
והן שומעין ועבדו וקיבלו באלוה(ס):

(טו) ואת בהמתה לפי הרב למה נאמר לפי שהוא אומר ושרפת באש את העיר
ואת כל שללה שומע אני בין דבר שיש בו רוח חיים ובין דבר שאין בו רוח
חיים הכל בשריפה ת"ל ואת בהמתה לפי הרב בהמה היתה בכלל ויצאת ללמד מה
בהמה מיוחדת שיש בה רוח חיים ואינה נידונית אלא בסיוף אף כל דבר שיש בו
רוח חיים לא יהא נידון אלא בסיוף(ס):

(יו) ואת כל שללה תקבויץ למה נאמר לפי שהוא אומר ושרפת באש את העיר
ואת כל שללה שומע אני בין שלל שדרכו לקבץ ובין שלל שאין דרכו לקבץ
ת"ל (ושרפת באש) ואת כל שללה תקבויץ ושרפת מי שאינו מחוסר אלא קביצה
ושרפה יצא שלל שמחוסר תלישה קביצה ושרפה מיכן אמרו אילנות מחוברין שבתוכה
מותרין ותלושין אסורין בורות שיהין ומערות מותרות(ס):

(יח) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם להביא שכר [נכסין] ע"ז שיהו אסורין
בהנייה והרי הדברים קל והומר ומה אם שכר נכסי ע"ז אסורין בהנייה קל והומר
לע"ז עצמה(ס):

(יט) כי תשמע בקול ה' אלהיך אין לי אלא מה שפירט הכתוב שאר דקרוקי
הפרשה מנין ת"ל לשמור את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום(ס):

(יה) בנים אתם לה' אלהיכם ר' מאיר אומר חביבין ישראל בין שעושין רצונו
של מקום ובין שאין עושין רצונו של מקום הרי הן קרואין בני(ס) שנאמר

דחייב חף בלשון רבים. (ס) רננ"ס ה' ע"ז פ"ה ה"ג, ועיין בטהרין פ"ז סוף ונסנה "ו
ובפירושי סם שהצאתי ראיה ונספרי פ"י ל"א וויירושלמי דנחמי צניקת וניירי וכן פירט
התפארת ישראל אונס ונכילתא שלנו נלאה דפירט דאונסית קאי, ואחרים נמשך רננ"ס,
ונה שהקטא חכ"ו החיך יתחייב הונסית חס אונר אעבוד כבר ייסב חג, נו"ס ואלף
באסקאוויטץ צטוב טעם בנספרי סדר ונסנה. (ס) רננ"ס ה' ע"ז פ"ד ה"ה, ודע דעל נה
ספסק רננ"ס פ"ה ונה" ע"ז ה"ז הונסית את רוב אנשי העיר הרי זה נדיח ולינו נקרא
ונסית כתב הוגדול עוז וז"ל: בנכילתא ובספרי ע"כ, ונכאן נלאה שהיה לבעל הוגדול עוז
ונכילתא לדכרים, וכן ונסנע ונוגדול עוז לה' סנהדרין פ"ג ה"ח אונס כתצתי צנוקס אחר
כי ונה' בטהרין חין ראיה שהיה לבעל וניע ונכילתא ונסוס דבספר הנוגות ונוה רפ"ד ונציא
רננ"ס אותו הנואנר צטם ספרי ואפשר דהנ"ע אגב רישתא כתב ונכילתא תחת ספרי,
ועכסיו טרמיטי שהנויע ונציא כאן ונכילתא וספרי יחד ע"כ ל"ז דהיה לו להנויע ונכילתא
לדכרים. (ס) רננ"ס פ"ד ונה" ע"ז ה"ו פסק והורגין כל נפש חיה אשר צה וכזה חכ"ו
ונקרא ונלא הוא ואת כל בהמתה וה"ה לשאר נפש חיה ואפשר דנכל נפקא ותווא דאגב
רישטיי לא דק דלא כתיב כל גבי בהמתה. ועכסיו שזכינו לנכילתא שלנו חנו רוחין דליפנין
זה ונדבר שהיה בכלל ונלא ונן הכלל ללוגד. (ס) בטהרין ק"ג ע"א, ועיין רננ"ס ה' ע"ז
פ"ד ה"ג, וניוסב צזה קוטי' חכינו דלונה צטער שהוכר בגנ' תקנצן ושרפת לא הזכירו רבינו
וגבי אילנות שלא הוכר בגנ' הזכירו רבינו, דפשוט דרננ"ס נמשך אחר ונכילתא שלנו.
(ס) ע' רננ"ס פ"ד ונה" ע"ז ה"ג. (ס) וכן דרם לקונן הערה קט. (ס) עיין ספרי

וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו ו...
 בין עושיין רצונו של מקום ובין שאין עושיין רצונו של מקום
 הרי הוא מיהר שמו עליהן וקורא אותן בנים שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם:
 ולא תשימו קרחה בין עיניכם מנין לעשות הראש כבין העינים הרי הוא אומר
 בכהנים לא יקרחה קרחה בראשם (סא) הכהנים בכלל היו סמ) ולמה יצאו מן הכלל
 ללמד מה הכהנים עשה בהן את הראש כבין העינים בקרחה אף ישראל דין הוא
 שנעשה בהן את הראש כבין העינים (ט): או מה כאן בין עיניכם אף להלן בין
 עיניכם (ע) אמור לא בא כאן בין עיניכם ונאמר להלן בין עיניכם אלא ללמד על
 התפלין שנאמר בהן והיו לטמפת בין עיניכם (עא) נאמר כאן בין עיניכם ונאמר להלן (עב)
 בין עיניכם מה בין עיניכם האמור להלן על גבוה שבראש אף בין עיניכם האמור
 כאן על גבוה שבראש (עג) והרי הדברים קל וחומר מה אם כתובין המתלמדין (עד) הרי
 הן למדין זה מזה (עס) קל וחומר ללמדין (עו) שילמדו זה מזה (עז):

(ב) בך בחר ה' אלהיך אין לך אומה ששלחה ידה בישראל אלא והקב"ה פורע
 ממנה מצרים אמרו כל הבן הילך היאורה תשליכוהו (עח) כתי' בהן וניער
 פרעה וחילו בים סוף (עט): סנחריב הורף ונידף שנאמר מי בכל אלהי הארצות (פ)
 אמר לו הקב"ה את מי הרפת וגדפת (פא) ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור (פב)
 היאך הכם כאדם שהוא שותה כוס וזו היא גבורתו של הקב"ה: נבוכדנצר כתיב ביה
 אבלני הממני נבוכדנצר מלך בבל (פג) וכתב בו ופקדתי על כל בבל (פד):
 אדום שהיא בוזת את ישראל כתי' בה ולא יהיה שריד לבית עשופס) אמר הקב"ה
 לאומות העולם שוטים שבעולם אם נגע אדם בבנו של מלך כלום יש לו חיים
 בעולם וישראל הלא נקראו בנים שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם נוגעים אתם בהם
 ואני מניח אתכם והלא כתי' כי הנוגע בכם נוגע בבית (פו) עינו לא נאמר אלא

כאן. (סז) דברים ל"ג, י"ט—כ"ו. (סא) ויקרא כ"א, ה'. (סח) תחלת ונאמר זה כבר
 הנחיא צחלק האשכנזי של ספרי לקוטי וניכילתא ד' VI ולא נסנה כחן אלא מניני סומו.
 (סט) בספרי יליף זאת ונו"ט דקראת קרחה וכן צח"כ פ' אומר וצקדושיין ל"ו ע"א. אונס
 תנא דידן דריש לה מודצר סהיה בכלל וכו' ואפשר דלא סיל הגז"ט נוסוס דלינו מופנה כמ"ס
 צארכות בספרי "זר איילייטונו אין דיא האלכזישען מודרסי"ס ד' 6 עיי"ט. (ע) דבראשם
 דכתיב גזי כהנים היינו זין העינים, וע"כ לריך לומר כן דל"ה לונה כתיב כאן לשון זין
 עיניכם, ואי קשיא ח"כ לונה ילאו סהנים מן הכלל י"ל דהא צל"ה קשה ליכתוב רחננא
 כאן ולא תשינו קרחה צראשיכם ולא צעיק קרא דגזי כהנים אלא עיי' קרא דכהנים אינעריך
 נוסוס טענא אחריתא (עיין מ"ט הכתב והקצלה והר"ר ש"ר הירש צפירושיהם טס).
 (עא) דברים ו' ה'. (עב) גזי קרחה. (עג) וכן סוף צנוכילתא מוס' דפסחא פ"ז וצוננחות
 ל"ז ע"ג. אונס צספרי פי' ל"ה סחם כר' יהודה דיליף של ראש ושל יד. — ונעמה כיון
 דיט לנו טעם נכון לונה כתיב כאן זין עיניכם דהיינו ללמוד על התפלין לריך לפרט קרא
 דבראשם דכתיב גזי כהנים כפסטא דהיינו כל הראש וילפיין ישראלים וכהנים דכל הראש
 כזין העינים. (עד) היינו כתובין דתפלין הנחלמדין גזי"ט ונקראת דזין עיניכם גזוזה של
 ראש. (עה) דילפיין של יד ושל ראש צונה מנינו דגם צשל יד מניחין על גוזה של יד
 כדיתא וצנוכילתא וצוננחות טס. (עו) אפשר לריך להגיה ללמודין דהיינו דברים טאנונו
 צקראת הנלמדין על התפלין. אך אפשר לקיים הגירסא דלך ופי' ללמדין היינו כתובים
 דקראת סהכל כאמר בהן צפירות וראויין ללמוד זה וזה נוסוס דלינו ללמוד מן הלמוד.
 (עז) טילמוד ישראל וכהנים לעשות כל הראש כזין העינים וכהנים וישראל דלין חייבין אלא
 על הנות. (עח) טמות ח' כ"ג. (עט) סהלים קל"ו, ט"ו. (פ) ונלכים צ', י"ט, ל"ה. (פא) טס
 י"ט, כ"ג. (פב) טס ל"ה. (פג) ירמיה י"א, ל"ד וטס כתיב צנוכדנצר. (פד) טס וי"ד.
 (פה) עוצדי' ח', י"ח. (פו) זכריה צ' י"ג. (פז) סהלים ל"א, ט"ו. (פח) יסעני ס"ג, ט".

בלבד והיא חביבא עליו ביותר וכל הנוגע
 מיצר ר' יצחק אשה הקב"ה כל המצר לישראל כאלו הוא מצר לפני
 שנאמר עמו אנכי בצרה (פ) ואומר ככל צרתם לא צרם). להיות לו לעם
 סגולה אם יכנס אדם של מלך ליטול סגולתו אין הורגין אותו? והם גנו של
 מקום שנאמר אל גנת אגוז ירדתי (ט) או אם יכנס אדם לביתו של מלך ליטול סגולתו
 אין הורגין אותו? כך ישראל הן סגולתו של הקב"ה שנאמר להיות לו לעם סגולה:
 ד"א כך בחר ה' אלהיך למה נאמר לפי שהוא אומר כי יעקב בחר לו ית'
 (ישראל) ואין אנו יודעין אם יה בחר ביעקב ואם יעקב בחר ביה ת"ל כך בחר ה'
 ומנין שאבינו יעקב בחר במקום שנאמר לא כאלה חלק יעקב (כ): להיות לו לעם
 סגולה למה נאמר לפי שהוא אומר ישראל לסגולתו ואין אנו יודעין אם ישראל
 עושין למקום סגולה ואם המקום עושה להן סגולה לישראל ת"ל (ישראל לסגולתו)
 [להיות לו לעם סגולה]: כיוצא בו אתה אומר ואת רסן בין ניגוה ובין כלא היא העיר
 הגדולה (ג) ואין אנו יודעין אם רסן היה הגדולה ואם ניגוה היא הגדולה (ג) ת"ל וניגוה
 [היתה] עיר גדולה לאלהים (ג): כיוצא בו אתה אומר ולשם ילד גם הוא אבי כל בני
 עבר אחי יפת הגדול (ג) ואין אנו יודעין אם שם הוא הגדול ואם יפת הוא הגדול (ג)
 ת"ל אלה תולדות שם שם בן מאת שנה (ג). כיוצא בו אתה אומר אל ידע בעיניך
 על הנער ועל אמתך (ג) ואין אנו יודעין אם לשילוח (ג) אם למעשה (ק) ת"ל כל אשר
 תאמר אליך שרה שמע בקול (ג): כיוצא בו אתה אומר ויאמרו לו מצאנו מים (ק)
 ואין אנו יודעין אם מצאו ואם לא מצאו (ק) ת"ל ויקרא אותה שבעה (ק) מכל מקום (ק):
 כיוצא בו אתה אומר וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו (ק) ואין אנו יודעין אם
 יעקב בכה למלאך ואם המלאך בכה ליעקב (ק) ת"ל ויאמר שלחני כי עלה השחר (ק):
 כיוצא בו אתה אומר אבנים שחקו מים (ק) ואין אנו יודעין אם מים שחקו אבנים
 ואם אבנים שחקו מים ת"ל תשטף ספיחיה עפר ארץ (ק): כיוצא בו אתה אומר הן
 יקטלני לו איחלקי (ק) ואין אנו יודעין אם איחל אם לא איחלקי (ק) שאם אין אני מיחל
 לו היאך אני מצוה (ק) לו ת"ל עד אגוע לא אסיר תמתי ממני (ק) כיוצא בו אתה
 אומר בשנת מות המלך עזיהו וראא את ה' יושב על כסא רם ונשא (ק) ואין אנו
 יודעין אם הכסא רם ונשא ואם המקום ת"ל כי בה אמר רם ונשא (ק): כיוצא בו

(פ) טה"ט ו' י"א. (ז) תהלים קל"ה. ד'. (ח) ירמיה' י' ט"ז. (ט) צדאשית י' י"ג.
 (כ) יונת י' ע"א. ז"ר פל"ז. (לד) יונה ג' ג'. (לח) צדאשית י' כ"א ע"י רש"י ט"ט.
 (לז) ז"ר פל"ז. עיי"ש. (מ) צדאשית י"א. י'. (נ) צדאשית כ"א. י"ג. (נט) אם הקב"ה
 חנר לו שיגרש את האדם ואת צנה. (ק) לו נפשי סהרע הדצר צעיני אצרהס סילא צנו
 למצות רעה (עיי' רש"י) חנר לו הקב"ה סיעשה נעשה ויחזיר את צנו לנוצב. (קא) צדאשית
 כ"ו. ל"ג. (קב) ז"ר סוף פ' ס"ד והנפשים פירשו צדוק גדול. והרש"י כתב דיש לו סהוא
 נשטס צנוקס לא עיי"ש לחיותיה ועי' צרטורא סוטה פ"ה נ"ה. אונס אפטר דהנדרט פליג
 כאן על הנוסרה כנו טולניו הרצס פעניס. עיי' חטוי ריבס ס"י רפ"ד וחטוי הנויחוסות
 להרנצ"ן ס"י רל"צ וחטוי נהר"י ניינן ס"י ח' וחידושי ר"ן לכהדרין דף ד' ע"א ד"ה קרנת
 קרנת קרנת והפלאה סצברינן ערך נאלה והגהות ר"ע איגר לבסח כ"ה ע"ג. וכן חרגנו
 הסצביס כלינו כתיב לא ונלאנו נייס. (קג) צדאשית כ"ו. ל"ג. (קד) אפטר דל"ל ונלאו נייס
 והכותב כי צדאשי תיצות ניי"ו (ונלאו נייס) והנעתיק טעה וקרא: ונכל נוקוס. (קה) הוטע
 י"ב. ה'. (קו) חולין ל"ב ע"א. (קז) צדאשית ל"ב כ"ו. (קח) איוב י"ד. י"ט. (קט) טס. ולטון
 טטיפס נופל חניס. א"כ הניס שחקו אצניס. ועי' קידושין ל' ע"ג. (קי) איוב י"ה. ט"ו.
 (קיא) נשוס דלא כתיב ולו קרי. (קיב) חולי ל"ל ונלפס. ופי' יחל כנו ייחול לבצנו (צרכות
 ט"ז ע"ג) סהוא תאות לבצנו ואנר אם איך אני נייחל לה שאין אני נפתוח לה הליך אני
 ונלפס לה. (קיג) איוב כ"ו. ה' ועיי' סוטה פ"ה. נ"ה. (קיד) ישע"י ו' א'. (קטו) טס כ"ו. ט"ו.

אתה אומר ולו נתבנו עלילותקט) ואין אנו יודעין...
היו מכוונותקט) ת"ל יודיע רכבו למשה לבני ישראל...
להיות לו לעם סגלה ואין אנו יודעין אם ישראל עושיין למקום סגלה ואם המקום
עושה להן סגלה לישראל ת"ל (ישראל לסגולתו) [להיות לו לעם סגלה]:

ג) לא תאכל כל תועבהקט) בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר נאמר כאן תועבה
ונאמר להלןקכ) תועבה מה תועבה האמורה [להלן] בפסולי המוקדשין הכתוב
מדבר אף תועבה האמורה כאן בפסולי המוקדשין הכתוב מדברקכ) ר' אליעזר בן
יעקבקכז) אומר מנין לצורם באוון הכבוד ואכל ממנו שעובר בלא תעשה ת"ל לא
תאכל כל תועבת: רבי אומר לא תאכל כל תועבה כל שאחרים מתעביןקכג).

ד) ממאים הם לכם והשובין לאחרים מיכן היה ר' שמעון בן יוחי אומר הנמל
והארנבת והשפן והחזיר צריכין מחשבה בכל מקוםקכד):

דברים טו, א) מקץ שבע שנים תעשה שמטה למה נאמר לפי שהוא אומר שש
שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמךקכט) אין לי אלא שהן עושיין
שמטת הפירות ומנין שהן עושיין שמטת הכספים ת"ל מקץ שבע שנים תעשה שמטה
מגיד הכתוב שכשם שהן עושיין שמטה לפירות כך הן עושיין שמטה לכספים: יכול
יעשו שני שמטין אחת שמטת הפירות ואחת שמטת הכספיםקכו) ת"ל קרבה שנת
השבע שנת השמטהקכ) והלא בידוע ששנת השבע היא שנת השמטה ושנת
השמטה היא שנת השבע ומה ת"ל קרבה שנת השבע שנת השמטה אלא שנת
השמטת הפירות היא שנת השמטת הכספים:

ב) לא יגש את רעהו זה הנר: ואת אחיו זה ישראל: ד"אקכ) לא יגש את
רעהו פרט לאחרים: ואת אחיו פרט לגר תושב:

ה) רק אם שמע תשמע בקול ה' אלהיך אין לי אלא מה שפירש הכתוב שאר
דקדוקי פרשה מנין ת"ל לשמר לעשות את כל המצוה הזאת אישר אנכי
מצוך היוםקכז):

א) כי יהיה כך אביון למה נאמר לפי שהוא אומר כי פתח תפתח את ירך לו
שאם לו[א] היתה בידו אלא פרנסת שעה שומע אני יתננה לעני וילך
ויתפרנס בה ת"ל כי יהיה כך אביון את קודם לאחריםקכ):

קט) שמואל א' ז' ג' קיז) נשום דולג כתיב ולו קרי. קיח) תהלים ק"ג, ז' — ועיין
נחזור זה בנדרש שמואל פי ה'. קיט) נחזור זה עד דבי אונגר נגולג ג"כ בספרי ולא נעתק
כאן אלף נשום דעת רבי שנתחדש בנדרש שלנו. קכ) דברים י"ז, א'. קכא) בספרי הוצא
נחזור זה צטס אחרים. קכב) בספרי גי' ר' אליעזר סתם. ועי' חוסי' בזכרות ל"ד ע"א ד"ה
וני קנים. קכג) נראה לי לפרש על פי מה דאיתא צנוכסת כותים סוף פרק א':
אף על פי שישראל אוכלין כוסכוס (ונסוכת) ושליל אין מוכרין להם (לכותים) נספי
מוכר עעות (סהכותים מוטעין אותו לתיסור) וכטס שאין מוכרין להם כך אין לוקחין מהם
(כוסכוס ושליל) שנאמר כי עם קדוש אתה להי' אלהיך כשאתה קדוש לא תעשה עם
אחר קדוש לנעלה ונוק. ע"כ. ונעשה הפי' ומה שאחרים מוטענין היינו מה שהכותים מוטענין
בגון כוסכוס ושליל אסור ליקח מהם או אפילו לזכור. צפניהם ואחרים היינו כותים, כמו
שנפרש רב סהלא צפניהם כ"א ע"א דאחרים היינו כותאי. ועיין נדרים פ"א ע"ב. ועי' צענין
זה פלפול ארוך צט"ח שאל ונענינן ונענינן רביעא חלק ג' סי' י'. קכד) עיין עוקמין פיג'
נשום ג' ובכורות י' ע"א. ושם איתא ר' שמואל וכלן ר"ס בן יוחי כדכר המכילתא כמו
שהראתי צנוקס אחר. קכה) ויקרא כ"ה, ג'. קכו) צנייעת פירות צטנה אהת ושנועת כספים
צטנה אחרת. או שנאמר שנועת כספים יסא ז' שנים לכל נגולה ונגולה. עי' ספרי. קכז) דברים ט"ו ע'.
קכח) הלא ד"א הוא צפרי. קכט) וכן לעיל הערה סה. קל) עי' צ"ו ל"ג ע"א, ועי' סנהדרין

בן יוסף קלג) אומר הנותן מתוך הדוחק סופו
 לשון מתוך העושר סופו לחשוך מתוך הדוחק שתי ידים
 הן אחת על ואחת תחתונה העליונה פתוחה ליתן ותחתונה פתוחה ליטול והנותן
 צריך ליתן הוראה לפני המקום שנותן ואינו נוטל שנאמר כי פתח פתח [פתח] עד
 שלא פתח, פתח ירך ליתן עד שלא פתח ירך ליטול כדרך שאתה פתח כך פותחין
 (לו) [לך] יפתח ה' לך את אוצרו הטוב קלג) נמצא כל העושה צדקה מרויח
 לעניים ומרויח לכל העולם כולו: אמר רבי כל מי שהוא עושה צדקה מעוני הקב"ה
 מכפיל לו פרנסתו ואינו מחסרו דכתיב נותן לרש אין מחסור קלג) אבל מי שיש לו
 ממון ומעלים עיניו הקב"ה נותן מארה באותו הממון דכתיב ומעלים עיניו רב מארות קלד):
 וכל מי שהוא נותן צדקה לפועלי תורה הקב"ה שומרו לאלף דור דכתיב וידעת כי
 ה' אלהי הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאי ולשומרי
 מצותיו לאלף דור קלס) ועל נותני צדקה הוא אומר קלז) רש ואיש תככים נפגשו
 מאיר עיני שניהם ה' קלז): ואם אינו נותן לו עליהם הכתוב אומר עשיר ורש
 נפגשו עשה כולם ה' קלח) מי שעשה לזה עשיר יכול לעשותו עני ומי שעשה לזה
 עני יכול לעשותו עשיר: כיוצא בו תלמיד ששימש את הרב והרב רוצה להשנותו
 מאיר עיני שניהם ה' קלז) אבל תלמיד ששימש את הרב ואין הרב רוצה להשנותו
 עושה כולם ה' קלח) מי שעשה לזה חכם סופו לעשותו טפוש ומי שעשה לזה טפוש
 סופו לעשותו חכם: ד"א כי פתח תפתח ר' ישמעאל אומר אם היה בן טובים ובוש
 פתח לו בדברים ואמר לו בני שמא צריך אתה ללוות מיכן אמרו צדקה ניתנת
 כמלוה קלט): ד"א שאם אין בידך ליתן לו פתח לו בדברים ואמר לו בני תצא נפשי
 עליך שאין בידי ליתן לך וכן הוא אומר ותפק לרעב נפשך קנ): ד"א שאם אין
 בידך ליתן לו תן לו את המשכון וילך ויתפרנס בו כדי שיהא מתפרנס בשלו:
 והעבט תעביטנו ר' ישמעאל אומר למה נאמר לפי שהוא אומר אם כסף תלוה
 את עמי חובה אומר חובה או אינו אלא רשות ת"ל והעבט תעביטנו חובה ולא
 רשות קנא): די מחסורו הרי שפגע בעני חייב להשלים לו חסרונו קנב) שנאמר די
 מחסורו לא היתה יד הנותן משנת נותן לו כפי השגת ידו וכמה עד חמיש קנג) נכסיו
 מצוה מן המובחר ואחד מעשרה בנכסיו כינוני פחות מיכן עין רעה קנד): ד"א די
 מחסורו יכול אפילו שעה קנא) ת"ל אשר יחסר לו פרנסת יום יום מיכן אמרו אין
 פותחין לעני העובר ממקום למקום מכבר בסוגיון מארבע סאין בסלע לן נותנין לו
 פרנסת לינה שבת נותנין לו מזון שלש סעודות קנו):

(ט) קרבה שנת השבע שנת השממה שלא ימנע מלהלוות בשביל שלא ישמט
 ממנו קנז): ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו שלא תאמר אם נותן אני

ס"ד ע"ב דרכן דרטי נחלס ורלצ"ט דרס צך צעלונך, ול"כ סאי צרייתח אחי כרלצ"ט.
 קלח) דוגמא לזה אומר ר' יונתן צאצות פ"ד נ"ט. ונשונע נאצות דר"כ פ"ל דסוף ר' יונתן בן
 יוסף. קלצ) דברים כ"ח, י"ב. קלג) נשלי כ"ח, כ"ז. קלד) צקירור צילקוט נשלי סס נסס ר' עקיבא.
 קלס) דברים ז' ע"י. פי' הסמד טעושין לחוסגיו ולשונגיו ונלוחיו דהיינו לפועלי תורה סקצ"ט
 שונר לחלף דור. קלו) עיין נלונר זס עד ד"ח צנוכילתח יתרו נס: דענולק פ"ב, ועי' תנורה ט"ז,
 ע"ח, ויקרל דכס פל"ד, ד', וטנות דכס פל"ח. י"ד. קלז) נשלי כ"ט, י"ג. קלח) נשלי כ"ב, צ"י.
 קלט) עיין כחוצות ס"ז ע"ב. קנ) יסעי כ"ח, י' ויקרל דכס פל"ד, ט"ו, ועי' צ"ב ט' ע"ב
 נלונר ר' ילסק. קנא) נכילתח נשפטיס פ"ט. קנב) כלונר ולינו נחוייב להעשירו רנצ"ט
 פ"ז נס' ננכות ענייס ס"ג. קנג) חניסית, כמו טליס סיינו שליטת. קנד) רנצ"ט סס
 ס"ה. קנז) די נס טלריך לפרנסת טעס. קנו) פילס פ"ח, נ"ז. קנז) ע' ננין סננות

לו שמא ארד מנכסי ואהיה מיטלטל ממקום למקום
 לעצמי מיתה ת"ל והיה מעשה הצדקה שלום קנט) לע"ל. אין אדם מעני מן הצדקה
 ולא דבר רע ונוק ננרר בשביל הצדקה קנט): והיה כך הטא שלא תאמר בממון
 חטאתי בממון נפרעין ממני ת"ל והיה כך הטא ממך נפרעין אין נפרעין ממנו (קג).
 הא למדת שהמונע מן הצדקה נקרא חוטא שנאמר והיה כך הטא ונקרא רשע שנאמר
 ורחמי רשעים אכזרי קנט). ומפסיד ארבעים ושמונה דברים מרחיק עצמו מעשרים וארבע
 ברכות ומירבק בעשרים וארבע קללות ועליו מפורש בקבלה קנט) הפקר עליו רשע קנט):
 בהשפטו יצא רשע: יהיו ימיו מעטים: יהיו בניו יתומים: ונוע ינועו בניו ושאלו:
 ינקש נושה לכל אשר לו: אל יהי לו מושך חסד: יהי אחריתו להכריתו: יזכר עון
 אבותיו אל ה': יהיו נגר ה' תמיד: מפני מה יען אשר לא זכר עשות חסד: ויאהב
 קללה ותבואהו: וילבש קללה כמרו: ולא עוד אלא שנורם לחרב לבוא לעולם שנאמר
 כל אלמנה ויתום לא תענון: אם ענה תענה אותו וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב דיין
 שלמונעי צדקה שגורמין לחרב לבוא לעולם: וכל העושה צדקה משתכר בארבעים
 ושמונה דברים מרחיק עצמו מעשרים וארבע קללות ומירבק בעשרים וארבע ברכות קנד)
 ועליו מפורש בקבלה קנט) הלא פרס לרעב לחמך קנט): או יבקע כשחר אורך, וארכתך
 מהרה תצמח: והלך לפיך צדקך: כבוד ה' יאספך: או תקרא וה' יענה: תשוע ויאמר
 הנני: וזרה בחשך אורך, ואפלתך כצהרים: ונחך ה' תמיד, והשביע בצחצחות נפשך,
 ועצמתך יחליץ, והיית כגן רוה, וכמוצא מים אשר לא יכובו מימיו: ובנו ממך חרבות
 עולם, מוסדי דור ודור תקומם, וקרא לך גדר פריץ, משובב נתיבות לשבח: או תתענג
 על ה', והרכבתך על במתי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר: הוא
 מה שברכו יצחק אביו ויתן לך האלהים מטל השמים קנט) וכל זמן שישראל עושין
 צדקה אומות העולם מתברכין בשבילן שנאמר והתברכו בזרעך כל נוי הארץ קנט) וכך
 אמר הקב"ה לישראל בני כל זמן שאתם מפרנסין את העניים מעלה אני עליכם
 כאלו לי אתם מפרנסין שנאמר את קרבני לחמי לאשיק קנט) וכי יש לפניו אכילה
 ושתייה אלא כל זמן שאתם מפרנסין את העניים מעלה אני עליכם כאלו לי אתם
 מפרנסין שנאמר אחותי רעיתי קנט) ואין רעיתי אלא זייגתי קנט):

(י) נתן נתן מנין אם נתת פעם אחת תן לו אפילו מאה פעמים ת"ל נתן נתן קנט):
 ד"א נתן נתן אין לי אלא מתנה מרובה מתנה מעושה מנין ת"ל נתן נתן מכל
 מקום קנט): ולא ירע לבבך בתתך לו שלא תאמר הריני מבובו נכסי לאחרים ומחר
 אני נצרך לבריות ת"ל כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך עשה את שלך והמקום
 עושה את שלו: שאל שלסופוס אחד את רבן גמליאל אמר לו כתוב בתורתכם נתן
 נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו וכי יש לך אדם שהוא מבובו נכסיו לאחרים ואין
 לבו רע עליו שמא יצטרך לבריות אמר לו אם בא אדם ללוות ממך מלווהו את אמר

לה' שנוטס ויוצל ט' וטס פ"ט ה"ל. קונט) יסעיה ל"ג, י"ז. קונט) רננ"ס פ"י ונח' ונחנות
 ענייט ט"ג. קנ) ע' לקונט הערה חסג. קנט) ונשלי י"ג, י', וע' רננ"ס פ"י ונח' וניע
 ט"ג. קנט) ע' תעניט רפ"ג ורטיי זיק' ז' ע"ג. קנט) כאל ונזיל י"ג פסוקים (תהלים ק"ט,
 ו' עד ט"ה, י"ז, י"ח) וכל פסוק ז' קללות, סך הכל כ"ד קללות. קנד) ויקרא רבס פל"ד
 י"א, ועיין בסוף הפרשה זפ"י ונהרזו שנוטס כל כ"ד זכרות, דסיינו י"ד כתובים זיסע"י נ"ח
 וי' זכרות זצירך אצינו ילחק ליעקב הונונזין נפסוק והסלחתיך נחלת יעקב, וע' ז"ג ט' ע"ג.
 קנט) יסעיה כ"ה, ז' עד גמירא. קנט) זלסטיט כ"ה, כ"ח. קנט) טס כ"ג, י"ג, וע' יצנות
 ס"ג, ע"א, קנט) זנונר ז"ח, ז'. קנט) טה"ס ה' ז'. קנט) זויינט אומי. קנט) ספרי.
 קנט) ז"י ז"א ע"ג.

הביטון מלוהו את אמר לו הין אם הביא לך ערב שאינו כדאי מלוהו את אמר לו לא- אם הביא לך ערב ראש המדינה מלוהו את אמר לו הין אמר לו והלא הדברים קל וחומר אם כשערבו בשר ודם מלוהו את קל וחומר כשערבו מי שאמר והיה העולם וכן הוא אומר מלוה ה' הונן דל וגמולו ישלם לו קסג): כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך הרי הוא אומר במועל נפש כי המעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' (קסג) כמה מעל בקדש בשוה פרוטה וכמה היא פרוטה אחד משמונה באיסר האיטלקי קסד) והוא מביא תחתיה איל בשתי סלעים שהן אלף וחמש מאות שלשים ושש פרוטות קסס) והלא דברים קל וחומר ומה אם מועל בקדש בשוה פרוטה בלא יודע משלם אלף וחמש מאות שלשים וששה כמה שמעל המתכוין למעול על אחת כמה וכמה: הרי אדם שלא היה בידו לעשות צדקה אלא שאבד סלעו מתוך ידו ומצאה עני ונתפרנס בה מעלין עליו כאלו נתנה בידו אמרת מה זה המועל בשוה פרוטה בלא יודע משלם אלף וחמש מאות שלשים וששה כמה שמעל המתכוין למעול על אחת כמה וכמה הזוכה בלא יודע מעלין עליו כאלו זכה המתכוין לזכות על אחת כמה וכמה קסו): ד"א כי בגלל הדבר הזה יברכך בגלל שיישב לך קסז) אתה אומר בגלל שיישב לך או בגלל שלא ירע לך אמרת אם כשאת נותן לו ברוע פנים את מקבל שכר קסח) קל וחומר כשאת נותן לו בטוב פנים אם כשאת נותן לו מעט את מקבל שכר קסט) קל וחומר כשאת נותן לו הרבה. ד"א כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך בגלל שדברת עליו לאחרים וכן הוא אומר והיה מעשה הצדקה שלום קע) מושלו משל למה הדבר דומה לסרסור שהסרסרות שלו מאה מנה אם הסרסור מאה מנה קל וחומר לדמי השרה קעא). בכל מעשיך ובכל משלח ירך מה מעשך שאינן לא במדה ולא במשקל ולא במנין אף משלח ירך שאינו לא במדה ולא במשקל ולא במנין מיכן אמרו המתפלל על המדוד ועל השקול ועל המנויקעב) בשביל שיתברכו הרי זו תפלת שוא אעפ"י שאין ראה לדבר זכר

לדבר ויודע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים קעג) נוו.
 (יא) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ ברות כרתי עם אברהם שאצטער את בניו בעולם הזה כדי שיבואו זכאין לעולם הבא שנאמר הנה צרפתך ולא בכסף בחרתך בכור עוני קעד). פתה תפתה את ירך הוי והיר שלא תמנע רחמים שכרך שאתה מונע רחמים כך מונעין ממך רחמים קעה).

(יב) כי ימכר לך אחיך העברי למה נאמר לפי שהוא אומר כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי הנם קעה) אבל הענק לא שמענו ת"ל

קסג) ונשלי י"ט, י"ז. אקסג) ויקרא ה' י"ד. קסד) ריש קידושין. קסה) סהסלע ד' דינרין, וסדיני ו' נעשה, והנעשה צ' פונדיון, והפונדיון צ' ליסרים, והליסר ה' פרוטות. קסו) עיין לקמן כ"ה, י"ט גבי טכסה, ועיין ת"כ דיבורא דחובס סוף פרסא י"ג, סוספתא פ"ה פ"ג ח'. קסז) הקב"ה יברכך שייטב לך. קסח) עיין רנו"ס פ"י ויה' ונתנות עניים ה"ז עד י"ד טונס ונעלות גדוקה. קסט) עיין לעיל הערה קסב. קע) ישע"י ל"ב י"ו, ועי' ז"ב ע"י ע"א. קעא) לכאורה ר"ל דאם הסרסור דהיינו הנועשה ונקבל סכר גדול כשייך לנותן לדקה, ופליגי על ר' אלעזר (ז"ב ע"י ע"א) דלומר גדול הנועשה יותר וכן העושה. ואפשר דהכא ויירי צונדצר דצר צעלונא כדכתיב כי בגלל הדבר, וצ"ב ויירי צנופה אחרים ליתן לדקה ונועשה אותן, עי' רנו"ס פ"י ויה' ונתנות עניים ה"ו. קעג) תענית ח' ע"ג, קעג) צדאסית כ"ו, י"ב. — כ"ל דריס ונדכתיב ויברכהו ה' אחר ואלה טעמים וכלל דקרא אחא לאשנענין רבותא דע"ג, דטיערו כלוונר נדרו אעפ"י ויברכהו ה' דשרה צו צרכה ונעוס דנוודו בשביל ונעסרות כדאיתא טס צ"ב ונפסיקתא דעשר תעשר, ונונילא יס כאן זכר לדצר דאין צרכה סורה צדכר הנוודו. קעד) ישע"י נ"ח י', ועיין מגילה ט' ע"ג. קעה) עי' טנח קל"א ע"ב. אקעה) טנות כ"א, צ'.

כי ימכר לך אחיך העברי וכי תשלחנו חפשי הענק ויגד לו בא הכתי' ללמד בו דברים המחוסיין בוקעו). ועבדך שומע אני כל עבודה במשמע ת"ל לא תעבד בו עבודה עבדקעט) מיכן אמרוקעט) לא ירחיץ רגליו ולא ינעיל לו סנדליו ולא ישול לפניו כלים לבית המרחץ ולא יסמוך לו במתניו כשהוא עולה למעלןקעט) ולא יטלנו לא באפריזןקפ) ולא בכסא ולא בגלוגדקאקפ) כדרך שעבדים עושין שנאמר ובאחיכם בני ישראל איש באחיו [וגו]קפ) אבל בכנו ובתלמידו רשאיקפ): ד"א ועבדך שומע אניקפ) בין עבודה שיש בה בויון בין עבודה שאין בה בויון ת"ל לא תעבד בו עבודה עבדקפ) מיכן אמרו לא יושיבנו רבו ביורקפ) בלן ספר טבה נחתום ר' יוסי אומר אם היתה מלאכתו כן מקודם מותרקפ): ובשנה השביעת שביעית למכירהקפ) אתה אומר שביעית למכירה או שביעית לשמטהקפ) ת"ל שש שנים הוי אומר זו שביעית למכירה: תשלחנו חפשי מעמך למה נאמרק) לפי שהוא אומר וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם שומע אני יכתוב לו גט שחרורק) ת"ל תשלחנו חפשי מעמך אינו צריך גט שחרורק):

(יג) וכי תשלחנו [חפשי מעמך] לא תשלחנו ריקם למה נאמר לפי שהוא אומר הענק תעניק לו מצוה עשה מצות בלא תעשה מנין ת"ל לא תשלחנו ריקםק):

(יד) הענק תעניק לו הרי שברח ופגע בו יובל כשהוא בורח ויצא לחרות יכול יהא מעניק לו ת"ל וכי תשלחנו פרט לזה שלא שילחוקל): ר' ישמעאל אומר בוא וראה רחמים של מי שאמר והיה העולם על בשר ודם עבד עברי עובד עמך כל שש אמר המקום אם יצא הוא ריקן מאצלך עכשיו הוא מסבב על הפתחים ונמכר פעם שנייה אלא תן לו כרי שתשרה בו ברכה שנאמר הענק תעניק לו: לו שלא יטלם אחר בחובוקס)

(טו) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וכי מה ענין יציאת מצרים כאן אלא אמר המקום הוצאתי אתכם ממצרים אף אתה הוי מוציא את אחיך מעבדות לחירות הענקתי לכם כסף וזהב ואבנים טובים ומרגליותק) אף אתה הוי מעניק את אחיך כרי שתשלחנו חפשי מעמךק): ויפדך ה' אלהיך על מנת כן פדיתך על מנת שאהיה גור ואתם מקיימיןק):

(יז) ולקחת את המרצע שומע אני ירצענו בינו לבין עצמו ת"ל והגישו ארניו אל האלהיםק) אצל הדייניםקט):

קעו) כלומר נסנה צעזיל דצר סתחדס צו, כנאונר תנא דצי ר' ישנעאל סוטה ג' ע"א, ועי ספרי נשא פי' צ' דליחא ג"כ הלשון לא טנאה אלא על סמיכר צס דצר אחר. קעז) ויקרא כ"ס ל"ט. קעח) וניכילתא ונסי דנזיקין פי' א'. קעט) צנוכי ג': צנועלה. קפ) צנוכי: צנוריון, והוא לשון יוניה *γοσειον* צ"א טראגזנסקעל. קפא) צנוכי: צלקטקא והוא לשון רוני *lectica* צ"א זאָלֶטעט. קפב) ויקרא כ"ה נ"ה, ועיין ח"כ צהר פרק ז'. קפג) עי' ח"כ סס וסוף פרעה ו', וכתובות ג' ע"א. קפד) וניכילתא סס. קפה) צנוכי וניחא הפסוק כשכיר כתוסצ עיי"ש. קפו) עיין פי"ח דשביעית נ"ה, ונראה ונכאן כפי' דרננ"ס צייר הוא ונטקה הניס לצני אדם ון הצור ויקבל סכרו עליו, וצנוכי ג' חייט. קפז) ע' כל זה צנוכי צהר פרק ז' ה"ג. קפח) וניכילתא סס. קפט) עי' תרגום יונתן שמות כ"א, ז' וק"צ, צ', וצנוכי ג' לשנים. קל) עי' הונאנר צנוכי סס. קלא) דהוי אמינא ריקם היינו צלא גט שחרור והעניק תעניק הוא ונלוס צאפי כפסה. קלב) צנוכי דריש ליה ונפסקו ילא לחפשי קלג) כיון דלא דרטיין ריקם לגט שחרור ע"כ אינו צא אלא ללא תעשה. קלד) צרייתא קידושין ט"ו, ע"צ, וכאוקינתא דרב טסה. קלה) קידושין ט"ו ע"א. קלו) עי' ספרי. קלז) כנאונר ר' ישנעאל לעיל. קלז) עי' לקוטי וניכילתא אות קל"ו. קלח) שמות

(ז) לא יקשה בעיניך מלחך כנגד יצר הרע הכת' מדבר: וברכך ה' אלהיך בכל אשר תעשה, אבא הנן אומר משום ר' אליעזר כל מקום שהכתוב עונש הפסד ממון וחסרון כים הרי הוא קובע ברכה לכך נאמר וברכך ה' אלהיך בכל אשר תעשה(ז):

פרשת שופטים.

(טו, יח) שפטים ושטרים למה נאמרה הפרשה לפי שהוא אומר ואתה תחזה מכל העם אנשי הילרע) כשם לשעבר לא הוכשרו עד שהיה בהם שבע מדות(טז) כרצון הבורר(ג) כך לעתיד לבוא לא יוכשרו עד שיהא בהן שבע מדות לאשפנו רב סריסוי להביא מבני ישראל ומזרע המלוכה ומן הפרתמים ילדים אשר אין בהם כל מום ומטובי מראה ומשכילים בכל חכמה וידעי דעת ומביני מדע ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך(ד) והרי דברים קל וחומר ומה אם הברורים לשמש [מיפה] סרוחה לא הוכשרו עד שהיה בהן כל המדות הללו הנבררין לשמש דעת עליונה על אחת כמה וכמה, גלוי היה לפני מי שאמר והיה העולם שסוף דורות עתידין לקלקל אמר המקום למשה כל בית דין ובית דין שיעמוד ימנה לו דיינין לפי דעתו(ח): שפטים (ושטרים) אלו דיינין, ושטרים אלו חוננים(ט): ד"א שפטים אלו דיינין ושטרים אלו פרענין(ז) ד"א שפטים ושטרים הקיש שפטים לשטרים מה שפטים בני ברית(ח) אף שטרים בני ברית(ט) מה שטרים בחול(י) אף שופטים בחול(יא): ר' אלעזר בן שמוע אומר אם יש שופט יש שופט אם אין שופט אין שופט(יג) הא כיצד(יג) באו שנים אצל השופט וזיכה את הזכאי וחייב את החייב ויצאו לחוץ אם לא רצו לקבל מה יכול הדיין לעשות לפיכך אמר הקב"ה שפטים ושטרים, תתן לך מי שאינו שומע לשפטים ישמע לשטרים וכן הוא אומר והיה דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו(יד) וסמך ליה ויואב בן צרויה על הצבא וכי מה עסקו של יואב אצל הדיין

כ"א ו' קלט) פי' צנוכר צ"ה עי' ונכילתא טס פ' צ"ג. ר) עי' לקוטי ונכילתא אות ס"ד.
 רח) טנות י"ח. כ"א. רצ) ספרי פי' ט"ו ודברים רבה פ"א. רג) אגד כלאון הצורר לפי
 טלח ונלח אלף טלסה ועי' דברים רבה טס. רד) דניאל ח' ז'—ג'. ועי' ספרי פי' קנ"ד
 ונה טהביא טס צנאיר עין אות ד'. רה) וכו' צין רצי לת"ק לרצוי אס יונלחו לריכין פי' קנ"ד
 גס לדורות אותן טיס צקן ז' נדות וכן פסק הרמב"ם פ"ג ונה: סנהדרין ט"ז. ועיי"ש א"ח
 סן ז' הנדות. רז) טנות טל צ"ד טלוקין הנחוי"ב ונקות. עיין נכות פסק ג' ויי"ב.
 רז) כתרבונו. ועי' רש"י. רח) כדדרכיין לפניסס ולח לפני נכרים. עי' גיטין פ"ח ע"ב.
 רט) עי' יצנות פ"ו ע"ב. וצקידותין ע"ו ע"ב וטנות דרשנין זאת ונקרא דנקרב אחיך חטים
 כל ונטיות וכו'. רי) דהא הטוערים ודאי לא ענטו ורדו צקדט דלין סברא טיהיו עונסין
 או רודין צקדט. ריא) אף דמסדרין יהא אלל טנצח (ונכילתא סוף יתרו) וכו' לטכת הגזית
 חליה צחול היתה. וטס דנו סנהדרין, דלין יטיבה צנצח, ועיין יונאס כיה ע"א ונדות פסק
 ה' ונטנה ד' ופי' הרמב"ם טס. עוד אפשר לפרט דתנא דלין יס לו טוס דטשא דכל עונסין
 איך עונסין צצח (ועיין סנהדרין ל"ה ע"א לענין וייתה) אפילו עונס ונקות ולכן אונר ונה
 טוטרים צחול ולח צצח אף טופטים צחול ונציח ונכאן אסונכתא דלין דנין צצח (צ"ה
 ל"ו ע"ב) כנו טנלינו טסנדריס ונציחיס אסונכתות לשאר איסורי טבות עיין רנצ"ן לויקרא
 כ"ג, כ"ד. ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ו. וזרי פ"ו ה"א דילוף ונקרא דבתי דינין לא יחו
 יוטצין צצח ונראה דניירי טס צדיני נפשות. ריב) ספרי. ריג) עי' טחמונא. ריד) טחול צ',

אמר ר' אליעזר (גיד) אלמלא מקלוטרו) של יואב לא היה דוד יכול לעשות את היין (טז).
 תתן לך שיהו (בודקין) [ברוקין] לך ריח) כענין שנאמר ויאמר ה' אל משה קח לך
 את יהושע בן נון (ריח) או יכול עד שיהיו כיהושע ואם לאו לא יהיו כשרים ת"ל תתן
 לך שיהיו ברוקין לך ריח): תתן לך נקראו דינין לשם משה (כ): שלשה דברים נתן
 משה נפשו עליהן ונקראו על שמו נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו שני זכרו
 תורת משה עבדי (כ) וכי תורת משה היא והלא תור' ה' היא שני תורת ה' תמימה (b)
 אלא שנתן נפשו על התורה ונקראת על שמו והיכן מצינו שנתן נפשו על התורה
 שני ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה (c) ואשב בהר ארבעים יום וארבי
 ל' (d) הא לפי שנתן נפשו על התורה נקראת על שמו; נתן נפשו על ישראל ונקראו
 על שמו שני לך רד כי שחת עמך (e) וכי עם של משה הן והלא עם ה' הן שני עם
 ה' אלה ומאצרו יצאו (f) אלא לפי שנתן נפשו עליהן נקראו על שמו והיכן מצינו
 שנתן נפשו על ישראל שני ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחי וירא בס'
 ויפן כה וכה (g) הא לפי שנתן נפשו על ישראל נקראו על שמו: נתן נפשו על הדינין
 [ונקראו] על שמו שני שפטים ושט' תתן לך וכי של משה הן והלא כבר נאמר כי
 המשפט לאלהים הוא (h) אלא לפי שמסר נפשו עליהן נקראו על שמו והיכן מצינו
 שמסר נפשו על הדינין שני ויאמר לרשע למה תכה רעך ויאמר מי שמך לאיש שר
 ושפט עלי' וישמע פרעה את הר' הו' ויבי' לה' את משה (i) ולכהן מדין שבע בנות
 ויבואו הרועים ויני' ויקם משה וישיען (k) מדינין ברה ולדינין חור) ואומ' צדקת ה'
 עשה ומשי' עם ישראל (m) הא לפי שנתן נפשו על הדינין נקראו על שמו: ד"א
 תתן לך מלמד שלא ניתנו הדינין אלא לישראל וללמדך שכל ההולך לדון אצל
 אומות העולם (כא) כאלו עובד ע"ז שכך הוא אומר שפטים ושטרים תתן לך וכת' אחריו
 לא תטה משפט צדק צדק חרף לא תטע לך אשרה ולא עוד אלא שכל המניה
 דיני ישראל והולך לפני אומות העולם כפר בהקב"ה תחלה (כב) שנאמר כי לא כצורנו
 צורם ואיבינו פלילים (כג) למה שאין חקותיהם טובים: משל למה הדבר דומה (כד)
 לחולה שנכנס הרופא לבקרו אמר לבני ביתו האכילוהו והשקוהו כל מה שרוצה אל
 תמנעו ממנו כלום נכנס אל אחר אמר להן אל יאכל דבר פלוני ואל ישחה דבר פלוני
 אמרו לו מפני מה לזה אמרת לאכול כל מה שהוא רוצה ולזה אתה אומר אל יאכל
 דבר פלוני ואל ישחה דבר פלוני אמר להן הראשון אינו של חיים לפיכך אמרתי אל
 תמנעו ממנו כלום בין אכל בין לא אכל ימות אבל זה של חיים לפיכך לא יאכל
 דבר פלוני ולא ישחה דבר פלוני וכן חקות הגוים אינן של חיים שנאמר כי חקות
 הגוים הבל (כט) ואומר וגם אני נתתי להם חקים לא טובים (כו) אבל ישראל נתן להם

ח' ט"ו ד"ס ח' י"ח י"ד. א. גיד) בתחומות איתא ל' אלעזר זן פדס, ח' פס"ד ר"פ ל"ג.
 (טו) בתחומות איתא: סיטנו טל יואב, וזילקוט הגי': טטרה לטון טוט. רעז) ע' ססדרין
 נ"ט, ע"א. ריח) ע' ספרי צמדבר ריש פי' ק"ו. ריח) צמדבר כ"ז, י"ח. ריע) עיין ריש כ"ה ע"ב.
 רכ) מכלתא צלח סרתא פ"ח וע' תחומות כאן ה'. ארכ) מלכא גי' כ"ב. b) תחלים
 י"ט, ח. c) טנות ל"ה, כ"ח. d) דברים ע', ט'. e) טנות ל"ב, ז'. f) יחזקאל ל"ו,
 כ'. g) טנות ז', י"ח. h) דברים ח', י"ז. i) טנות ז', י"ג—ט"ו. k) טס ט"ז—י"ז.
 l) טאעפ"י טהולך לצרות ונחמת טעשה דין ונשפט לז' כוננע לחזור ולעשות דין
 ונשפט. m) דברים ל"ג, כ"ח. רכא) ע' גיטין פ"ח ע"ב. רכב) ע' רש"י ריש
 נשפטים ורננים סוף ה' ססדרין. רכג) דברים ל"ב, ל"א. רכד) כוננעו ונהל צולה
 צטמות רנה פ"ל, כ"ב, וע' רש"י ויקרא י"ח, ז'. רכה) ירנני י' ג' וסס כתוב חקות
 טעניס טבל. רכו) יחזקאל כ' כ"ה, וליע דסאי פסוק ציטרלל כאנר וע' צרכות כ"ד ע"ב
 ונגילה ל"ב ע"א וירוסלמי עירובין סוף פ"ג. ופסטר דכיון דניידי ציטרלל טאין עוסין רלונו

חקים ומשפטים וכלות טובים לכך נאמר בהם אשר יעשה אתם האדם והי בהסכמך):
 בכל שעריך הרי זו מצות עשה להושיב דיינין בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך
 או יכול אפילו בחוצה לארץ יהו חייבין להעמיד בכל פלך ופלך תל אשר ה' אלהיך
 נתן לך לא בחוצה לארץ (כח). ר' יאשיה אומר אם אמרה תורה בכל שעריך מה תל
 לשבטך ואם אמרה תורה לשבטך למה נאמר בכל שעריך אלא בא הכתוב להקיש
 סנהדרי גדולה לסנהדרי קטנה מה גדולה דנה והורגת אף קטנה תהא דנה והורגת (כט):
 ושפטו את העם למה נאמר לפי שהוא אומר שפטים ושטרס תתן לך שומע אני
 אע"פ שאינן בקיאי בדין תל ושפטו את העם בזמן שהן בקיאי בדין (ל): ד"א
 ושפטו את העם אמר ר' ישמעאל כל זמן שישראל נשמעין לדניהן הקביה עושה
 להן דין בשונאיהן (לג) שנאמר ושפט את ישראל את כל המקומות האלה (לד) ומה
 כתי' אחריו (לז) ותהי יד ה' בפלשתים כל ימי שמואל (לח) משפט צדק אמר הקביה
 לדיינין אם עושים אתם משפט אמת בארץ אני עושה עמכם צדקה מן השמים שנאמר
 אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף (לד) ואם מטין אתם את הדיינין אתם מטין
 עצמכם לניהנם לכך נאמר לא תמה משפט: ד"א ושפטו את העם משפט צדק
 שיהיו מכריעין לזכות לא לחובה (לה):

(יט) לא תמה משפט שלא תאמר איש פלוני נאה איש פלוני קרוב (לו): לא
 תכיר פנים שלא תאמר איש פלוני עני איש פלוני עשיר (לז): ד"א לא תמה
 משפט בממון לא תכיר פנים בדין שלא תושיב את הראוי למעלן לממון ואת
 הראוי לממון למעלן ושלא יהיה העני עומד והעשיר יושב (לז): ד"א לא תכיר פנים
 והלא כבר נאמר לא תכירו פנים במשפט (לז) אלא זו אוהרה לחכמים כשהתלמידים
 יושבין לפניהם לא יהיו מלטרין לאחד ומניהין לאחד ואם עשו כן כאלו עבדו ע"ז
 שכך כתי' אחריו צדק צדק תרדף לא תטע לך אשרה: ד"א לא תמה משפט
 ר' סימאי אומר המטה את המשפט נראה כאלו אוהב שלום ואין לך רחוק מן השלום
 כמותו (לז) שנאמר דרך שלום לא ידעו (אין נשפט בצדק) [ואין משפט] (לח) ולא
 עוד אלא שהוא מפיל את שונאי ישראל בחרב שנאמר והסג אחר משפט (לז) וכן
 הוא אומר תשיבנו אחר מני צר (לז) ומגלה את שונאי ישראל מארצם שנאמר
 וצדקה מרחוק תעמוד (לח) וכן הוא אומר פלטים מחרב הלכו אל תעמוד (לח)
 ומחלל שם שמים שנאמר כי בשלה ברחוב אמת (לח) וכן הוא אומר והי אלהים
 אמת (לח): ומסלק את השכינה שנאמר ונכחה לא תוכל לבוא (לח) והיא שפכי

של נקום, גם על גוים נאמר, ועיין ידו נטה ונחז"ו צמות דנה סס ועיין צלור ונהרי"פ
 סס שפי הקרח כיון שהם נאסו נאסו נאסו חוקתי נאסתי אותם צד חייבהם סיינו עליהם חקיס
 לא טובים וסינו שהעכו"ם ינטלו דיני ישראל וידונום צדיקים שלהם שהם חקיס לא טובים.
 רכז) ויקרא י"ח, ה' רכח) נכות ז' ע"א. רכט) נולא צקור צקפרי. רל) כלומר דהאי
 ושפטו קאי אחתן לך, ונה דיינין בקיאי לשפטו לך, עי רשי. a. רל) עי תנחומא שופטים
 ט"ו. רלח) טנולא א' ז' ע"ז. רלז) ל"ל לפניו. רלג) סס י"ג. רלד) תהלים פ"ה, י"ג
 ועי תנחומא הולאת צלצבר ה'. רלח) עי טנעות ל' ע"א. רלז) עי ספרי. רלז) דברים
 א', י"ז. a. רלז) זה לשון ונכילתא דר"ש בן יוחאי (בכ"י נדרס הגדול) צפי יתרו על הספוק
 וגם כל העם הזה על נקונו יצוא צללוס: ר' סימאי אומר הדין דין האמת לאמתו נכחה
 כנטייל קנאה צין הנדיות ואינו אלל כותן שלום ציניהם טנאמר אלל הדברים אשר תעשו
 אמת ונחפט שלום שפטו צעעריכם וכי ע"כ. והנה עיניך הדורות טזה טנאמר דר' סימאי
 נחאים עם טנאמר טאונר כלן. רלח) יטעני כ"ט ח'. רלט) סס י"ד. רנ) תהלים נ"ה.
 י"ח ויליף אחר אחר. רנח) יטעני כ"ט, י"ד. רנז) רנני כ"ט ל' ויליף ענידה ענידה.
 רננ) רנני י', י'.

כמים לבך נכה פני ה' (נוד) והיא משר עניים מאנקת אביונים עתה אקום
 יאמר ה' (ננס) בשעה שהדין רוצה לקלקל את הדין הקב"ה אומר לו המתן עד
 שאעמוד מאצלך שנאמר משר עניים מאנקת אביונים כו' ומשיל ערבוביא בין הכריות
 שנאמר ותהי האמת נעדרת (ננו): וכל דיין שדן את ישראל והוציא את הדין לאמתו
 אפילו שעה אחת מעלין עליו כאלו דן את ישראל והוציא את הדין לאמתו [כל ימי
 חייו שני וישפוט] שמואל את ישראל כל ימי חייו (ננז) והלא כל ימיו אינן
 אלא המשים ושתים צא מהן ארבעים שנה שהיה עלי קיים גשתירוו שתים עשרה
 אלא כל המוציא את הדין לאמתו כאלו דן את ישראל כל ימי חייו וכל המטה את
 הדין סופו שאינו ירא מן הקב"ה שנאמר ומטי נר ולא יראוני (ננח): ולא תקח
 שחד שטא יאמר הרני נוטל שחד ואינו מטה את הדין ת"ל כי השחד יעור עיני
 חכמים והרי דברים קל וחומר ומה הנוטל על מנת שלא להשות אמרה תורה כי
 השחד יעור קל וחומר הנוטל על מנת להשות (ננט): משל של שחד למה הוא דומה
 לאדם שהוא עומד על שפת הים נטל שלש (ננו) ונתנו בחכה והשליכו לים בא דג
 ובלעו ונתפש אוי לו לרג זה שנתפש בלא כלום: כי השחד יעור עיני חכמים
 עיני חכמים בתורה אתה אומר עיני חכמים בתורה או אינו אלא עיני חכמים בשמועו ת"ל
 כי השחד יעור פקחים אלו פקחי הדעת שהן מטמאין ומטהרין ומדעת עצמן מיכן
 אמרו כל הנוטל ממון ומטה את הדין אינו נפטר מן העולם עד שיחסר מאור עינו (ננא)
 או עד שיצטרך לבריות ואינו יוצא ידי עולמו ויודע מה שמדבר (ננב) וכל מי
 שאינו נוטל שחד זוכה ומקביל פני שכינה שנאמר מואם בבצע מעשקות נוער
 כפיו מתמך בשחד (ננג) מה כתי' אחריו מלך בפי'ו תחזינה עיניך (ננד): ויסלף
 דברי צדיקים ישנה דברים המצודקים שנאמרו מסיני (ננה):

(כ) צדק צדק תרדף יכול שאם יצא מבית דין זכאי מחזירין אותו לחובה ת"ל צדק
 צדק תרדוף יצא חייב מנין שמהזירין אותו לזכות ת"ל צדק צדק תרדוף (נו):
 ד"א צדק צדק תרדף יכול לא יתן אדם צדקה אלא אם יבואו ויאמרו לו תן ומנין
 שאם לא יבואו ויאמרו לו [תן] צדקה מנין שילך אחריהם ויתן ת"ל צדק צדק תרדף
 מה כתי' אחריו למען תחיה וירשת את הארץ: הרי שלא בא לידו לעשות צדקה
 אלא שתבעוהו לילך ולבקש על אחרים לעשות צדקה והלך עמהן מעלין עליו כאלו
 נתן משלו שנאמר צדק צדק תרדף רדוף אחר צדקה ואחר גמילות חסדים מה שכר
 נוטל על כך רדף צדק וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד (נו):

(כא) לא תמע לך אשרה מלמד (ננא) שכל הנוטע אשרה עובר בלא תעשה ומנין
 לנוטע אילן בהר הבית שעובר בלא תעשה ת"ל כל עץ אצל מזבחה ה' אלהיך:
 ר' אליעזר בן יעקב (ננב) אומר מנין שאין עושין אכסדרה בעזרה ת"ל כל עץ אצל
 מזבחה ה' אלהיך כשהוא אומר תעשה לך לרבות במה: ולא תקים לך מצבה
 אין לי אלא מצבה ע"ז מנין דין הוא ומה מצבה שאחובה לאבות שנואה לבנים ע"ז

נוד) איכה צי י"ט. ננס) תהלים י"ב ו' ועי' סנהדרין ז' ע"א. ננו) ישעיה נ"ט, ט"ו.
 ננז) שמואל ח' ז' ט"ה, ועי' הודקטש שהצניח הד"ק ס"ס. ננח) ונלכזי ג' ה'. ננט) ונכילתא
 נשפטים פ"ב, ר"ב אולי ז"ל שלטול והוא תולעת. ננא) הכל צנוכילתא נשפטים פ"ב וכלן
 עיקר נוקונו דהא נכיצ קלח דיעור עיני חכמים. ננב) עיין ספרי כאן. ננג) ישעיה ל"ג
 ט"ו. ננד) ט"ז. ננה) ונכילתא ט"ס. ננו) ספרי. ננז) ונלכי כ"א, כ"א. ננח) כל
 הנולאניס עד שמואה לננים נולאניס צונעט טינויסי צספרי והענקתסי כאן נשוס ד"א
 שנחמט. ננט) צספרי לא גרי צן יעקב. ננא) דנריס י"ב ל"א. ננב) הנולאניס הססגמטי

ששנואה לאבות אינו דין ששנואה לבנים: ד"א ולא תקים לך מצבה שומע אני אף לא על קבר אביו ואמו ת"ל אשר שנא ה' אלהיך נאמר כאן שנא ונאמר (להלן) שנא מה להלן בע"ז הכת' מדבר אף כאן בע"ז הכת' מדבר (כלומר שכן היה דרך עובדי ע"ז לעשות ולפיכך אסרה תורה המצבה אפילו היו מתקבצין אצלה לעבוד את ה' כרי שלא להידמות בחקותיהם) (רסא).

(יז א) לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום בבעלי מומין עוברין הכת' מדבר (רסב): כל דבר רע להוציא רובע ונרבע ומוקצה ונעבד וכלאים וטרפה ויוצא דופן: רע להוציא זקן וחולה דברי ר' עקיבה (רסג): יכול אם זבח עבר על מצוה ושומע אני יהא כשר ת"ל כי תועבת ה' אלהיך הוא: הוא ר' יהודה אומר היא תועבה ואין בניה תועבין (רסד):

(ב) כי ימצא בא הכתוב ללמד על עובדי ע"ז שתהא מיתתו בסקילה לכך נאמרה הפרשה: ד"א למה נאמרה לפי שנאמר כי דבר ה' בזה הכרת תכרת (רסה) לא שמענו אלא על העובד ע"ז במזיד ואין לו עדים במזיד ויש לו עדים לא שמענו באיזו מיתה ימות ת"ל כי דבר ה' בזה בא הכת' לומר במזיד ויש לו עדים שתהא מיתתו בסקילה (אם אמרת כן עגשת מן הדין ת"ל כי ימצא ללמדך שאין עונשין מן הדין) והרי דברים קל וחומר העובר על דברי בשר ודם (רסו) מיתתו בסקילה על דברי מי שאמר והיה העולם על אחת כמה וכמה שתהא מיתתו בסקילה (רסז) [אם אמרת כן עגשת מן הדין ת"ל כי ימצא ללמדך שאין עונשין מן הדין] (רסח) בקרבך להוציא את העובד ע"ז בארץ (רסט) ובא לו הויץ לארץ (רסז) ומביא את העובד ע"ז הויץ לארץ ובא לו לארץ (רסח): ד"א בקרבך לרבות את הנריס (רסח): באחד שעריך באחד בתי דינין (רסג): איש או אשה פטר בה את הקטן והרי דברים קל וחומר ומה אם ערוה חמורה פטר בה את הקטן (רסד) קל וחומר שאר מצות שבתורה (רסה) אשר יעשה את הרע מגיד שאין רע אלא ע"ז שכל העובד ע"ז פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה (רסו) שנאמר לעבוד בריתו ואין ברית אלא תורה שנאמר אלה דברי הברית (רסז).

(ג) וילך ויעבוד בא הכת' ללמד על המקבל עליו לעבוד ע"ז שהוא כעובד ע"ז שינה הכת' מצוה זו מכל מצות שבתורה שכל מצות שבתורה אינו חייב עד שיאמר ויעשה כאן עשה את האומר בפיו כעושה מעשה (רסח): וילך ויעבד אלהים

אינו ונכילתא אלא פירוש ונעל הנדרש הגדול ולקוח ונענ"ס ה' ע"ז פ"ו ה"ו. (רסג) ע' רננ"ס ה' איסורי גזע פ"א ה"ה, וע"ש זכסך נענה ונה סהציא זכס ספר הנלוות וזכס סרננ"ה, ועיין לקוטי ונכילתא הערה ע"ח. (רסג) לקוח נספרי, ועי"ש ונכסמן צני"ע. (רסד) עיין הלשון נספרי. אונס ונאמר ר' יהודה לקוח נאמר לקון כ"ד ד' ועיין יצמות י"א ע"ג. (רסה) צנדרז ט"ה ל"א. (רסו) סיינו צן סורר ונורה. (רסז) וא"כ לא איטריך קרא דכאן. (רסח) נאמר ונאמר זה נחמתי לעיל והלגמיו כאן, ועי"ז הכל על נקומו יצא בטלום. (רסט) ונאמר דינו נאך. (רע) שזה אין לדין לדונו צדיקה וסקירה נפני שאין סותרין את דינו. (רעא) נסותרין את דינו ולריכין לדונו נחמתי, עיין סוף פ"ק דנכות צבלי וירושלמי, ועיין לקון הערה ר"ס. (רעב) זכום נקומו איטריך קרא לרבות את הגרים עיין נקודות הכסף ל"ז ד' ס' א' ס"ק צ'. (רעג) עיין לקון הערה ר"ס. (רעד) עיין קידושין י"ט ע"א חוס' ד"ה איש. (רעה) ג"ל דנאמר זה נעמק לכאן נפי קדוסיס דליף גבי עריות נאחיס פרט לקון (ע' ת"כ שס פרק ט') וליף שאר נלוות נכתורה צק"ו נעעיות אכל ע"ז ליכא לנייף נעעיות דע"ז חמורה יותר לכך איטריך קרא. (רעו) ע' ספרי צנדרז פ"י ק"י"א ופי' ק"ב על ס' והנפש אשר תעשה צד רעה. (רעז) דברים כ"ה, ס"ט, ועיין ונכילתא זא פ"ה. (רעח) ע' ספרי פ"י ל"א וירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ט (כ"ה ע"ג) וצבלי

אחרים וישתחו להם לחייב על העשייה בפני עצמה ועל ההשתחוויה בפני עצמה
 אתה אומר לחייב על העשייה בפני עצמה ועל ההשתחוויה בפני עצמה או לא יהא
 חייב עד שיעבוד וישתחוה ת"ל לא תשתחוה להם ולא תעבדם (רעט) לחייב על העשייה
 בפני עצמה ועל ההשתחוויה בפני עצמה (רפ): ויעבד שומע אני נל עבודה במשמע
 ת"ל זבח לאלהים יחרס (רפ) זבחה היתה בכלל ויצאת ללמד מה זבחה מיוחדת שכיוצא
 בה עובדין לשמים חייבין עליה בין שתהא (עובדתו) [עבודתו] בין שאינה עבודתו וכל
 שאין כיוצא בה עובדין לשמים לשם עבודתו חייב שלא לשם עבודתו פטור (רפ):
 אלהים אחרים שומע אני עד שיעבוד כל ע"ז במשמע ת"ל ולשמש או לירח
 והיו בכלל ויצאו אלו מן הכלל ללמד מה אלו אחד אחד בפני עצמו אף כשנאמר אלהים
 אחרים חייב על כל אחד ואחד בפני עצמו או אינו אלא כלל ופרט (רפ) וכי נאמר
 לשמש לירח לצבא השמים לא נאמר אלא ולשמש או לירח או לכל צבא השמים
 בא ללמדך שאינן כלל ופרט אלא רבויין (רפ): אני אקרא לכל צבא השמים ומה ת"ל
 ולשמש או לירח אלא הוא הדין והוא התשובה (רפ): אשר לא צויתו (לאומ)
 [לאומות] לעבדן זה אחד מן הדברים שכתבו לתלמי המלך (רפ):

(ד) והגד לך ושמעתי וכי אפשר לבשר ודם לשמוע אלא מפי הגדה אלא הרי
 אתה דן נאמר כאן והגד ונאמר להלן (רפ) הגדה מה להלן בבית דין (רפ) אף כאן
 בבית דין: ושמעתי ולא מאלו (רפ): ודרשת מן התורה: היטב נאמר כאן היטב
 ונאמר להלן (רפ) היטב מה להלן בשבע הקירות אף כאן בשבע הקירות מה כאן בשני
 עדים הכת' מדבר (רפ) אף להלן בשני עדים הכת' מדבר: והגה אמת להוציא את
 הספק (רפ): נכון הדבר שתהא עדותן מכוונת פרט לשהבחישו זה את זה אפילו
 בבדיקות שאין זה נכון (רפ): נעשתה התועבה הזאת בישראל להוציא את העובד
 ע"ז וברח שנאמר בישראל (רפ):

(ה) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא לפי שמצינו שהנירחין
 בסוף יכול אף המדיחין ת"ל את האיש ההוא או את האשה ההיא וסקלתם (רפ):
 האיש ההוא זה מיד דברי ר' עקיבה (רפ). או את האשה ההיא לא אנוסה ולא
 שוננת ולא מושעת: אשר עשו את הדבר הזה אל שערך אלו בתי דינין (רפ)

סס ס"א ע"א. (רעט) שנות כ' ה'. (רפ) עיין ונכילתא צדטס פ"ו. ירושלמי סנהדרין סס
 ובבלי ס"ג ע"א. (רפ) שנות כ"ג י"ט. (רפ) ונכילתא נשפטיס פ"ו. ועי' סנהדרין ס'
 ע"ג. וירושלמי סס. (רפ) ואין בכלל אלא וס שפטיס. אשונס וירח ונזא שמוס הוא דמיין
 אשידי אחרינא לז. (רפ) דברי ונכילתא אלו מובאין צירושלמי סנהדרין פ"ז סי' ו' זעירס
 בקינור. ונכאן תלס שאלן הפירוש סס כנוו שופרס הפני נסס. ועיין גס צ"ק ס"ד ע"ג
 ועיין נ"ס על נאמר זס צקוטוי ונכילתא שלי בחלק השאכנזי ל' XIV. (רפ) אילו כת'
 לכל זצא שמוס שווע אני עד שיעצוד כל זצא שמוס ת"ל ולשונס או לירח וכו' כדלעיל.
 (רפ) עיין נגילה ע' ע"ג וצירושלמי סס פ"א סי' ונכילתא צא פ"ד. (רפ) ויקרא ה' א.
 (רפ) ע' מ"כ דינורא דחוצה פרק י"א ונציאו אציי צצצועת ל"צ ע"א. (ל) דאלין עד נעסס
 דיין צדיני נפשות וכי עקינא נכות י"צ ע"א ורשס השנה כ"ו ע"א. (ל) דצריס י"ג ע"ו.
 (ל) דסא כתיב על פי טניס עדיס. (ל) אפטר דאחא לנשנעיקן שאלין דיין כלל מספק
 אס אין עדיס. עיין ירושלמי סנהדרין פ"ז סי'. (ל) סנהדרין י"א ע"א. (ל) עיין
 לעיל הערה רע וז"ע כי לפי פשוטו נשנוע דברא פטור ופליג אש"ס דילן ואירושלמי ואפטר
 דאילו ר"ל אלא דאלין אלו נעווין ללאת אחריו לח"ל כדלקמן הערה סי'. (ל) אלו צסקילס
 ואלין מדיקין צסקילס אלא צחק וכי שנועון סנהדרין פ"ש ע"ג. והגרי"ל הגיס נאמר זס
 צסקרי פ"י קניח עי"ס. (ל) צסקרי עיין לקוטוי ונכילתא חלק שאכנזי ל' XIV.
 (ל) כתרגומוס ודלל צסקרי וס"ס כתוצות נ"ה ע"ג שוניא גס סודרס סגדול צסס דצר
 אחר ועיין לעיל הערה רעג דפירס גס סס צאחד צתי דיין. וז"ע דסס גס צמרגומוס לא

איש ואשה אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך מיכן אמרו אין עושין עיר הנדחת אלא בית [דין] של שבעים ואחרונים: את האיש או את האשה למה נאמר והלא כבר נאמר בישראל מכל מקום אין לי אלא ישראל גרים מנין ת"ל את האיש או את האשה לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו: וסקלתם באבנים אם לא מת באבן אחת ימות בשנייה(ט): וסקלתם באבנים ומתו שתהא סקילה מיתת(ט):

(ו) על פי שנים עדים או שלשה עדים אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט הכת' שלשה אמר ר' עקיבה לא בא השלישי אלא להתמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו: אם כך עגש הכת' לניטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה שישלם שכר לניטפל לעושי מצוה כעושי מצוה ולומר לך מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ומני שאפילו הן מאה תלמוד לומר עדים אמר ר' יוסי בדיא בדיני נפשות אבל בדיני ממונות חתקים עדות בשאר: רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות אימתי בומן שהתרו בהן אבל בומן שלא התרו בהן אם כן מה יעשו שני אחים שראו באחד שהרג את הגפשה(ט): ד"א על פי שנים עדים על פי עדים אתה ממיתו אין אתה ממיתו מאומד מיכאן אמרו מאיימין על יעדי נפשות ואומי להן שמא תאמרו מאומד ומשמועה עד מפי עד מפי אדם נאמן שמענו(ט): כיצד (מאיימין) [מאומד] אומי להם שמא כך ראיתם שרץ אחר הכרו להרבה ורצתם אחריו ומצאתם סייף בידו ודם מטשטף והרוג מפרפר אם כן ראיתם אין בדבריכם כלום(ט): יומת המת עד שיתיר עצמו למיתה(ט) ד"א יומת המת וכי המת מת אלא אלו הרשעים שנקראו בחייהם מתים(ט): כיוצא בו אתה אומר כי לא אחפזין במות המת(ט). הי הוא יורד כמוני היום(ט) וכן דוד הוא אומר לא המתים יהללו יה ואנחנו נברך יה(ט): לא יומת על פי עד אחד אפילו שנים עשר מחייבין ואחד עשר מוכיין לא יומת(ט):

(ז) ויד כל העם באחרונה מגיד שהכל חייבין ליטפל בו(ט): ובערת הרע בכל המיתות(ט): מקרבך אין אתה מצווה לצאת אחריו לחוצה לארץ(ט):

(ח) כי יפלא ממך דבר למשפט בא הכת' לעשות בית דין הגדול על כל בתי דינין כשם שבית דינו של משה על כל בתי דינין(ט) כך בית דין הגדול שבירושלים על כל בתי דינין: כי יפלא אין פליאה אלא כסייה שנאמר כי יפלא בעיני שארית העם(ט) ואומר הממני יפלא כל דבר(ט): רבי אומר כי יפלא ממך דבר למשפט כלל בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע פרט דברי ריבות חזר וכלל כלל ופרט וכלל ואין אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר שחייבין על דונו כרת ועל שגנתו חטאת(ט) אף כל דבר שחייבין על דונו כרת ועל

נואל פירוש זה. (לט) סנהדרין ז' ע"א. ט) עי ספרי והלשון דכאן קשה. טז) ספרי. טז) ונתייב דנוכות ה' ע"ב. טז) סנהדרין ל"ז ע"א. טז) טס ע"ב. טז) סנהדרין וי"א ע"א. טז) זככות י"ח ע"ב. טז) יחזקאל י"ח, ל"ב ועי ירושלמי זככות פ"ג ה"ג (ד' ע"ד). טז) יסעיי ל"ח י"ט. טז) תהלים קט"ו י"ז — י"ח. טז) זנושנה ספ"ק דסנהדרין ונוכילתא ונשפטים פ"ב יליף לה נוקדא אחרינא. טז) עי ספרי. טז) עי ז"ו ל"א ע"ב. סנהדרין וזו ע"ב. טז) עי לעיל הערה ל"ה. טז) כדכתיב (סויות י"ח כ"ב) כל הדבר הגדול יציאו אליך, ועי סנהדרין ט"ז ע"א. טז) זכריי ח' ו'. טז) ירמיי ל"ב כ"ז ועי סנהדרין פ"ז ע"א. טז) דם הוא דם נדה ולידה וזינה דחייבין עליו כרת, ודין יש זנושנעו ג"כ דיני נפשות טים זסן כרת זלל התרחא ודיני ונוכות השייבין לחייבי כריתות (עיינ ריש פ"ג דנוכות) וזנגע יש כרת אס נכנס זנושנעא לנוקדא, ועי סנהדרין דף פ"ז ופ"ח. טז) זסנהדרין

שנתו חטאת-סי): וקמת ועלית מניד שסנהדרין בנבחה של עיר-סיט): ד"א וקמת ועלית למה נאמר לפי שהוא אומר כי יפלא ממך דבר למשפט שאם נכסה דבר מאחד מהם שומע אני יהו כולן זוקקין לעלות ת"ל וקמת ועלית לא אמרתי אלא במי שנכסה ממנו דבר בלבד-סכ): אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו ע"י נביא-סכ) וכן הוא אומר עלה הקם מזבח לה' בגן ארונה היבוס-סכ): מיכן אמרו מצאן בבית פני והמרה עליהן כגון שיצאו לדבר מצוה להוסיף על העיר ועל העורות יכול תהא המראתו המראה ת"ל וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' מלמד שהמקום גורס-סכ):

(ט) ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט בזמן שיש כהן יש משפט ובזמן שאין כהן אין משפט-סכ) מיכן אמרו אין דנין דיני נפשות אלא בפני הבית-סכ) ודרשת והגידו לך את דבר המשפט ממך לחבוע ומזה להורות:

(י) ועשית על פי הדבר שומע אני יהא שומע ואינו עושה ת"ל ועשית: מן המקום ההוא שמשם תורה יוצאה לכל ישראל-סכ): ושמרת לעשות ככל אשר יורוך מנין שאם יאמרו לך על שמאל שהיא ימין ועל ימין שהיא שמאל שמע לדבריהם ת"ל ככל אשר יורוך-סכ):

(דברים יח, א) לא יהיה לכהנים הלויים בכהנים ולויים הכתי מדבר אתה אומר בכהנים ולויים הכתי מדבר או אינו מדבר אלא בכהנים שהן בני לוי ת"ל כל שבט לוי לא אמרתי אלא מי שאין לו חלק ונחלה בארץ-סכ): אשי ה' אלו קרשי מקדש: ונחלתו אלו קרשי נבול-סכ): ר' נתן אומר אשי ה' אלו מתנות כהונה שנאמר חלקם נתתי אותה מאשי-סכ): ונחלתו אלו מתנות לויה שנאמר ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה-סכ):

(ב) ונחלה לא יהיה לו זו נחלת שלשה: בקרב אחיו זו נחלת חמשה-סכ): ד"א ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו למה נאמר לפי שהוא אומר לאלה תחלק הארץ בנחלה אין לי אלא בשעת חילוק הארץ אבל משחילקו שומע אני יקצה לו כל שבט ושבט לפי מה שהוא ת"ל ונחלה לא יהיה לו-סכ): או לא יירש את אבי אמו ישראל ת"ל בקרב אחיו הא יורש הוא את אבי אמו ישראל וכן הוא אומר ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים עיר בארץ הגלעד-סכ) וכי מנין היה לשגוב ערים בארץ הגלעד אלא מלמד שנשא חצרון אשה מבנות מכו-סכ) ומתה ירשה וכן הוא אומר ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אתו בנכול פנחס בנו אשר נתן לו בהר אפרים-סכ) וכי מנין היה לפנחס בהר אפרים אלא מלמד שנשא פנחס אשה מבנות אפרים ומתה וירשה-סכ): ה' הוא נחלתו אשרי אונים ששמעו את הדבר

פ"ז ע"א ונציח דין זה צטט ר' נחיר וליקף לה נוגז"ס. סיט) סנהדרין סס וירושלמי פ"א ה"ג. סכ) צוטטת סנהדרין וטוטט סכולן עולין לז"ד הגדול (וני רנוצ"ס פ"ג ויהי ונומיס ה"ח) דרמיס כי יפלא צוטטל סצ"ד סחולק עם סצריו עיי"ס צגנו. סכ) ספרי לעיל פ"י ס"ב. סכ) סנוול צ" כ"ד. י"ח. סכ) צרייתח סנהדרין י"ד ע"ב. סכ) צרייתח סנהדרין כ"ב ע"ב. סכ) רנוצ"ס פ"ד ויהי סנהדרין ה"ח. סכ) וטטת סנהדרין פ"ו ע"ב. סכ) ע' ספרי וע' ויי"ט ע"ד ונאנז זה צלקוטי ונכילתח חלק אטכמי ל"ד VI. סכ) ספרי סכט) ויקר' ו' י'. סל) צנדצר ייח כ"ח. סלח) ספרי, וע' רט"י ורנוצ"ן וספר היסר לר"ח חקל"ט. סלצ) ספרי צנדצר סוף פ"י ק"ט. סלג) דצרי הינויס א' צ' כ"ב וטס סחוצ עשיריס וטלט עיר. סלד) סכתיצ צל"ה א' צ' כ"ח. ונווכח ונכאן סירט סגוצ אצ"י אנו וע' ספרי צנדצר פ"י קל"ד ופ"י ר' הלל סטוצל סס צנאיר עין אות פ"ג, וצצלי צ"ב קי"ב ע"א וצירושלמי סס פ"ח ה"ה (ט"ז ע"ב) נרלח ספירטו ספרי צלוטן אחר וטלל היטח לפניסס ונכילתח סלנו. סלה) יוסעט כ"ד, ל"ג. סלו) ונכאן ונוכח ג"כ סיס סהן יורט נחלס צטצט

הוה מפי הקודש : כאשר דבר לו להגיד מה גרם סגן) ואיכן דבר לו אני חלקך
ונחלתך בתוך בני ישראל סגן) :

(ג) וזה יהיה משפט הכהנים למה נאמר לפי שהוא אומר וזבחת מבקרך
ומצאנך ואכלת סגן) שומע אני אף הורוע והלחיים והקבה במשמע ת"ל וזה
יהיה משפט הכהנים : מאת העם מאת המותר לעם להוציא את השוחט ונמצא
טרפה סגן) והשוחט לע"י והגוחר והמעקר סגן) : ד"א מאת העם להוציא כהנים
ולויס סגן) : מאת זבחי הזבח אין לי אלא מאת זבחי הזבח זבח לעצמו למשתה בנו
מנין ת"ל מאת זבחי הזבח מכל מקום : או ישעברנו הכהן לזבוח ת"ל מאת זבחי הזבח
כשזבח : ד"א מאת זבחי הזבח לרבות כהמת השותפין שתהא חייב במתנות סגן) :
אם שור אם שה אין חייב במתנות אלא בהמה טהורה בלבד סגן) : אם שור אם
שה לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו : ד"א מכלל שור זכר ונקבה ומכלל
שה נרי וטלה : ד"א שור מה ת"ל אם שור לרבות את הכלאים הבא מכבש ועז
שיהא חייב במתנות סגן) : אם שה לרבות את הכויס סגן) : ונתן לכהן ואפלו
כהנת סגן) : ונתן ולא שישול מעצמו סגן) : הזרוע בשל ימין הכת' מדבר אתה אומר
בשל ימין הכת' מדבר או אינו מדבר אלא בשל שמאל הרי אתה דן נאמר כאן זרוע
ונאמר להלן סגן) זרוע מה זרוע שנאמר להלן בשל ימין הכת' מדבר סגן) אף זרוע
שנאמר כאן בשל ימין הכת' מדבר : עד שלא יאמר יש לי בדין הואיל והשוק מתנה
לכהן והזרוע מתנה לכהן אם למרתי לשוק שאינו אלא בשל ימין אף הזרוע לא ינהוג
אלא בשל ימין סגן) לא אם אמרת בשוק שהוא נוהג במקדשין לפי כך הוא נוהג
בשל ימין האמר בזרוע שאינו נוהג במקדשין סגן) לפי כך לא ינהוג בשל ימין ת"ל
הזרוע בשל ימין הכת' מדבר סגן) : ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה שומע אני
שלשתן כאחת ת"ל ראשית דגנך הירשך ויצהרך תתן לו מה אלו אם רצה
ליתן לו כולן כאחת רשאי כל אחד ואחד בפני עצמו רשאי אף אלו אם רצה ליתן
לו כולן כאחת רשאי כל אחד ואחד בפני עצמו רשאי סגן) :

(ד) ראשית דגנך תירשך ויצהרך בתרומה גדולה הכת' מדבר מלמד שאין תורמין
אוהה אלא מן המוכר שנאמר ראשית סגן) ר' ישמעאל אומר מנין אתה אומר
למקדיש ערימתו עד שלא מירח פטור מן המעשרות או יכול משמירה ת"ל ראשית
דגנך תירשך ויצהרך תתן לו סגן) : ר' עקיבה אומר מנין אתה אומר שאם רצה אדם
לעשות כל גרנו תרומה וכל עיסתו חלה שהוא רשאי ובלבד שישיר מקצת ת"ל
ראשית סגן) : דגנך ולא דגן גוי מיכן אמרו פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ
ישראל אם נגמרה מלאכתן ביד הגוי ומירחן הגוי פטורין מכלום סגן) דגנך תירשך
ויצהרך כעין דגן תירוש ויצהר מה דגן תירוש ויצהר מאכל אדם ונידולו מן הארץ

אחר כגון אם צעל וכס אשתו ועי ספרי וצצלי וירוסלנוי סס ווי"ס צלקוטי ונכילתח חלק
אסכנוי לד XV. סגן) ספרי. סגן) צנודצר י"ח כ"י. סגן) דצרים י"ג כ"א. סגן) צספרי
ליף לה ונקדח אחיכיל. סגן) תוספתא חולין פ"ט. סגן) עי ספרי ועי חולין קלי"א ע"א
דרכ ספוקי ונספקא ליה אי לויס חקרו עם או לא. סגן) חולין קל"ו ע"א. סגן) דונ"ס
פ"ט וס' צכוריס ה"ה. סגן) חולין קל"ג ע"א ועי ספרי. סגן) כחנל דני רצ"י חולין
קל"ג ע"א. סגן) חולין קל"ג ע"א. סגן) צנדצר וי"ט. סגן) דסס ודאי ונדנר צסל
ינין כסוק הסרוונה. סגן) צמוספתח חולין פיט ליף צלונת ונדן זס. סגן) חולין ק"ל ע"א.
סגן) עי חולין קל"ד ע"ג. סגן) עי חולין קל"ג ע"ג. סגן) ספרי. ועי ספרי צנדצר ריס
פי קכ"ג. סגן) עי פ"א פ"א וי"ו וס"ד וי"ח דנווכה דדוקא ויירוח הקדש פוטק. ועיין
ונסוח ס"ו ע"ג. סגן) חלה פ"א וי"ט וחולין קל"ו ע"ג. סגן) לטון סרנז"ס פ"א וס' וס'

ויש לו בעלים שנאמר דנגך אף כל כיוצא בהן חייב בתרומה ומעשרות (סנה):
 וראשית גז צאנך תתן לו בשל רחלים הכתי מדבר אתה אומר בשל רחלים הכתי
 מדבר או אינו מדבר אלא בשל עזים אם תאמר שאין להם גז יש לך שמשך על
 כרחק אמרה תורה וראשית גז צאנך בשל רחלים הכתי מדבר (סנה): ד"א מה הוא
 אינו משתמש אלא בצמר אף אתה לא תהא נותן לו אלא צמר (סנה): צאנך מיכן
 אמרו ראשית הגז נוהג בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית ר' יהודה
 בירי אלעאי אומר כל מקום שמעשר דגן נוהג שם ראשית הגז נוהג (סנה): ד"א צאנך
 למעוטי שותפות הגוי אבל בהמת השותפין חייבת (סנה): ר' אלעאי אומר (סנה) ראשית
 הגז אין נוהג אלא בארץ (סנה):

(ה) תתן לו כי בו בחר ה' אלהיך בזמן שהוא מקבל עליו כל עסקי כהונה את
 נותן לו ואם אינו מקבל עליו כל עסקי כהונה אין את נותן לו מיכן אמרו כהן
 שהוא מקבל עליו כל עסקי כהונה חוץ מדבר אחד אין לו חלק בכהונה (סנה):
 לעמוד לשרת בשם ה' מצוה יכול אם שירת מיושב עבר על המצוה ויהא כשר
 ת"ל ככל אחיו הלויים העומדים שם לפני ה' שנה עליו הכתוב לפסול (סנה):
 הוא ובניו להוציא את הנושא נשים בעבירה מיכן אמרו כהן שהוא נושא נשים
 בעבירה אסור להקריב עד שיודור הנייה על דעת רבים כדי שלא תהיה לו הפרה
 ומותר (סנה): היה מיטמא למתים אסור להקריב עד שיקבל עליו בבית דין שלא יטמא
 ומותר כיצד אומ' לו דור הנייה והוא נודר, עולה ומקריב יורד ומגרש (סנה):

(ו) וכי יבא הלוי בכהן הכתי מדבר או אינו אלא וכי יבא הלוי בשמועו ת"ל חלק
 כחלק יאכלו לא אמרתי אלא מי שהוא עובד בחלק ואוכל בחלק יצא הלוי
 שאינו עובד בחלק ולא אוכל בחלק (סנה): וכי יבא הלוי ברגל הכתוב מדבר אתה
 אתה אומר ברגל הכתי מדבר אינו אלא וכי יבא הלוי בכל זמן ת"ל מאחד שעריך
 מכל ישראל לא אמרתי אלא בשעה שכל ישראל מכוונין בשער אחד בשלשה
 רגלים (סנה) וזו מצוה עשה שיתיו כל המשמרות שוות ברגלים וכל שיבא מן הכהנים
 ברגל ורצה לעבוד עובד והולק עמהן ואין אומרין לו לך עד שיגיע משמרך): ובא
 בכל אות נפשו (זה כהן שיש לו קרבן שיהא בא למקריש ומקריבו בכל יום
 שירצה שנאמר ובא בכל אות נפשו ושרת ואפלו חמאתו ואשמו הוא מקריב ומכפר
 על ידי עצמו והעור של קרבנו שלו ואם רצה ליתן קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו
 נותן ועור הקרבן ועבודתו לאותו כהן בלבד שנתן לו (סנה):

(ז) ושרת בשם ה' אלהיו מיכן אמרו אין מחללין שם שמים על היחיד (סנה):
 ושרת בשם ה' אלהיו מיכן אמרו לשם ששה דברים הוכח נוכח לשם זבח

חרונות ה"א, ועיין זכורות י"א ע"ב וחוס' סס. סנה) עי' ונסנה ריש ונעשרות ור"ש סס.
 שנט) חולין קל"ז ע"א ועי' תוי"ט ר"פ ראשית הגז ד"ה אלא רחלות. סס) דצר הראוי
 לשירות, חולין סס. סס) סנה כ"י אלעאי אצ"ו לקנון, וכו"ל דרריס סנווכין צנ"ת (עי' יצנות
 ד' ע"א). סס) כרנן חולין קל"ה ע"א סס) חולק ג"כ סס אכסנת הסותפין וחולי
 נסנוטו כחן הונות: צהנת הסותפין פטורה. סס) חולין קל"ו ע"א. סס) זכורות ל'
 ע"ב. סס) זנחים כ"ג ע"ב ועי' ספרי, ולשון סנה עליו הכתוב לפסול וליגו הרצה פעמים
 צונדסי דבי ר' ישועאל, עי' ויכילתא זא פ"ג ופי"א וספרי צונדס פי' ס"א. סס) זכורות
 י"ה ע"ב. סס) דנועטר ראשון הטונת הנחה לצעלים, ועי' ספרי. סס) ע"כ ספרי
 (ועי' סוכה ג"ה ע"ב) ויכילתא ויכילתא הוא לשון הרנוצ"ס פ"ד ונה' כלי הנוקדס ה"ד. סע) לשון
 הרנוצ"ס פ"ד ונה' כלי הנוקדס ה"ז. סע) חולי ג"א ויכילתא ס"ש על היחיד כלקנון פי' כי
 חזק (וע"ס הערה חק) ויכילתא דלון ויכילתא יש לפרש צדוק דל"ל דלון זה חילול הסס אי
 ויכילתא סנו על היחיד, ועי' ספרי פי' ל"ב סכנודו של ויכילתא על צעל ייטורין סני קי

לשם זוכה לשם שם לשם אשים לשם ריה לשם ניהח; הטאת ואשם לשם הטאת (טענ):
 ד"א ושרת בשם ה' איוה הוא שירות שהוא בשם ה' הוי אומר זו שירה מיכן שהיו
 הלויים אומרים שירה על הקרבנות (טענ): **ושרת ככל אחיו העמדים** זה הוא שאמרנו
 שאם שירת מיושב פסלסון: ושרת בשם ה' אלהיו שומע אני אף כהן גדול במשמע
 ת"ל חלק בחלק **יאכלו** לא אמרתי אלא מי שהוא עובד בחלק ואוכל בחלק יצא
 כהן גדול שהוא עובד שלא בחלק ואוכל שלא בחלק (טענ):

(ח) **חלק בחלק** [יאכלו] אין לי אלא קרבנות הרגלים ושתי הלחם וחלוק לחם
 הפנים שהן שווין בהן או יכול יהו כל המשמרות שוות בקרבנות הרגל הבאים
 שלא מחמת הרגל כגון נדרים ונדבות וחמדין ת"ל **לבד ממכריו על האבות** חוץ
 ממה שהתקינו אבות מה מכרו אבות זה לזה את בשבתך ואני בשבתי (טענ): ד"א
 לבר ממכריו על האבות לפי שהיו ששה עשר לאלעזר ושמונה לאיתמר שנאמר
 וימצאו בני אלעזר רבים לראשי הנכרים מן בני איתמר ויחלקום לבני אלעזר ראשים
 לבית אבות ששה עשר ולבני איתמר לבית אבותם שמונה ויחלקום בנדרות אלה עם
 אלה ויחכם שמעיה בן נתנאל הסופר מן הלוי לפני המלך והשרים (טענ) יכול אם
 רצו לשנות ישנו ת"ל לבד ממכריו על האבות חוץ ממה שהתקינו אבות:

(דברים יט, טו) **לא יקום עד אחד באיש** למה נאמר לפי שהוא אומר כי יקום
 עד המס באיש בשני עדים הכת' מדבר אתה אומר בשני עדים הכת'
 מדבר או אינו מדבר אלא בעד אחד ת"ל לא יקום עד אחד באיש ממשמע שנאמר
 לא יקום עד אינו יודע שהוא אחד ומה ת"ל אחד אלא זה בנין אב כל מקום שנאמר
 עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד (טענ): לא יקום עד אחד באיש אין
 לי אלא לדיני נפשות לדיני ממנות מנין ת"ל **לכל עון**: לקרבנות מנין ת"ל **ולכל**
חטאת: למכות מנין ת"ל **בכל חטא אשר יחטא**: להעלות לכהונה ולהוריד מן
 הכהונה מנין [ת"ל **לכל עון ולכל חטאת**] (טענ): לכל עון ולכל חטאת אינו קם
 הוא באשה לזכות (טענ) מיכן אמר ר' עקיבה משיאין את האשה על פי עד אחד (טענ):
 לכל עון ולכל חטאת אינו קם קם הוא לשבועה (טענ) והדין נותן מה אם פיו שהוא
 זוקק לתשלומין אינו זוקק לשבועה (טענ) עד אחד שאינו זוקק לתשלומין דין הוא
 שלא יזקקו לשבועה (טענ) לא אם אמרת בפיו שאינו מצטרף עם אחר לחייבו מיתה
 לפי כך אינו זוקק לשבועה תאמר בעד אחד שהוא מצטרף עם אחר לחייבו מיתה
 לפי כך יזקקו לשבועה: ויזקקו לתשלומין והדין נותן מה אם פיו שאינו זוקקו
 לשבועה הרי הוא זוקקו לתשלומין עד אחד שהוא זוקקו לשבועה דין הוא

אלהין ויסקרן. טענ) ונסה זכחים ו"ו ע"ג. טענ) ערכין י"א ע"א, ועי' ספרי צולדצ
 פי קט"ו. טענ) יונא פ"ח ו"ג (י"ד ע"ח) ועי' תיכ חנוך סוף פרק י"ח וכו' פרסה צ'
 ו"ג וצ"ח צ"ד סס. טענ) ספרי. טענ) ד"ה אי כ"ד, ד—ו' ועיין חגיגה כ"ז ע"א.
 טענ) קוטה צ' ע"א וספרי צולדצ פי ז' וקס"א. טענ) ספרי, ועי' חנוכה כ"ג ע"ג.
 טענ) כלוור א"ג דבא"ש לאו דוקא דה"ס צא"ה אינו קם כדדסיקן בספרי ו"ג דוקא
 לעון אינו קם אצל קם לזכות דהיינו צא"ה להטיאה, ועי' ספרי צולדצ פי קס"א וסנהדרין
 ל"ג ע"ג. טענ) יצונות ק"ב ע"א. טענ) טענות וי' ע"א. טענ) כ"ל לפרט דר"ל דפיו
 אינו זוקקו לטענה צנוטה צנוקלת אם אין אדם תובעו צעננת צרי, עיין ח"נו ס"י ע"ה
 ס"ג. טענ) אם אין אדם תובעו צרי, וצא"ה חייב צע"א אפילו צעננת ספק עפ"י העד,
 עי' ח"נו ס"ה ס"ג ולהפסקים דס"ל דגם צע"א פטור צעננת ספק לדין לפרט כגון צדוק
 דנייני צנונא אחרינא דנצ"ו פטור וצע"א חייב כגון אם אין הכפירה שתי כסף, עי' ח"נו

דברים יט טו כ. כא י יד כג. כב ג

שיוקקנו לתשלומין ת"ל לכל עון ולכל חטאת לכל עון ולכל חטאת אינו קם קם
הוא לשבועה ספד):

(דברים יט, כ) והנשואים ישמעו ויראו מיכן אמרו מומימהם ספס) ומומימי
מומימהם הרי אלו נהרגין ספס): ר' יהודה אומר כת הראשונה נהרנת
והשניה פטורה שאין זו אלא אסמסים ספס):

פרשת כי תצא.

(דברים כא, י) כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתי מדבר ספס) ולמה נאמר
לפי שהוא אומר רק הנשים והשף והבהמה תבו לך ספס) אבל
לא שמענו שאת רשאי לקיים מהן אישות ת"ל כי תצא למלחמה וראית בשבייה
בא הכתי ללמדך כיצד אתה עושה ואת רשאי לקיים מהן אישות: ונתנו ה' אלהיך
בידך ושביית שביו משימסרו בידך את רשאי לשבותן ואם לאו אין את רשאי
לשבותן ספס):

(שם יד) לא תתעמר בה תחת אשר עניתה לא תתעמר בה אחר כל המעשים
הכתי מדבר אתה אומר אחר כל המעשים הכתי מדבר או אינו מדבר אלא
לאחר בעילה אלא אם אמרת כן הרי היא אשתו לכל דבר הא [מה] ת"ל לא תתעמר
בה תחת אשר עניתה אחר כל המעשים הכתי מדבר ספס) דברי ר' יאשיה: ר' יונתן
אומר אחר הבעילה הכתי מדבר או אינו מדבר אלא לאחר כל המעשים ת"ל ויקח
אותה וישכב אתה ויענה הרי אתה דן נאמר כאן ענוי ונאמר להלן ענוי מה ענוי
שנאמר להלן אחר הבעילה הכתי מדבר אף ענוי שנאמר כאן אחר בעילה הכתי
מדבר ספס):

(שם כג) כי קבור תקברנו אף כהן גזיר במשמע או שאר כל אדם הויז מכהן
וגזיר ת"ל כי קללת אלהים תלוי אמרת כל המזוהר על קללת השם מזוהר
על קבורת מצוה ספס):

(דברים כב ג) וכן תעשה לכל אבדת אחיך להביא את המשומר ספד) או כשם
שאיך את מזוהר על מכתו ועל קללתו ספס) לא תהא מזוהר על אבדתו
הרי השמישו יוכיח ספס) שאיך את מזוהר על מכתו ועל קללתו והרי את מזוהר על

ספ"ח ס"ד. ספד) ונדליטך קח למיינו טבועה ס"ו דאינו זוקק לתשלומין. ספס) אם
הזנונו הנומיניין, וכן אם הזנונו הנומיניין ונומיניין. ספס) וליף לה ווהכשאריו וסובר דקאי
אנומיניין. ספס) ונכות ה' ע"א, ונכחן ג"כ ראי' לפירוש דקנאי צנחניי שדהה דר"י ז"ל,
אונס הרנוצ"ן ז"ל צולמונות כתב ספירוש דקנאי עיקר וכן הוא נפוסים בתוספתא פ"ק
דנוכות. ולענין פי' נולת אסמסים עיין ערוך וי"ט צפירוש לנשנה ונכות סס. ספס) ספרי.
ספס) דברים כי י"ד. ספס) דגזל גוי אסור. עי' לקוטי וניכילתא ד' 22 לדברים כי י"ד.
ספס) ונראה דר' יאשי' נפרס תחת אשר עניתה כמו שחרגס התרגום ירושלמי די ישיבת
דשותך עלה ודוונה לו ותענייה שרה (צראסית ט"ז ו') שהיתה נשענדת זה כאלון עם עצדו.
ספס) ר' יונתן נפרס כחרגום יונתן דהו' דהו' ונשענדת עונה, ועל כן סובר ג"כ דושלמה לנפשה
היינו צגט (כדחיתא צספרי). ונאמר זה צלתי ספק הוא ונוכילתא דר' ישעאל.
ספס) דקצורת ונת נלוה דוחה עשה ול"ת דכהן וזייר, ועי' ספרי צנוצד פי' כ"ו ומזיר ו"ח
ע"צ דליף לה וקרא אחרינא. ספס) ע"ז כ"ו ע"צ ונשענד סס דהיינו דוקא צנוצד אוכל
נצלות לתיאצון. ספס) דעל קללתו אינו נוחזר דאינו עושה ונעשה עונך ועל הכאתו כני
לא דחיתקש הכאס לקללה כדחיתא צנסהדרין פ"ה ע"א. ספס) כ"ל דחאי חגל הויה דורס

השמיטו הוא יוכיח לאברתו שאע"פ שאין את מוזהר על מכתו ועל קללתו את מוזהר על אברתו לא אם אמרת בהשמיטו שהוא שלום) תאמר באברתו שאינה שלו (שלום) הואיל ואינה שלו לא תהא מוזהר עליה ת"ל וכן תעשה לכל אברת אחיך להביא את המשומד :

(שם ה) לא יהיה כלי גבר על אשה ר' ישמעאל אומר בא הכת' ללמדך הרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור (שלום) שלא יחשדוך אחרים בעבירה הא באיזה צד האיש לבוש בגדי אשה והאשה סבורה לאיש שהוא אשה ונמצאו באין לירי עבירה לפי כך לא יתקשט האיש כתכשיטי אשה ולא אשה כתכשיטי אישה) ולא ילבש חלוק של צורות ולא טלית של שלמים (א):

(שם ז) שלח תשלח את האם בנקיבות הכת' מדברת) או אחד זכרים ואחד נקיבות אמרת קל וחומר הוא אם במקום שעשה את שאינו מוזמן כמוזמן (ג) עשה את הזכרים בנקיבות (ד) כאן שלא עשה את שאינו מוזמן כמוזמן (ה) דין הוא שעשה את הזכרים בנקיבות דברי ר' אליעזר אמרו לו תלמידיו וכי דנין אפשר למי שאי אפשר (ו) משיבין לאדם דבר שאינו שלו (ז) אם לדין הרי הוא אמורת (ח) ואם מן הדין יש תשובה (ט) והרי אותו ואת בנו יוכיח שלא עשה בו את שאינו מוזמן כמוזמן (י) ולא עשה בו את הזכרים בנקיבות (יא) הוא יוכיח לשלוח הקן שאע"פ

ואם אחיו או את אחיך דגני שנטת כספים לרבות את המונג לתיאזון. (ג) דכיון שהוא עתה צדקתו שלו ונקרי וחיב אתה לשנוט. (ד) כיון דילא נעשותו אינו שלו ונקרי. (ה) חולין ו"ד ע"ז ועי' אבות דר"כ פ"ג. (ו) ספרי, חזר כ"ט ע"א. (ז) חל' עליה שהיא מנונג צדקות נאות. ונגד חזקתו (ירנוי' י"ג כ"ג) ת"י ונונג שלטי קנותים. (ח) ספרי ועי' חולין ע"ה ע"ז חוסי' ד"ה ונה כשחייב. (ט) צהשקפה הרלוונה היה כלה הנאמר צאסן ונכסוי הדס (ע) ר"פ כסוי הדס, ור"פ טילוח הקן) אך לא עלה גידי לפסח הנאמר צאסן זה נוספי הקוסיות והדוחקים אשר איני יכול לפורטם כי רבים הם. ואחר עיון רב נולדתי צפ"ד פירוש נכון צמאנג הקסה הזה. — גלענ"ד דניירי כאן נחייז חרבעה וחנשה דגנב טבח ונכר. ונולדתי צניכילא דר' שטעון צן יוחאי (צמ"ג כ"י) שרונה לילך חייב חרבעה וחנשה נאס על הצנים ח"ל צפ" ונשפטים: מה ולא עופות שהיה צדין ונה צמנה שאינה צאס על הצן הרי היא צמטלוני חרבעה וחנשה עוף שהיא צאס על הצן אינו דין טיהא צמטלוני חרבעה וחנשה ח"ל זה ולא עופות עכ"ל. וכאן יליך ר' אליעזר אס על הצנים וק"ו נחטלוני חרבעה וחנשה ואנגר ונה גנבב טבח ונכר טיס צו קולא שאס גנב ונכר ונכר שאינו מוזון דהיינו צמנה שנגדס צנעליה והלכה לה (עי' חולין קל"ט ע"א חוסי' ד"ה כיון) הרי הגנב פטור כצמזון פ"י כאלו שחט צמנה שלו טיס לו נחונת צמנה. (ד) ואעפ"י כן יש צו חונגל דחייב צמטלוני ד' והי' צמכרים כצמקנות. (ה) דכתיב כי יקרא פרט לצמזון, והחונגרה התורה ואסרה ליקח אס על הצנים צמטלוני נחונג ולא עשתה שאינו מוזון כחונג, וא"כ ק"ו שחונגיר צמכרים כצמקנות. (ו) יותר טוב לגרוב: אפשר נשאי אפשר, עיין סוכה כ' ע"ג. (ז) צמניה, דגני ד' והי' אי אפשר לוונר טיסלס הגנב צאינו מוזון דכיון דנגדה הצמנה הוי לה הפקר כונ"ס חוס' (חולין קל"ט ע"א ד"ה כיון) ואיך ישיב לו דבר שאינו שלו. (ח) אס דין זה הוא כיון נולד עלונו דהיינו שהוא קבלה צידך הרי הוא אנגור וקבל דאור. (ט) אף לשיטתך דנין אפשר נשאי אפשר (עי' נחמות פ"ג ע"א ודה ל"ז ע"ג), ויינו יש חטובה לק"ו שלך. (י) לכאורה צמנה דהיינו היא הלכה פסוקה דאורו ואת צנו נוסב צמזון ושאינו מוזון (עי' חולין ע"ה ע"ג). אך לנועיין לא קסה נידי כי חטא עיקר כונתו לוונר דאורו ואת צנו לכל הפחות לא קיל נעטילוח הקן, דגס צאורו ואת צנו חסרה תורה שאינו מוזון ולא עשאו כחונגן דטילוח הקן דחונג, וה"ה דהוי נגלי לצמניר דאורו ואת צנו חונגיר נעטילוח הקן דאפילו מוזון אסור צו, אלא כיון דא"ל לזה דלענין טווכס די שהוא כטילוח הקן לא הזכיר אלא איקורא דשאינו מוזון, צמס דצאורו ואת צנו דאינו נוסב אלא צטור וסה, דנחטאנג נחונגים הם, עיקר דכונתא דקייצ אף צשאינו מוזון

שלא עשה בו את שאינו מוזמן כמוזמן דין הוא שלא נעשה בו את הזכרים הנקיבות תיב) לא אם אמרת באותו ואת בנו שלא עשה בו את הקריבין במקריבין תיב) לפי כך לא עשה בו את הזכרים הנקיבות תאמר כאן שעשה הקריבין במקריבין תיב) לפיכך נעשה את הזכרים הנקיבות ת"ל שלח תשלח את האם מיכן אמרו קורא וזכר ר' אליעזר מהיבטתו) וחכמים פוטרין:

(שם ט) לא תזרע ברמך בלאים אף הכרם בכלל היה שנאמר שרך לא תזרע בלאים והרי הכתוב מוציא מכללו להחמיר עליו שלא בא אלא לאסרו בהנייה לכך נאמרה הפרשה: בלאים בשני מינין הכת' מדברתם) אתה אומר בשני מינין הכת' מדבר או אינו מדבר אלא במין אחד תיב) הרי אתה דן נאמר כאן בלאים ונאמר להלן בלאים תיב) מה בלאים שנאמר להלן בשני מינין הכת' מדבר אף בלאים שנאמר כאן בשני מינין הכת' מדבר: פן תקדש המלאה פן תוקד אשית) מלמד שהכל אסור בהנייה אפילו הקש של תבואה והעצים של גפנים הכל שורפין אותן ולא יסיק בהן תנור וכירים ולא יבשל בהן בשעת שריפתן תיב):

(שם יא—יב) לא תלבש שעמנו גדלים תעשה לך מיכן אמרו סרין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מהיבין תיב) אמ' בית הלל לבית שמאי תרחח מצוה בלא תעשה למצות עשה אמרו להם בית שמאי מצינו בכל המצות שבחורה שקרמה מצות עשה למצוה בלא תעשה תיב) אבל כאן תקדום מצות לא תעשה למצות עשה תיב): גדלים תעשה לך למה נאמר לפי שהוא אומר ועשו

ושלח ונועטינן טס אינו מוזמן כמו שנועטע מוזמן צטילתו הקן. תיב) ס"ל להאי תנא דאין חושטין לזרע האז ודלח כחנניה. תיב) ע' חולין ע"ח ע"ב דיניף איפכא אותו ואת בנו ונשילוח הקן, אונס לפי הנוסקא ניחא דיניף צאותו ואת בנו לנועט זכרים ונקרא. תיב) ע' צבורות וי"ה ע"ב וספרא אונר פרק ג' ה"ה ופרשה ח' ה"ה דא"ג דנומין פוסלן צנוקריבין כמו צקריבין ו"ו צפסול דאותו ואת בנו הקילס התורה צנוקריבין והתיירס סיקריבו אז ובנו כחקה, ולא"כ הוי האי פסול קנת כותח וכללו. וקשה דצבורות וי"ה ע"ב אונר הש"ס דדינא דאותו ואת בנו אינו נוהג צדס הנוקריב לא טייך אלא אליבא דחנניה דס"ל חושטין לזרע האז ולא"כ תנא דילן דס"ל כרצנן דחנניה דאותו ואת בנו אינו נוהג צבורות אף לרצנן דחנניה דסס אונר דסס ללמוד דצדס הנוקריב פוסל אותו ואת בנו צק"ו ונחמס. וכי תינא נאמר דיו כחנניה שאינו פסול אלא בנקבות. איב איפרוך ק"ו דהא צנוקריבין ל"ס נקבות. וס"ל כ"י טרפון (צ"ק כ"ה ע"ב) דהיכא דנויפך ק"ו לא אונרינן דיו, הלכך אינטיריך קרל דאבר נווס צו להמיר אותו ואת בנו צדס, ולפיז אחי שפיר דלא פליגי תרי סחס ספרא אהדדי דנפי אונר פרשה ח' ה"ה איחא סחס ספרא כרצנן דחנניה, ואחי שפיר וניכלתח דילן. אונס הש"ס צצבורות וי"ה רלה לתרן ונתניתן לנאן דכצר דיו גס היכא דנויפך ק"ו לכך נווקי לה כחנניה. תיב) דאס על הננים אינו פסול צקרבנות ולא"כ אין חילוק בין קריבין לנוקריבין ולא טייך לומר דהותר וכללו אלל ונקריבין. תיב) לכאורה נראה דמכילתח דילן פליגא על הש"ס דחולין ק"ו ע"ב וס"ל דלרי אליעזר. לזו דוקא קורא אלא אפילו זכר דעלנא ונחייב. אף ים לומר דכיון דרי אליעזר סבר דמן הרין ים ללמוד דכל זכר ונחייב רק דגלי קרל דשלח תשלח את האס דפטור, איב אהני דינא לכל הפחות דחייב צקורא דאחיא דגריה דגריה עיי"ש צט"ס. כן נראה לי פירוש ונאמר זה, אף שנואל צו דוחק קנת. וניי מדעתו רחנה ונדעתו יפרס פירוש נורוח יותר ואנא מונילנא ונאחיה צתריה לבי ונסוחא. תיב) כלומר צצ' וניין צהדי כרס דהיינו חטה ושעורה ושלן עיי' צבורות כ"ב ע"א. תיב) אס זרע ויין אחד כנון חטה צהדי כרס. תיב) ונגד כלאים שטענו (ויקרא י"ט, י"ט). תיב) וניינא דחוקי קידושין כ"ו ע"ב ועי' ירושלמי רפ"ח דכלאים. תיב) לשון הרמז"ס פ"ה וי"ה כלאים ה"ז. תיב) ונחוח וי' ע"א. תיב) ויליף לה ומיר דלצ"ס דס"ל מירוח ליחא צטלח ל"ק פירכת הש"ס ציצנות ה' ע"א ויה למיר סכן יטנו צטלח. תיב) כיון שקדס

להם ציצית שומע אני יעשה חוט אחר בפני עצמו ת"ל גדלים תעשה לך כמה גדילה נעשית אין פחות משלשה חוטיין כדברי בית הלל בית שמאי אומרים ארבעה תכלת כמה תהא משלשת בית שמאי אומי ארבע ובית הלל אומי שלשה ושליש שבית הלל אומי אחת מארבע לפסח של כל אדם תכסא) והלכה כבית שמאי תכו) בדיא בתחלתה אבל בשיירה ובגדרומיה כל שהוא תכו): גדלים תעשה לך זה לבן מנין לרבות את התכלת ת"ל ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת תכו): תעשה לך ולא מן העשוי שלא יוציא נימין מן הטלית ויעשה תכו): תעשה לך לשם חובה מלמד שצריכה טויה לשמה תכו): על ארבע כנפות כסותך לפי שהוא אומר על כנפי בגדיהם בעלי שלש ובעלי חמש ובעלי שש ובעלי שבע ובעלי שמונה במשמע ת"ל על ארבע יצאו אלו משמע מוציא את אלו ומביא כרים וכסתות ת"ל אשר תכסה בה יצאו כרים וכסתות תכו): אשר תכסה בה לרבות כסות סומת תכו) אשר תכסה בה פרט למקופלת ומונחת בקפסה תכו): על ארבע כנפות כסותך בעלת ארבע ולא בעלת שלש או יכול בעלת ארבע ולא בעלת חמש ת"ל אשר תכסה בה אפילו בעלת חמש או יתר ולמה אני מחייב בעלת חמש ופוטור בעלת שלש לפי שיש בכלל חמש ארבע תכו). יכול יטיל (שלש) ציציות לבעלת חמש ושש ציציות לבעלת שש ת"ל על ארבע תכו) הא כיצד מטיל ארבע הציציות לארבע הכנפות המרוחקות זו מזו תכו): על ארבע כנפות כסותך שומע אני אע"פ שאינה מכסה ראשו ורובו ת"ל אשר תכסה בה כסות שהוא מכסה ראשו ורובו אמרת תכו) מיכן [אמרו] מדתה כדי שיכסה בה ראשו ורובו של קטן המהלך בשוק לבדו ואינו צריך אחר לשמרו ולילך עמות תכו):

(דברים כג, טו) ולא יראה בך ערות דבר ר' ישמעאל אומר נאמר כאן ערות דבר ונאמר להלן ערות דבר מה ערות דבר שנאמר להלן בהרהור וע"ז הכת' מדבר אף ערות דבר שנאמר כאן בהרהור וע"ז הכת' מדבר: ר' אומר נאמר כאן ערות דבר ונאמר להלן ערות דבר מה ערות דבר שנא' להלן משום ביוון אף ערות דבר שנאמר כאן משום ביוון תכו).

ה"ת בקרא ודעס איפכא סמוכין לחונתא דכלאים חסור אפילו צנוקוס גדילים כמו ספירס הרננ"ן צונלחנות פ"צ דשבת. ונראה ונכאן דלצ"ס סדין צליית חסור ונדאורייתא דלא כחוס' שבת כ"ה ד"ה סדין וננחות סס. תכו) ספרי כאן וצנדדר. תכו) וננחות ו"א ע"ב. תכו) צקפרי נאונר על פלונתא ראשונה. תכו) ספרי וננחות ל"ט ע"א. תכו) צנדדר ט"ו ל"ה, ועי ספרי כאן. תכו) ספרי וננחות ו"ב ע"ב. תכו) סוכה ע' ע"א. תכו) ספרי צנדדר פי קט"ו. תכו) וננחות ו"ג ע"א. תכו) ע' וננחות ו"א ע"א. תכו) פליג אספרי דלעיל הערה תלא (אונס להרא"ש לא פליגי אהדדי עי הל' קטנות), וסיא צרייתא זכאים י"ח ע"ב. תכו) צוננחות ל"ז ע"ב למד תירולא פליג ר' ישמעאל על זה לפי פירש"י, אונס צהגה"נ פ"ג ונה' לזית ונזיל פ"י אחר צסס רזינו שנתה. תכו) רננ"ס פ"ג ונה' לזית סיג וכי הכ"ו דונקדרא אונר כן וונכאן נראה שהיא ונכילתא, ויס ג"כ ונכאן סתירס לנ"ס הנודרכי צסס תוס' ס"ך דנעלת סס פטורה וכנר דחאה הצ"י צבי"י עיי"ס. תכו) וננחות ו"י ע"ב. תכו) רננ"ס פ"ג ונה' לזית ה"א. תכו) גיל דהאי ונכילתא נעתיקה וננקוונס הראוי לה ונכתבה כאן, כי עיקר ונקוונס הוא בני גט דכתב צו כי ונאל צה ערות דבר ופליגי תנאי דילן ונאי היא ערות דבר ותרווייהו ילפי ונערות דבר דכאן חלא דרי ישמעאל סבר דערות דבר כאן ויירי צהרהור עבירה וע"ז (עי ספרי פי' רי"ד ור"ה) וע"כ סובר דלא יגרס את חסותו חלא ח"כ ונאל צה דבר ערות או ע"ז ורבי סובר דעיקר קרא דכאן ונזכיר על דבר ציון ור"כ בני גידוסין נניי יכול לגרס ונשוס כל דבר ציון, ועי גיטין ז' ע"א.

(יח) לא תהיה קדשה מבנות ישראל הרי זו אוהרה למופנה ממנו שנאמר לא היתה בזה קדשה ממנו וכל הכועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה ממנו: ולא יהיה קדש מבני ישראל זה משכב זכור והוא שנאמר להלן ואת זכר לא תשכב משכבי אשה ממנו וכן הוא אומר וגם קדש היה בארץ ממנו:

(יט) לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב אתנן זונה ומחיר כלב אסורין אתנן כלב ומחיר זונה מותרין שהיה ברין מה אם אתנן שהוא מותר בכלב אסור בזונה מחיר שהוא אסור בכלב דין הוא שיהא אסור בזונה או חילוף מה אם המחיר שהוא מותר בזונה הרי הוא אסור בכלב אתנן שהוא [אסור] בזונה דין הוא שיהא אסור בכלב ת"ל לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב אתנן זונה ומחיר כלב אסורין אתנן כלב ומחיר זונה מותרין ממנו). בית ה' אלהיך אינו חייב על הבאתו עד שיביא לשם זבה אבל לבדק הבית מותרין שהרי הן משתנין ממנו: לכל נדר להוציא את הנדר מידן אמרו נתן לה דבר שהוא מוקדש כגון חטאת ואשם ושאר כל הקדשים הרי אלו מותרין ממנו מנין להביא את העופות שיהא אתנן חל עליהן אע"פ שהן מוקדשין ממנו אמרת מה בעל מום החמור שהוא נוהג בכל הקדשים אינו נוהג בעוף אתנן שאינו נוהג בכל הקדשים דין הוא שלא ינהוג בעוף ת"ל לכל נדר להביא את העוף: לכל נדר לרבות את הרקועים שלא יעשה גופו של אתנן רקועין לבית ממנו: כי תועבת ה' מפני מה טעמו של דבר מגיד כי תועבת ה' אלהיך ר' שמעון בן יוחאי אומר נאמר כאן תועבה ונאמר להלן ממנו תועבה מה תועבה שנאמר להלן בבהמה שהורה הכת' מרבר אף תועבה שני כאן בבהמה שהורה הכתוב מדברת ממנו מיכן אמרו אין אתנן חל אלא על דבר הראוי ליקרב על גבי המזבח כגון בהמה שהורה ותורים ובני יונה ויינות ושמינים וסלתות ממנו: גם שניהם שנים ולא ארבעה ממנו [הם] ולא ולדותיהן ממנו גם שניהם להביא את תעובתם ממנו כשאמר לא תביא שומע אני לא יביא ואם הביא עבר על המצוה ויהא כשר ת"ל כי תועבת ה' אלהיך גם שניהם:

(כ) לא תשיך לאחריך לא תנשך לאחריך הרי זו אוהרה ללווה שלא ללוה ברבית ממנו: לא תשיך לאחריך כלל נשך כסף נשך אבל פרט נשך כל דבר אשר ישך חור וכלל כלל ופרט וכלל ואין אחת דן אלא כעין הפרט לומר מה פרט מפורש

חנו עי' ספרי פי' ר"ס צנייע אות די ספיי רי' הלל דהיינו פנייה. תנוח צלשית ליה כ"א. חנוצ לטון הרנוצ"ס פ"א ונהי' חסות ה"ד ועיי' צלשצ"ד וצנ"ו. תנוג ויקרא י"ח. כ"ב. וכתוב צמורס הגדול: ויליף תועבה נוואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה נהי' להלן זכור אף תועבה דהא זכור. תנוח ונלכיס א"י י"ד. כ"ד. ועי' סנהדרין כ"ד ע"ב. תנוח ונשנה חנוורס ל' ע"א ועס דקיס ונקרא דשניסה. עכ"פ נראה ונלכין לנהי' חילוקין קרא וניוועב קוט' החסוי' יצנות ניט ע"ב ד"ה סניס. תנוח רנוצ"ס פ"ד ונהי' חסורי ונצח ה"ח. תנוח ונשנה חנוורס ל' ע"ב. תנוח כסיטת הרנוצ"ס סס הט"ו ודלח' כלאצ"ד ועיי"ש צלחס ונשנה ונהי' דליחא צס"ס דילן צפסחים ל' ע"א הגי' עופות דחולין הוא ט"ס דנוכח עי' דקדוקי סופרים סס. הנוט' וכן יליף לה הרנוצ"ס סס הי"ח ונלכל נדר ונקורו הוא ונכילתא דילן. ועיי"ש צלחס ונשנה. תנ' דברים י"ז. א'. תנח' לנאורה הים ונקוס לוונר דלדעת ר"ש צנהנה עסורה דוקא ולא עופות ויינות ופליגי על הג"ל, והאי ויכן חנוורס וכו' הוא דעת הנה"ג דס"ל צנהנה עסורה לאו דוקא חלל כל דבר הראוי לנצח. חנונ' צספסל ויקרא דבורא דנצנה פססה וי' ה"ד ויייתי צסס ר"ש דעופות חסנן חל עליהן. ואולי חספסל לא ויייתי לה צסס ר"ש חלל חסוס דחסס ספרי ר"ט, ור"ט חני לה צספרי צסס חסס וליה חל ס"ל. חנו' לטון הרנוצ"ס פ"ד ונהי' חסורי ונצח ה"ד. חנו' עי' ונשנה חנוורס ל' ע"א וספרי סוף פי' רס"א. תנח' ספרי ותמורה סס. תנה' עי' ניק ס"ו ע"א דלונר גס ל"ב קס"א, והק' רוחס דהנכילתא ונרנח ונגס חסערוצת ועי' ר"פ ח' דצחסי. תנו' צ"ג ע"ה ע"ב.

כאשר נדרת לה' נדבה, אם כמה שנדרת עשית יהא נדר ואם לאו נדבה מיכן אמרו כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה (תע): אשר דברת בפ'ך למה נאמר והלא כבר נאמר מוצא שפת'ך תשמר ועשית מה ת"ל אשר דברת בפ'ך עד שיהיה פיו ולבו שוין מיכן אמרו המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה לנדר בנזיר ונדר בקרבן בקרבן בנזיר לא אמר כלום עד שיהיה פיו ולבו שוין (תע):

(דברים כד, א) כי יקח איש אשה ובעלה למה נאמר לפי שהוא אומר ואיש אשר ינאף את אשת איש (תע) לא שמענו אלא בזמן שיש שלום ביניהן כל הבא עליה יהא במיתה אבל אם אין שלום ביניהן לא שמענו ת"ל כי יקח איש אשה ובעלה בא הכת' ללמד על אשת איש לעולם כל הבא עליה יהא במיתה עד שתצא ממנו בנט (תע): והיה אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה מלמד שאינו מנרש אלא לרצונו אבל האשה מתגרשת לרצונה ושלא לרצונה (תע): ושלחה לרצונה ושלא לרצונה שהיה בדין הואיל והאיש מקדש בו ובשלוהו והאשה מתקדשת בה ובשלוהה (תע) אם למדתי שאינו מוציא אלא לרצונו אף האשה לא תהא יוצאה אלא לרצונה ת"ל ושלחה לרצונה ושלא לרצונה (תע): ושלחה מביתו מה ת"ל והלא משיניע נט לידה הרי היא מנורשת אע"פ שעדיין היא בביתו ואם כן מה ת"ל ושלחה מביתו אלא שאם גרשה ולא הוציאה מביתו הרי הוא כמי שגירש והחזיר וצריכה ממנו נט לכך נאמר ושלחה מביתו (תע):

(ב) והלכה והיתה לאיש אחר שלא תנשא לקרוביו (תע):

(ג) ויצאה מביתו או כי ימות האיש האחרון למה נאמר שהיה בדין הואיל והגט מתיר והמיתה מתרת אם למדתי לנט שלא יפה (כחה) [כתן] להכשירה [לכהונה] לפיכך לא יפה כוחה להכשירה לראשון תאמר במפוחה שיפה כוחה להכשירה (תע) אף מיתה לא יפה כוחה להכשירה לראשון לא אם אמרת בגט שלא יפה כוחה להכשירה [לכהונה] לפיכך לא יפה כוחה להכשירה לראשון תאמר במיתה שיפה כוחה להכשירה [תע] לכהונה דין הוא שיפה כוחה להכשירה לראשון ת"ל או כי ימות האיש האחרון לא יוכל בעלה (תע):

(ד) לא יוכל בעלה הראשון ר' אליעזר אומר העבודה שהוא יכול אלא שאינו רשאי (תע): בעלה הראשון אין לי אלא ראשון שני ושלישי עשירי מנין ת"ל אשר שלחה מכל מקום (תע):

נשום דשוואל חזר צפירוס דגס גזר צלצו לא נהני צצועט, ולכן מחלק צין צצועט לתרומה וקדשים וצחרונס וקדשים סגי צגונר צלצו. ונ"מ נשנע כלן דנהסר צלצו לא נהני אפילו צקדשים. תע) ריש צצויס. תע) תרומות פ"ג נ"ח. תע) ויקרא כ"י. תע) דהא כלן מייירי צצין צלוס ציניסס דלס תולג חן צעיניו. תע) נשנס יצנות קייצ ע"צ רונג"ס פ"א נהי גירוסין ס"ג. תע) ריש פ"צ דקידושין. תע) כ"ב ג"כ רונג"ס פ"א נהי גירוסין ס"ה. ונ"ע דכנלס ונקור דין זה צנחני דפי הזורק (פ"א ע"א) וסס פסק רונג"ס (פ"י נהי גירוסין ס"ח) דלס הוי חלס ספק נקודסת. וע"כ לדין לחלק צין נחיסל עונס וצין לא סוליס עניתו דלז ודלי כצעלת, ונלס לפי זה דסלי נודס הוס נכילסל. תע) סנלסרס עליסן נחנס הקידושין כגון אציו וצנו ולסיו, ולין ניסרין ע"י גירוסין. תע) נלנר זה סיס חסר הצנס וע"י העתקת סורס חסס וננקונס חל נקוס חסר עס הגסס חסס הכל על נקונס יוצו צללס. תע) ולו קסיל ליכסו צחונל ניחס דלינו נחסס לרסון ולסל חנינל דכ"ס גט סלינו נחיר, קוסיי זו נחורץ סיטצ צספרי עיי"ס וצפי זית רענן. תע) ירוסלני צ"צ פיס ס"ד, ועי לקוטי ונכילסל חוס קייסל. תע) עי צספרי יצנות כ"ב

(ו) לא יחובל רחים ורכב למה נאמר לפי שהוא אומר אם חבל תחבל שלמת רעך שומע אני אף הרחים ורכב במשמע ת"ל לא יחבל רחים ורכב: הרי שהיו לו חמש רחיות ואינו צריך לאחת מהן שומע אני שהוא רשאי למשכן אחת מהן ת"ל כי נפש הוא חובל לא אמרתי אלא דבר שעושיין בו אוכל נפשם): כי נפש הוא חובל להגיד מה גרםםם):

(ז) כי ימצא איש גנב נפש למה נאמר לפי שהוא אומר וגנב איש ומכרו ונמצא בידוהם) אין לי אלא עדים למכירה לגניבה מנין ת"ל כי ימצא איש גנב נפשם) שאין מציאה אלא בעדיםםם): גנב נפש אין לי אלא שנגב את האישם) גנב את האשה ואת הקטן אשה שנגבה את חברתה ואת הקטן מנין ת"ל גנב נפש מכל מקוםםם): מאחיו פרט לאחריםםם): מאחיו להביא גר ועבד משוחררם) שאלו בכלל אחינו בתורה ובמצות או יכול שאני מרבה את העבד ואת מי שחציו עבד וחציו בן חורין ת"ל מבני ישראלםם): ד"א מאחיו מבני ישראל ר' ישמעאל אומר והלא בירוע שאחיו בן ישראל ומה ת"ל מאחיו מבני ישראל אלא מגיד שאינו חייב עד שיכניסנו לרשותםם) וישתמש בו שנאמר והתעמר בו ומכרו אין עמירה אלא שימוש שנאמר לא תתעמר בהם): ד"א מאחיו אינו חייב עד שיבדילנו מאחיו ומקרובו במכירה מיכן אמרו נשתמש בו ומכרו לאחד מקרוביו של גנב כגון שמכרו לאביו או לאחיו פטור: ומת הגנב ההוא בסתם מיתה האמורה בתורה בהנקםם): עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל לא תגנבם) הרי זו אזהרה לגונב נפשות אתה אומר כן או אינה אלא אזהרה לגונב ממון וכשהוא אומר לא תגנבם) הרי אזהרה לגונב ממון אמורה הא מה ת"ל לא תגנב הרי אזהרה לגונב נפשות או זו אזהרה לגונב ממון והלאם) אזהרה לגונב נפשות אמרת שלש מצות נאמרו כאן בענין שתיים מפורשות ואחת סתומה נלמד סתומה מן המפורשות מה מפורשות מצות שחייבין עליהן מיתת בית דין אף אין לי אלא מצות שחייבין עליהן מיתת בית דין הא אין עליך לומר כלשון אחרון אלא כלשון ראשון זו אזהרה לגונב נפשות והלאם) אזהרה לגונב ממוןם):

(טו) והיה כך האטמם) שלא תאמר בממון חטאתי וממון מכפר לי ת"ל והיה כך האטמך נפרעין אין נפרעין מממונךם): בשלשה דברים נפרעין מן האדם מגופו אבל לא מממונו ואלו הן הכובש שכר שכיר והגודר ואינו משלם והמעלים עיניו מן הצדקה: הכובש שכר שכיר דכתיב ביומו חתן שכרו וכת' ביה והיה כך האט ולא בממונך: והגודר ואינו מקיים דכתיב כי תדר גדר וכת' ביה והיה כך האט

ע"ז דרשא אחרינא. תפ) תמוה דהוא נגד חוספתא סוף פ"י דז"ג (ופסק כן צ"ע ח"ג ס"י ל"ז סעיף ט"ו), ופסטר דכאן הוא ע"ס וז"ל שווע אני סליכו דלמי וכו' וכן שווע סוף הנהגור דהיתרא אחא לנידרש ודע דתוספתא סס הולאח לוקקעניגאלדעל יש ט"ס טחח רחילות ל"ז רחיות כנוו כאלן, וכן צ"ג פ"ג ונהי ונלה ולזה. תפא) ספרי. תפא) שנות כ"א ע"ז. תפב) ע' וניכילתא ונשפטים פ"ה ד"ה וגונז איש ונכרו. תפג) ספרי פ"י קנח. תפד) שייך לפי ונשפטים על הפסוק וגונז איש כליתא צוניכילתא סס. תפה) ע' וניכילתא סס וסנהדרין פ"ה ע"ז. תפו) ספרי. תפז) סנהדרין סס. תפח) סנהדרין סס וע' רונ"ס פ"ט ונהי גניזה ה"ו. תפט) נ"ל דרשים ונני ישראל סיוילאני ונשוח בני ישראל ויכניסנו לרשותו ונווהעננר צו דרש טישחנש צו; אונס צנחני דסנהדרין סס פירש"י דילפינ מוננול צידו דיכניסנו לרשותו וע' וניכילתא סס. תנ) דרשים כ"א י"ה וע' ספרי סס. תנא) שנות כ, י"ד. תנב) ויקרא י"ט י"א. תנז) כנו והלק, וכן הגי' צוניכילתא. תנד) וניכילתא צחש פ"ח ונשפטים פ"ה, סנהדרין פ"ו ע"א. תנח) לעיל הערה חסד. תנצ) לעיל הערה

ולא בממונך: והמעלים עיניו מן הצדקה דכת' השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך וכת' ביה והיה כך האט ולא בממונך:

(טו) לא יומתו אבות על בנים למה נאמר לפי שהוא אומר פקד עון אבת על בנים (טז) שומע אני אף מהוייבי מיתת בית דין כן ת"ל לא יומתו אבות על בנים: ד"א לא יומתו אבות על בנים וכת' פקד עון אבות על בנים ואחה משיב בנים שהן בפרק אבותיהן (מלך) פקד עון אבת על בנים שאין בפרק אבותיהן לא יומתו אבות על בנים כיצד את מוצא שאין בית דין שלמעלה קונס אלא מכן עשרים שנה ומעלה (מס) אבל בית דין שלמטה מכן שלש עשרה שנה ויום אחד (מט) פחות מיכן לא בית דין שלמעלה ולא בית דין שלמטה קונסין אותו אם כך היו לא היו התינוקות צריכין למות ולמה הן מתים הוי אומר בעונות אבותם זה הוא פקד עון אבת על בנים בזמן שהן בפרק אבותיהן (מט):

(דברים כה, ה) כי ישבו אחים יחדו למה נאמר לפי שהוא אומר ערות אשת אחיך לא תגלה (מט) שומע אני בין שיש לו בנים בין שאין לו בנים ת"ל ובן אין לו בא הכתי' ולימד על אשת אחיו שאם מת בלא בנים שתהא מותרת (מט) להנשא לו לכך נאמרה הפרשה: החוצה למה נאמר לפי שהוא אומר יבמה יבא עליה שומע אני אף הקרובים במשמע ת"ל החוצה להוציא את הקרובים (מט): ד"א החוצה להביא את הארוסה (מק): יבמה יבא עליה מצות עשה מצוה בלא תעשה מנין ת"ל לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר (מק): יבמה יבא עליה מצוה לפי שהיתה בכלל היתר ונאסרה וחורה והותרה יכול תחזור להתירה הראשון ת"ל יבמה יבא עליה מצוה (מק): כיצא בו מצות תאכל (מק) מצוה לפי שהיתה בכלל היתר ונאסרה וחורה והותרה יכול תחזור להתירה הראשון ת"ל מצות תאכל מצוה (מק): יבמה יבא עליה הרי שהיו חמשה יבמים ליבמה אחת קורא אני על כל אחד ואחד ולקחה לו לאשה ת"ל יבמה יבא עליה מגיד הכתי' שכיון שבעל אחד מהן נפטר כולם (מק): או אפלו היו חמש יבמות ליבם אחד קורא אני על כל אחת ואחת יבמה יבא עליה ת"ל ולקחה לו לאשה מגיד הכתי' כיון שנבעלה אחת מהן נפטרה כולן (מק) והרי הרברים קל וחומר מה אם היבמים שאין באין אלא מכוח דביבמות כיון שבעל אחד מהן נפטר כולן יבמות שאין יבמים באין אלא מכוח דין הוא כיון שנבעלה אחת מהן שיפטר כולן (מק): יבמה יבא עליה או אפלו היא אחת מכל העריות האמורות בתורה ת"ל ולקחה לו לאשה בראויה לו לאשה הכתי'

מסג. (מג) טעות כ' ה'. (מלך) צומן טענשין צעון אבותיהן כללקנן. (מס) טעה פ"ט ע"ג, ירושלמי רפ"ג דזכורים ופ"א דסנהדרין ס"ז. (מלך) אם הניח שמי טערו, נדה ו"ה ע"ג. (מלך) ע"י טעה ל"ג ע"ג, ועס כ"ה ע"א חוס' ד"ה כרת ונו"ק כ"ח ע"א חוס' ד"ה נט. (מלך) ויקרא י"ח. ט"ז. (מלך) א) לשון עושרת קסה דהרי היא ונלוס. (מלך) דריש הסולם כמו הסילונה לא תהיה לאיש זר, אבל הפנייניט דהיינו הקרובה עושרת כ"ש ציצנות י"ג ע"ג. (מק) דריש נני הסולם הסילונה אך לא ככוחאי דניצנין אם הלכות ופוטרין הנשואות (קדושין ע"ו ע"א. ירושלמי יבמות פ"א ה"ו) אלא דנרצה גם הלכות ונשואות אך פטע דקרא נייירי נשואה כדכתיב וכן אין לו. (דדוק לומר דכן אין לו קאי אשאה אחרת הנשואה כ"ש צירושלמי סס). (מק) ואם נשאה יבמה לשוק עוצרת נעסה ולא נעסה. (מק) יבמות ל"ט ע"ג, ירושלמי סס פ"א ה"א, ת"כ לו פטעה צו, וע' צ"ר פ' פ"ה. (מק) ויקרא ו' ע"י. (מק) דרש יבמה אחד ולא צו יבמות, ועיין יבמות י"א ע"א. (מק) ולקחה דרש ולא אחרת ואת לרסה, ועיין יבמות ו"ד ע"א דרש צ"ת אחד הוא צונה ולא צ' צמים. (מק) אינו נפטר לנה לריך קרא כיון דלתי' צקין, ונ"ל ונלמא דלתי' צקין

מדבר מקי): **יבמה יבא עליה מלמד** שהיא נקנית כביאה יכול יהא כסף ושטר גומרין בה כדרך שביאה גומרת בה ת"ל **ויבמה** ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרין בה מקי): **יבמה יבא עליה** לא עליה ועל צרתה מיכן אמרו הבונס את יבמתו נאסרו צרותיה עליו ועל שאר האחוס מקטו):

פרשת כי תבא.

(דברים כו ב) **מארצך** שומע אני מכל הארצות במשמעת מקי) הרי אתה דן נאמר כאן ביאה ונאמר להלן תקי) ביאה מה ביאה שנאמר להלן להוציא שאר כל הארצות מקי) אף ביאה שנאמר כאן להוציא שאר כל הארצות מקי): רבי אומר נאמר כאן ארץ ונאמר להלן תקי): ארץ מה ארץ שנאמר להלן בארץ של חמשת עממים שהיא משבעה ממקום אחד מקי) הכת' מדבר אף ארץ שנאמר כאן בארץ של חמשה עממים שהיא משבעה ממקום אחד הכת' מדבר: **אשר ה' אלהיך נתן לך להוציא** את שלחוצה לארץ מקטו):

(ג) **ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם** מיכן אמרו מקטו) כהן שהוא עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה כל קרבנות שהקריב לא עלו לבעלים לשם חובה דברי ר' אליעזר: ר' יהושע אומר עלו מקי) אמר לו ר' אליעזר וכי האיד עלו והתורה אמרה וכפר עליו הכהן תקי) אמר לו ר' יהושע עלו שנאמר ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם: הכל מורים שאם היה בעל מום כל קרבנות שהקריב על גבי המזבח לא עלו לבעלים לשם חובה מקי): **ואמרת אליו הגדתי היום** פעם אחת אתה קורא בשנה ואי אתה קורא פעמים בשנה מיכן אמרו המביא בכוריו מאחד מן המינים וקרא וחזר והביא בכורים ממין אחר אינו קורא עליהן מקי): **לה' אלהיך** מיכן אמרו מחילין שם שמים על היחיד: מעשה ברכן גמליאל שהיה בא בספינה והיו תלמידיו עמו ועמד עליהן סער גדול בים אמרו לו רבי התפלל עלינו אמר אלהינו רחם עלינו אמרו לו רבי כדאי אתה שיחול שם שמים עליך אמר אלהי רחם עלינו מקכ):

(ה) **וענית ואמרת לפני ה' אלהיך** ר' שמעון בן יוחאי אומר שבחו של אדם אמרו בקול נמוך גניו אדם ואמרו בקול גבוה תקכ):

טרח וכתב לה קרא (פסקים י"ח ע"ג). תקו) צדים יצנות דריש לה ונדשא אחריכא. ועיי"ש ח' ע"ב. תקח) עי' ירושלמי יצנות ריש פ"ג וריש פ"ה. תקט) רננ"ס פ"א ונהי' יבוס ה"ג ועיי"ש צנינו. תקי) גם ונעבר הירדן, ע' צבורים פ"א ו"ג, וע' ספרי פ"י ע"ג. תקל) טנות י"ג. ה' תקי) שהרי נאמר שם ארץ סכנעני והחמי וגו'. תקיג) ונכילתא דא פ"י, ויפה העיר שם צנ"ע שהנכילתא עיקר נקוונה כאן ונעמקא לסם. תקיד) ג"ל אחר כננכילתא שם ור"ל שם החכר ארץ של חנות עוננין וצנוקוס אחר (דהיינו דריש ז' א') נזכר שהיא נז' עונניס. תקטו) קרא יתיבא קדריש. תקטז) דרשא רי ינאי צקידושין ס"ו ע"ג וצירושלמי תרונות פ"ה ה"ג. תקיז) נשנה רפ"ח לתרונות. תקיח) ויקרא ד', כ"ו. תקיט) עי' ירושלמי צבורים פ"א ה"ע ותוספתא שם פ"א ד'. תקכ) לכאורה פליג זא אריש בתנא ונא חולדות ז', ועי' ע"ז י"ח ע"א (אלתא דנארי) ונא ר"ש סס. ועי' רש"י לבראשית ל"א ו"ג ור"א סס י"ב, צ', ועי' לעיל הערה שפא. תקכא) נודכת"ב כאן וענית ואנרת דהיינו בקול רם ולקנן גזי ודוי ונעשר פסוק י"ג אחר סמס ואנרת דנשנע בקול נמוך אחר ריש דכאן ונאס סנחמיל צננות ארני אכד אגי וגו' יכול לומר בקול גבוה. וכדתיבא צדיא צנוטס

(ט) ויתן לנו את הארץ הזאת שומע אני הריבה ת"ל ארץ זבת חלב ודבש
 ארץ שפירותיה שמינים כחלב ומתוקים כרביש מקצב): פעם אחת נכנס רבי לבני
 ברקמקו) ומצא שם אשכול רובין בענל בן שלש שנים מקצב): פעם אחת הלך ר'
 אליעזר לסכנין ומצא עז רבוצה תחת התאינה וחלב שותת ממנה ורביש יוצא מן
 התאנה ומתערבין זה בזה תקצב): אמרו משום ר' יהודה בן בתירה לעתיד מקצו) דבש
 יוצא מן התאנה וענבים מן הגפן ופולין נושרות וחמה זורחת ונעשין כנדיקין מקצו):
 אמר ר' יונתן יפה ספסוף מקצת) שאכלנו בנערותינו מפניקסין מקצט) שאכלנו
 בוקנותינו מקצ):

(י) אשר נתת לי לא שבררתי לעצמי להוציא ארץ בני ראובן ובני גד שאין מביאין
 ממנה בכורים מקצת):

(יב) בשנה השלישית בפירות שלישיית הכת' מדברת מקצב) אתה אומר כן או אינו
 אלא בפירות שלש שנים מה אני מקיים ואכלת לפני ה' אלהי מעשר דגנך
 הנאכל אבל המונה יהא נאכל שלש שנים מקצב) ת"ל כי תכלה לעשר את כל מעשר
 תבואתך בשנה השלישית בפירות שלישיית מקצד) הכת' מדבר: אין לי אלא פירות
 השלישיית פירות הששית מנין ת"ל מקצה שלש שנים מקצת) מקצה שלש שנים
 אתה מוצא מעשר עני מקצו): או שמטין ויובלות יעלו מן המנין ת"ל שנת המעשר לא
 אמרתי אלא שנים שהמעשרות נוהגים בהן יצאו שמטין ויובלות שאין המעשרות
 נוהגין בהן מקצו):

(יג) ואמרת לפני ה' אלהיך זו היא שהיה ר' שמעון בן יוחאי אומר שבתו אדם
 אומרו בקול נמוך גניו אדם אומרו בקול גבוה מקצת):

(יד) ולא נתתי ממנו למת מלמד שאסור להוציאו בשאר צרכיו כגון שיקח בו
 כלים ובגדים ועבדים וזה שנאמר למת כלומר שלא הוצאתי אותו בדבר שאינו
 מקיים את הגוף מקצט) לפי שלא ניתן אלא לאכילה ושתיה בלבד מקצו) שנאמר ואכלת
 לפני ה' אלהיך מעשר דגנך מקצת):

(טו) השקיפה ממעון קדשך מן השמים ר' ישמעאל אומר והלא בידוע שקדשו
 הוא השמים ומה ת"ל ממעון קדשך מן השמים אלא בזמן שאין ישראל עושין
 רצון המקום הוא נועל את האוצר והן מתים ברעב שני וחרה אף ה' בכס ועצר
 את השמים מקצו) וכשהן עושין רצון המקום הוא פותח את האוצר שני השקיפה
 ממו' קד' מן השמים מקצו): וברך את עמך את ישראל והלא בידוע שעמך הן
 ישראל ומה ת"ל את עמך את ישראל אלא בזמן שאין ישראל עושין רצון המקום

ל"ג ע"ג. חקצב) וכתרגום יונתן, וע' ספרי סוף פי' ל"ז, וכתוצות ק"י"ג ע"א. חקצב) כתוצ'
 קי"א סוף ע"ג. חקצד) כתוצות קי"ג ע"א: קטופי דהווי קייני כי עיגלי. חקצט) עיין
 ירושלמי פ"א ה"ד. חקכו) עי' כתוצות קי"א ע"ג. חקכו) ג"ל כדעיון והוא כמו
 קודעיון, ענבים ורוקמין דבדש וצטמיס. חקכח) תנאים שזאחריס ציטולס. חקכט) לפי
 ענינו סס וניני ונגדים וצירושלמי פ"א ה"ד גרס פקסין (פפירזיזכט). חקל) ירושלמי
 סוטה פ"א ה"ח. חקלא) ירושלמי צכוריס פ"א ה"צ, וקאמר סס דלפי דטס זה חזי טצט
 ונטסה חייב צכוריס טסה לא נעלו ונעלון אזל לטפרי ולריס"ג דנותחי' דרדסי ונארץ זבת
 חלב ודבש גס חזי טצט ונטסה פטור. חקלב) כ"ל דחסי ודרטס טייך לעיל על ונקלס טלס
 טניס (י"ד, כ"ח) ונעמק לכחן. חקלג) לענייס. חקלד) טיחן ונעטר עני צטסה טטליטית.
 חקלה) דצריס י"ד, כ"ח. חקלו) עי' לקוטי ונילחח ל"ד. חקלז) עי' ספרי. חקלח) עיין
 לעיל הערה חקכא, ועי' ירושלמי סוף ונע"ט דעד חקקיפה היו אומרים צקול ננווך ונכאן
 וליך צקול צטסה. חקלט) לטון ריזונ"ס פ"ג וסי' ונע"ט ה"י וע"ט צכקא ונטסה. חקמו) וסיכה
 טטטית ריזונ"ס טס. חקמוא) דצריס י"ד, כ"ג. חקמוצ) דצריס י"א, י"ז. חקמוג) עי' צפרי

כביכול אינו קורא אותן עמי שני לך רד כי שחת עמך תקנוד) ובזמן שהן עושין רצונו הוא קורא אותן עמי וברך את עמך את ישראל: ר' נתן אומר השקיפה ממעון קדשך מן השמים על הרשעים תקנוד) ואברם מן העולם שלא עשו רצונך בעולם: וברך את עמך את ישראל שעשו רצונך בעולם: ר"א השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל עשה בשבילנו ואת האדמה עשה בשביל אדמתינו אשר נתת לנו עשה בזכות תורתנו כאשר נשבעת לאבותינו עשה למען שמך הגדול שנקרא עלינו שנאמר ואתה בקרבנו ה' ושמך עלינו נקרא אל תניחנו תקנוד):

סוף פי"ו. תקנוד) שמוט ל"ז, ז' וע' ילקוט טס נסס פסיקתא דר"כ נחמו. תקנוד) קסנר כל הסקפה לרעה. וע' נע"ש פ"ה נ"יג נ"ה סהציח סל"ס נסס ירושלמי ורס"י לנראשית י"ח. ט"ז. תקנוד) ירנני י"ד. ט"ו.

שמות התנאים הנמצאים בלקוטי מבילתא ובלקוטי בתר לקוטי.

I) = לקוטי מבילתא. II = לקוטי בתר לקוטי. המספר VII הוא צד ד' של חלק האשכנזי מלקוטי מבילתא. m 2 מורה שהתנא נזכר ב' פעמים באותו צד).

ר' יוסי I 4, 18, XIII II 3, 18	ר' אחי בירי יאשיה I 26
ר' יוסי ברבי אסי I 32	ר' איסי בן עקיבה I 6, 25
ר' יוסי בן דורמסקית I 5 (3 m)	ר' אליעזר I 7, 15, 16, 25, 28, 31
ר' יוסי בן חנינה I 4	II 13 (?), 24, 25, 29, 32, 33
ר' יוסי הגלילי I 11	s. אבא חנון
ר' יצחק I 22, 26, 28	ר' אליעזר בן יעקב I 12, II 7, 15
ר' ישמעאל I 3, 7, 8, 14, 17, 25	ר' אלעאי II 21
28 (2 m), 31, 32, VII, XIII	ר' אלעזר בן חנינה בן חזקיה בן גרון I 32
II 8 (2 m), 11, 14, 20, 24, 26	ר' אלעזר בן שמוע II 12
30, 33	
ר' ישמעאל בנו של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי I XVI	בית שמאי ובית הלל II 25, 26
	בן זומא I 15
ר' מאיר II 1, 4	רבן נמליאל II 9, 32
ר' נחוניא בן הקנה (איש אמהום) I 29	חזקיה בן אשינוס I 7
ר' נתן I 6, 7, 13, 14, II 19, 34	חכמים I VII
ר' סימאי II 14	אבא (חנין, חנן) חנון (משום ר' אליעזר)
	I 9, 15, 22, 25, 31, 32, II 12
ר' עקיבה בן מהללאל I 26	ר' חנינה בן יעקב II 2
ר' עקיבה I 8, 9, 10 (2 m), 11, 14, 17	
17, 27, 31 (2 m), 32, VII	ר' טרפון I 11
II 15, 17, 18, 20, 22	
פלוסופוס אחר II 9	ר' יאשיה (יאשיהו) I 14, 16, 20, 22, 24, 26, VII II 14, 23
רבי I 6, 24, 26, II 7, 8, 12, 18	ר' יהודה I 4 (3 m), 5 (3 m), 19, 29, VII II 3, 15, 21, 23
(2 m), 26, 32, 33	ר' יהודה בן בתירה I 18, II 33
שמאי (הוקן) I 24	ר' יהושע I 16, 30, 32
ר' שמעון I 3, 15, 16 (בן יוחאי 2 m)	ר' יהושע בן קרחה I 15
22 (ב"י), VII (ב"י), II 3 (ב"י)	ר' יוחנן בן דהבאי I 19
7 (ב"י), 27 (ב"י), 32 (ב"י), 33 (ב"י)	ר' יוחנן בן זכאי I 30
ר' שמעון בן נמליאל (הוקן) I 30	ר' יוחנן בן גורי I 10
תלמיד אחר I 29	ר' יונתן I 6, 22, 28, VII II 23, 33
	ר' יונתן בן יוסף II 8

הערות אל לקומי מבילתא שהוצאתי לאור בשנת תר"ן.

(בוכב כזה * מראה שעל דבר זה העירני החכם ר"ג ברילל בצענטראלאנצייגער ש"ו).

* ללד 3 טורה א': עיין דברים זוטא הולדת באצער לד 12 כ. 6, ומאמר ר"ש נוואל צקלור צ"ר ס"פ פ"א.

ללד 5 טורה א': צרייחא צירושלני ריש טקלים: תני ריז"ח.

* ללד 6 הערה כ"ז: וצפרי פי ק"ה דרש להיפק.

ללד 7 טורה י"ט: "בן אטינוס" בתמורה כא. גרם בן אנטיגנס ובתמו הרשב"א דפוס וויטן סי' של"א הביא הג"י בן אנטינוס וגם בן אנטינוס, ועיי"ש סי' תרע"ט.

* סס טורה כ': הדרשה דכאן היה גם בצפרי עיין בית תלמוד ח"א לד 113.

* ללד 8 טורה ה': לנחירה, אולי ל"ל: לנחירה.

* ללד 12 טורה י"ז: ומאמר זה עד גמירא היה כתוב ג"כ בצפרי כ"י ר' הלל עי' רמא"ש צנז"ע לפי קכ"ו.

ללד 18 טורה ט"ו: "החוטב צבדים" ל"ל: "החוטב צבדים".

* ללד 20 טורה ז': "קוב כיסך עליו". אולי ל"ל: "קרב קיסין עליו", עיין טמות רצה פ"ל, י"א.

ללד 24: והרי דברים ק"ו וכו'; כל המאמר תנואל ונלה צולה צתיכ פי קדושים פרק י' צפי עריות.

ללד 25 הערה קל"ד יש להוסיף: ירושלמי צ"ב פ"ח ה"ד.

* סס הערה ר' יש להוסיף: עי' תוספתא בלח"ה ה' ו' ומה שחקר סס עי' צילקוט ח"צ רמז קל"ח, ועי' תשו' הרשב"א דפוס וויטן סי' תל"א.

ללד 30 הערה רנ"ח: ויש להעיר כי ר' גמליאל הזקן כתב אגרותיו בלשון ארמי ובנו ר' שמואל כתבן בלשון עברי; ואולי אחרי אשר כשתנה הנשנה הראשונה בלשון עברי (עי' ספרי: ד"א, ערזטע נשנה) כשתנוסו החכמים בלשון עברי תחת לשון ארמי, ועיי' נ"ש צענין זה הח' ציכלער בצפרו: ד"א פריעזטער אונד דער קולטור וכו' ללד 60; ונעלמה מניינו ומילתא דכאן, כי לא הביאה כלל.

בלח"ק אשכנזי ללד XVI טורה ט"ז. עיי' ירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ה. והתנא ר' ישמעאל בן אלעזר א"י ג"כ צירושלמי צרכות פיט ה"ג.

סס טורה כ' יש לנחוק התיבות "das grosse".

Bilanz

am 1. Januar 1897.

1) Haus-Conto	Mk. 217331 73	
ab Abschreibung	„ 2731 73	Mk. 214600 —
2) Effecten		Mk. 251397 93
3) Baarbestand		„ 13073 73
		Mk. 479071 66
ab dem Stipendienfonds gehörige .	Mk. 57527 45	
hierzu die diesjährige Einnahme .	„ 3700 —	
		Mk. 61227 45
dem Wittwen- und Waisenfonds gehörige	Mk. 2665 96	
hierzu die Zinsen	„ 299 90	
die diesjährige Einnahme	„ 5025 —	
	„ 7990 86	
		„ 69218 31
		Mk. 409853 35

Obige Rechnung ist von der Revisions-Commission revidirt und richtig befunden worden.

BERLIN, $\frac{15. \text{Tamus } 5657.}{15. \text{Juli } 1897.}$

Das Curatorium.

Rabbiner Dr. **J. Hildesheimer**, Vorsitzender.

Rabbiner Dr. **S. Auerbach**-Halberstadt. **Herm. Gumpertz**-Hamburg.

Oberrabbiner **M. Hirsch**-Hamburg. **Gustav Hirsch**-Messingwerk.

Carl Knoller-Berlin. **Lazar Mainz**-Frankfurt a. M.

Rabbiner Dr. **Sal. Cohn**-Breslau, Ehrenmitglied.

	M	S
A. Einnahmen.		
1) Jahresbeiträge	37971	65
2) Spenden für den Fonds	15496	
3) Stipendien-Spenden incl. Interessen des Stipendien-Fonds	7671	80
4) Allgemeine Spenden	426	75
5) Legate-Conto	2800	
6) Preisfragen-Conto	5000	
7) Zinsen der Effecten und disponiblen Gelder Mk. 18125 45 Zinsgewinn bei Hypotheklöschung „ 5550 —	23675	45
8) Miethertrag des Grundstücks	17599	34
	<u>110640</u>	<u>99</u>

B. Ausgaben.		
1) Gehälter Mk. 52725 —		
2) Bibliothek „ 1159 60		
3) Stipendien „ 8750 —		
4) Zinsen an den Wittwen- und Waisenfonds „ 299 90		
5) Zinsen an den Stipendien-Fonds „ 6471 80		
6) Extraordinarium „ 670 —		
7) Reparaturen, Steuern, Unkosten und Reisespeesen „ 16441 53		
	Mk. 86517 83	

C. Abschreibungen.		
Immobilien 1 1/4 % Mk. 2731 73		
Inventar „ 314 24		
	Mk. 3045 97	
	<u>89563</u>	<u>80</u>
	21077	19

Stand am 1. September 1894.

1) Effecten und Baar	Mk. 239323 60		
2) Einzahlung auf das Haus	„ 209331 73		
3) Inventar	„ 314 24		
	<u>Mk. 448969 57</u>		
ab Guthaben des Stipendienfonds Mk. 57527 45			
des Wittwen- und Waisenfonds „ 2665 96			
	<u>Mk. 60193 41</u>	Mk. 388776	16
Ueberschuss aus 1895/96		„ 21077	19
		<u>Mk. 409853</u>	<u>35</u>

Berichtigung.

Im Berichte des Curatoriums Seite 4 muss es statt „dass der Cassabericht mit dem 1. Juli 1897 abschliesst“ heissen, „dass der Cassabericht mit dem 1. Januar 1897 abschliesst, die jedoch bis 1. Juli 1897 pro 1895 und 1896 eingegangenen Beiträge mit aufgeführt sind“.

- Von Herrn Dr. J. Nacht, seine Dissertationsschrift; Tobia b. Elieser zu Echa.
- - Dr. S. Neumann: Amtlicher stenographischer Bericht über die
Sitzung der Stadtverordneten-Versammlung vom 19. März 1896.
- - Dr. Norden, dessen Dissertation: Die Ethik Home's.
- - Dr. E. Plessner, seine Schrift: התמנות כהן גדול.
- - Dr. M. Rawitzki: Ueber die Nützlichkeit des Vorhautschnittes,
vom medizinischen Standpunkte aus betrachtet.
- - G. Sacerdoti: I codici ebraici della Casa dei Neofiti.
- - Dr. Salfeld in Mainz: טור ואהלות von J. H. Scharf.
- - J. Schück, in H. Nadudwar: אמרי דוד על חולין.
- - E. Schwarzschild (s. A.) in Frankfurt a. M., dessen Schrift: Die
Gründung der israelitischen Religionsgesellschaft.
- - C. Schwarz in Augsburg, eine Anzahl von Ritualien.
- - Oberrabbiner D. Simonsen in Copenhagen: תורה und הפטרות in
dänischer Uebersetzung.
- der Société des Etudes juives: Revue.
- Herrn Dr. A. Stern: Bericht der Religionsschule in Kiel.
- - Lazar Weiss in Brünn aus dem Nachlasse des sel. Isac Rudolf.
27 Bände.
- - Dr. M. Wohl: Maimonides Commentar zu Chulin.
- - Marcus Wolff, aus dessen Nachlass: 55 Bände.
-

- Von Herrn Dr. H. Brody, seine Schrift: Offener Brief an Prof. M. Hartmann.
Derselbe: Das Werk seines Grossvaters S. Ganzfried, ספר תורת זבח.
- - S. Buber, Agadischer Commentar zum Pentateuch.
 - Frau B. Cohn in Berlin zum Andenken an deren sel. Gatten M. Cohn:
Hexaglotten-Bibel in 6 Bänden. London 1874.
 - dem Deutsch-israelitischen Gemeindebund: Mittheilungen.
 - Herrn Dr. A. Ehrlich: Die Entwicklungsgeschichte der israelitischen
Gemeindeschule in Riga.
 - - A. Epstein in Wien, seine Schrift: Das talmudische Lexicon
יחוס' חנאים ואמוראים.
 - - Dr. E. Finkel, seine Dissertation: Obadja Sforno als Exeget.
 - - Dr. A. Freimann, seine Schrift: Geschichte der Gemeinde Ostrowo.
 - - Dr. Goldschmidt in Königshütte: Festpredigten.
 - - Dr. H. Goitein in Nachod, dessen Schrift: Ankläger und Ver-
theidiger des Talmuds.
Derselbe: dessen Schrift: Die Bibel über den Werth des Lebens.
 - - J. Gumpel, 10 Bände von Machsorim
 - - Dr. J. Hildesheimer, eine grössere Collection von neuen Respon-
swerken.
 - - Dr. H. Hildesheimer, verschiedene Einzelschriften.
 - - Dr. M. Hildesheimer, verschiedene Einzelschriften.
 - - Oberrabbiner Hirsch in Hamburg: Jahresbericht der Talmud-
Thora-Realschule in Hamburg.
 - - Dr. M. Horowitz: Jahresbericht der Religionsschule in Frankfurt a. M.
Derselbe, seine Schrift; Zur Statistik der jüdischen Bevölkerung
im alten Frankfurt.
 - - Grandrabbin Z. Kahn in Paris: Sermóns, III.
 - - Dr. Königsberger in Pasewalk, dessen Schrift: Hiobstudien.
 - - Dr. L. Lazarus: Ueber einen syrischen Psalmencommentar.
 - - Dr. M. Lewin, seine Dissertation: Aramäische Sprichwörter und
Volkssprüche.
 - - Dr. J. Löw in Szegedin, dessen Schrift: Az Arva.
Derselbe: Millenium, Reden.
 - - Dr. A. Löwenthal in Tarnowitz, seine Edition der מוסרי הפילוסופים.
 - - H. London: Responen von Mendel Jaffe. Hamburg 1852.
 - - M. Margolis: Commentar Isaacidis Tractatu Erubin.
 - - Montefiore, Claude: Jewish Quarterly-Rewiew.
 - - R. Mosse durch Dr. G. Karpeles: Allgemeine Zeitung des Juden-
thums pro 1895.
 - - Dr. E. Munk in Königsberg: Dritter Jahresbericht der Religions-
schule der Adath Jisroël in Königsberg.

Bericht des Bibliothekars.

Mit besonderem Danke sei in erster Reihe einer reichhaltigen Collection von Hebraicis und Judaicis erwähnt, welche Herr Maximilian Heymann in Gemeinschaft mit seinen Herren Brüdern aus dem Nachlasse ihres Vaters, des Herrn A. H. Heymann s. A. der Seminar-Bibliothek überwiesen hat.

Die Alliance israélite universelle in Paris hat auch in den zwei Jahren des gegenwärtigen Berichtes verschiedene der von derselben subventionirten Schriften der Bibliothek zugewendet, wofür hiermit unser Dank ausgedrückt wird.

Im Austausch der Jahresberichte steht die Seminar-Bibliothek mit folgenden Instituten, deren Jahresberichte pro 1894 und 1895 ihr zugegangen sind:

Jüdisch-theologisches Seminar in Breslau.

Lehranstalt für die Wissenschaft des Judenthums in Berlin.

Landesrabbinerschule in Budapest.

Israelitisch-theologische Lehranstalt in Wien.

Universitäts-Bibliothek in Heidelberg.

Ferner seien mit Dank folgende Zuwendungen erwähnt:

- Von Herrn Dr. H. Adler: The Jewish Historical Society of England. Transactions I.
- - Alapin in Dresden 10 talmudische Schriften ed. Wilna.
 - - Dr. S. Apolant: Zwei Reden an der Bahre Lowandowski's.
Derselbe: Lehrbuch für den system. Unterricht in der jüdischen Religion.
Derselbe: Leitfaden für den system. Unterricht in der jüdischen Religion.
 - - Dr. S. Bamberger seine Dissertation: Commentar Maimonides zu Challah.
 - - Stud. Beermann, dessen Schrift: Das Judenthum und seine Bedeutung.
 - - Dr. A. Berliner: verschiedene Schriften.
 - - Dr. E. Biberfeld: Tur Orach Chajim ed. Lublin 1599.
Derselbe: Jacob Weils חרות שבת. Karlsruhe 1839.
Derselbe: Getz, הרת והחינוך. Wilna 1856.
 - - Lehrer Braun in Niedermarsberg 20 Bände.

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	ℳ	₰	ℳ	₰
Uebertrag	25702		37971	65
L. Wallerstein, Frankfurt a. M.	20			
H. Perl, Gräfenberg 6 Gulden =	10	5		
Rabb. Dr. S. Auerbach, Halberstadt	50			
B. Bär, Halberstadt	20			
W. Salamonie, Jassy	50			
Rechtsanwalt Dr. Frommel, Schweinfurth	20			
Levy Hildesheimer, Wien	35	20		
Aron Bondi, Wien	10			
Samuel S. Oppenheimer, London	10	50		
Rabbiner Dr. Bondi, Mainz	20			

Stipendienfonds-Conto

Philipp Schiff, Frankfurt a. M.	100
S. H. Goldschmidt, Paris	1600
Baronin v. Hirsch, Paris	2000

Stipendien-Conto

Commerzienrath Jacob Israel ל"ר, Berlin	600
Frau Johanna Levy, Berlin, am Jahrzeits- tage ihres Gatten	600

Legate-Conto

Aron Joseph Cohn ל"ר, Aurich	300
Consul Caro Erben, Berlin	100
M. Götze Erben, Berlin	300
Max Jonas Meyer, Darmstadt	300
Isaac Cohn, Tarnowitz	300
J. Loewenheim Nachlass	1000
Dr. E. Brandes, Witzenhausen	200
Pauline Silberstein, Berlin	300

Summa	33647	75	37971	65
-------	-------	----	-------	----

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>℔</i>	<i>M.</i>	<i>℔</i>
Uebertrag	5496		37879	65
Frau Heilborn			12	
Löwenstamm			10	
J. Pollak			20	
Schauer			5	
Scheinwechsler			5	
Seidler			20	
M. Fischer			10	
Rabbiner Dr. Kaatz			10	
Fonds-Conto				
Vom Hildesheimer-Fonds	10000			
Preisfragen-Conto				
Vom Hildesheimer-Fonds	5000			
Pensionsfonds-Conto				
Bei Hochzeit Bieberfeld-Engelmann gespendet		20		
N. N.		5		
Vom Hildesheimer-Fonds	5000			
Spenden-Conto				
Ph. Fabisch		10		
Salomon Hildesheimer, Berlin		3		
W. Neumann		18		
M. S. Schragenheim, Berlin		30		
Samuel Schur, Bobruisk		20		
N. C., Frankfurt a. O.		50		
Michel Mainz Erben, Frankfurt a. M.		50		
Uebertrag	25702		37971	65

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M</i>	<i>ſ</i>	<i>M</i>	<i>ſ</i>
Uebertrag	5496		36948	65
Wien.				
Levy Hildesheimer			300	
Würzburg.				
Unbenannt			20	
P. Reiss			10	
J. Schwab			12	
L. Heidenheimer			10	
L. Rosenthal Wittve			10	
Dr. Freudenthal			6	
Dr. Bacharach			5	
Zürich.				
Leopold Gugenheim			40	
Leopold Weil			32	
A. Ries			40	
Zabrze.				
W. Borinski			40	
J. Grünwaldt			20	
E. Händler			40	
J. H. Lewin			30	
A. Pintschewer			40	
H. Pollak			40	
H. Wiener			40	
L. Händler			20	
A. Kaiser			10	
M. Kaiser			10	
Olschowski			20	
B. Winskowitz			6	
Frau Neumann			10	
Rechtsanwalt Sachs			20	
J. Kochmann			10	
F. Ritter			30	
H. Glaser			10	
L. Katz			10	
M. Münzer				
Uebertrag	5496		37879	65

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>§</i>	<i>M.</i>	<i>§</i>
Uebertrag	5496		36524	75
Treysa.				
A. Abraham			30	
Tilsit.				
A. Bernstein			30	
J. Klein			20	
M. Lewin aus Kowno			40	
J. Sebba			30	
M. Wasbuzki			45	
Frau A. Lewenstein			5	
Uman (Russland).				
Jacob Fränkel			100	
Warburg.				
J. Cohn			20	
H. Lehmann			3	
Wandsbeck.				
S. Hirsch jun.			12	
Werda.				
S. Simon			5	
L. J. Rosenberg			2	
Wronke.				
A. Levy			60	
Warschau				
J. E. Kohn 10 Rubel =			21	90
Uebertrag	5496		36948	60

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ſ</i>	<i>M.</i>	<i>ſ</i>
Uebertrag	5496		36028	95
Wolf Frères			28	80
N. Weill			50	
J. Adler			20	
S. Roos			20	
Tann a. R.				
Cultusvorsteher Freudenthal			3	
Sandel Heilbrunn			3	
B. M. Freudenthal			4	
Treptow a. R.				
Julius Briles			12	
Tarnowitz.				
Rabb. Dr. Löwenthal			20	
Benno Cohn			100	
A. Behnsch			10	
Max Möller			20	
Karl Bloch			15	
F. Pincus			10	
S. Laskowitz in Georgenburg			15	
J. Rischowski			5	
A. Schäfer			10	
Amtsgerichtsath Glogauer			10	
H. Rössler			10	
Max Fuchs			15	
S. Leschnitzer			10	
A. Baum			10	
S. Bodländer			10	
S. Bodländer			15	
A. Leschnitzer			10	
A. Breit			10	
Director Schalscha			20	
Em. Fischer			10	
Em. Preuss			10	
Dr. Böhm			10	
A. Panowski			10	
Uebertrag	5496		36524	75

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ſ</i>	<i>M.</i>	<i>ſ</i>
Uebertrag	5496		35449	95
N. Stern			40	
O. Fleischmann			10	
J. Ullmann			10	
A. Halle			10	
Sontra.				
R. K. Heilbrunn			10	
J. Katz			6	
J. Levinstein			10	
K. Löbenstein			100	
J. Schönemann			12	
Stettin.				
Adolf Lehmann			10	
Hermann Lehmann			80	
G. Levy			10	
Steinfurth.				
J. Bermann			10	
Stade.				
N. N.			45	
Stadtlengsfeldt.				
Landesrabbiner Dr. Salzer			6	
Strassburg i. E.				
Weil Söhne			100	
D. Levy u. Frère			30	
A. Sondheimer			40	
Moïse Cahn			20	
S Jacoby			20	
Uebertrag	5496		36028	95

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>§</i>	<i>M.</i>	<i>§</i>
Uebertrag	5496		35052	95
H. Wachsner			30	
S. Wechselmann			20	
L. Cassel			20	
Julius Zender			20	
Rabbiner Dr. Blumenthal			20	
 Schlöchtern.				
B. Adler			6	
D. Katz			20	
Wittwe Adelheid Nusbaum			15	
J. Rotschild			20	
Gebr. Schiff			6	
A. Sichel			40	
B. Strauss			6	
J. M. Walter			10	
S. Adler			10	
 Schmalkalden.				
Cultusvorstand Tannenwald			3	
 Spandau.				
M. Hirsch			15	
Jacobowitz			12	
A. Hirschfeldt			15	
Julius Pick			6	
Dr. Hirschfeldt			3	
 Schweinfurth.				
Rabbiner Dr. Stein			20	
Emil Heinemann			20	
W. Eisenheimer			10	
Wittwe Meyer Hirsch			10	
Simon Strausser			20	
N. Seligstein			20	
Uebertrag	5496		35449	95

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>S.</i>	<i>M.</i>	<i>S.</i>
Uebertrag	5496		34450	95
Ruhrort.				
Samuel Bielefeld			90	
Russ.				
Joseph Becker			4	
J. E. Berger			3	
B. Lacks			10	
V. Rosenberg			20	
L. Schönhaus			6	
Rybnik.				
A. Böhm			20	
H. Perl			20	
H. Müller			20	
G. Henschel			20	
S. Schäfer sen.			20	
A. Prager			20	
Frau F. Heilbronn			6	
Ratibor.				
L. Wachsner			10	
L. Bartenstein			10	
Julius Ring			40	
B. Bloch			20	
L. Bielschowski			20	
Saul Cohn			10	
M. Fröhlich sen.			24	
S. Gassmann			10	
Glücksman u Rechnitz			20	
J. Guttmann			30	
J. Berg			24	
J. Lederer			15	
Carl Levy			20	
F. Mandowsky			20	
L. Pinschower			30	
M. Samoie			20	
H. Schück			20	
Uebertrag	5496		35052	95

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	M.	₸	M.	₸
Uebertrag	5496		33923	45
Quedlinburg.				
Adolph Reichenbach			9	
Philipp Philippsborn			6	
Randegg i. B.				
Dr. Rotschild			5	
B. u. M. Rotschild			12	50
Leopold J. Rotschild			5	
Rawitsch.				
Wolf Asch			60	
M. Cohn			100	
M. Höflich			60	
S. Weiss			40	
R. Wittenberg			20	
Rabbiner Dr. Cohn			60	
Regensburg.				
Adolf Rosenblatt			50	
G. Rosenblatt			10	
S. Grünhut u. Söhne			10	
Rabbiner Dr. Meyer			20	
Rhina.				
J. Emmerich			10	
M. Hahn			15	
J. Katz			10	
Rotenburg.				
J. Neuhaus			5	
Salomon Birnbaum u Söhne			20	
Uebertrag	5496		34450	95

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ƒ</i>	<i>M.</i>	<i>ƒ</i>
Uebertrag	4645		32888	26
Posen.				
Rabbiner Dr. Feilchenfeld			30	
Josuah Friedländer			12	
M. Victor			20	
M. Badt			30	
S. G. Schönlank			40	
Louis Jacobus			20	
M. Haase in Kotschin			60	
Prag.				
Rabbiner Dr. Ehrenfeld 22 Gulden =			38	19
Dr. A. Rosenbacher			54	
Prenzlau.				
Joseph Meyer			90	
H. C. Tietz			60	
L. Marcuse			30	
Rabbiner Dr. Bär			10	
Paris.				
Wittwe Arnold Marx			75	
Dr. Klein			40	
J. Blum			16	
David Steindecker			120	
N. Levy			120	
Frank u. Wolfsohn			20	
Eudlitz			16	
Joseph Schames			40	50
Akiba Pollak			20	25
Oppenheimer Frères			32	50
Gebr. Marx			32	50
E. S.			8	25
A. Levy-Weinberg		40		
Baron Edmund v. Rothschild		811		
Uebertrag	5496		33923	45

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>₰</i>	<i>M.</i>	<i>₰</i>
Uebertrag	4645		31470	26
Nördlingen.				
L. A. Ascher u. Sohn			24	
Sigmund Hochstetter			40	
Samuel Marx			30	
Nottingham.				
J. Weinberg, 30 L. =			612	
Nürnberg.				
A. H. Meyer			60	
Dr. med. Meyer			10	
Herzfelder u. Co.			20	
Rechtsanwalt Dr. Held			40	
N. Bonne			20	
N. Adler i F. Adler u. Ullmann			20	
Ottensoser u. Co.			20	
Director Gombrich			40	
Privatier Jacob Goldberger			10	
K. Rosenthal			10	
J. Lichtenstätter			5	
J. Tietz			100	
J. Z. Mossbacher			20	
Martin Hirschmann			60	
Salomon Forchheimer			30	
Moritz Neuburger			50	
Müller u. Guttman			10	
Wittwe G. Einstein sen.			10	
Wittwe W. Einstein sen.			10	
D. Klein			10	
Lazarus Schwarz			30	
D. Sichel			5	
H. Lang Söhne			30	
Gebr. Weinberg			20	
Wittwe Weinschenk			30	
Oberheideck.				
M. Badrian			20	
S. Grünpeter			10	
M. Stern			12	
Uebertrag	4645		32888	26

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>₰</i>	<i>M.</i>	<i>₰</i>
Uebertrag	4625		30518	38
Hermann Tietz			150	
L. Marx			50	
Karl Levy			30	
Mannheim.				
Lipmann Bauer Wittwe	20		40	
Herz Bodenheimer			40	
Leopold Meyer			20	
L. Kaufmann			40	
Benno Mainzer			30	
Samuel Mainzer			50	
Max Etlinger			20	
Julius Etlinger			20	
Aron Etlinger			10	
Oberrath Dr. Städteker			20	
Moritz Hirsch			45	
Bernhard Veit			20	
M. Strauss			20	
Sigmund Kaufmann			5	
Gebr. Zimmern u. Co.			60	
S. Blach			20	
Neudörfl.				
A. Wolff u. Co., 20 Gulden =			33	88
Niederaula.				
J. Nussbaum			10	
Synagogenältester H. Plaut			8	
Nordheim v. d. Rh.				
Wittwe Jacob Stein			10	
Nordhausen.				
Joseph Warburg			100	
L. J. Warburg			100	
Uebertrag	4645		31470	26

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ſ</i>	<i>M.</i>	<i>ſ</i>
Uebertrag	4625		29132	38
R. Burak			10	
Moritz Cohn			30	
M. Gutkin			2	
A. Hahnemann			12	
B. Moses Hahnemann			12	
Nochem Hahnemann			6	
Leiser Levy			5	
E. Malkindsohn			6	
M. Mendelsohn			6	
G. Millner			3	
M. Millner			10	
U. Ratner			6	
D. E. Wolfsohn			6	
Sch. Wolfsohn			6	
Mühlhausen i. E.				
Jacques Meyer			40	
Dr. E. Meyer			10	
S. Wallach & Co.			60	
Meran.				
Ch. B. Mosel			76	
München.				
B. Buff			30	
E. Feuchtwanger			60	
Wittwe J. L. Feuchtwanger			225	
Louis Feuchtwanger			60	
Sigmund Feuchtwanger			60	
Wilhelm Fränkel			90	
Simon Fuchs			60	
Raphael Landauer			150	
Dr. E. Märzbacher			30	
Isidor Neuburger			75	
J. Sternberger			60	
Hermann Wolf			60	
Franz Wassermann			60	
Siegmund Fränkel			60	
Uebertrag	4625		30518	38

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ſ.</i>	<i>M.</i>	<i>ſ.</i>
Uebertrag	4325		28162	78
Manchester.				
Rev. B. Salomon, 2 L. =			41	60
Markirch O.-S.				
Joseph Lang			40	
Markbreit.				
S. Benario			30	
Dr. S. Eichenberg			60	
Mergentheim				
Wittve S. A. Hirsch			12	
Marburg.				
M. Eichelberg			10	
Rabbiner Dr. Munk			30	
Messingwerk bei Eberswalde.				
Gustav Hirsch			600	
G. Calvary			30	
S. Rosenblüth			20	
Mosbach.				
J. Altman			20	
Rabbiner Dr. Löwenstein			10	
Nathan Rotschild			10	
Joseph Siegel			20	
Talmudthora-Verein			10	
Moskau.				
L. von Poljakow	300			
Memel.				
Leopold Alexander			20	
Max Berlowitz			6	
Uebertrag	4625		29132	38

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ſ.</i>	<i>M.</i>	<i>ſ.</i>
Uebertrag	4325		27565	68
Lüneburg.				
Marcus Heinemann			30	
Sally Heinemann			30	
Salomon Heinemann			30	
Laurahütte.				
Gustav Brahn			10	
Moritz Sussmann			6	
Moritz Schmidt			6	
Hermann Steinitz			6	
Nathan Hecht			6	
M. Broniatowski			6	
N. Perl			3	
Lipine.				
H. Goldstein			20	
Finke			5	
Mainz.				
Herz Cahn			60	
Joseph Fulda			60	
Oskar Lehmann			20	
Leo Moritz			20	
F. N.			40	
Wittve M. Sauerbach			40	
Rabb. Dr. Bondi			20	
D. E. Lewinger			40	
E. u. M. Weiss			40	
Gebr. Reiling			30	
S. Morgenthan			20	
L. H. Lippmann			20	
Meinstockheim.				
K. Höchster			9	10
Magdeburg.				
Max Brandus			20	
Uebertrag	4325		28162	78

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>℔</i>	<i>M.</i>	<i>℔</i>
Uebertrag	4325		26630	58
St. Louis.				
Isaac Emmert			5	
London.				
Henry A. Franklin			40	—
Henry Harris 2 L 2 =			41	20
Albert Hildesheimer 2 L. 2 =			44	50
Sigmund Hildesheimer 5 L =			101	25
A. Rosenfeld 1 L. 1 =			21	20
A. Tuck, 2 L. 2 =			42	45
Raphael Tuck & Sons, 2 L. 2 =			42	45
F. Wunderlich, 2 L. 2 =			42	50
H. Ettinghausen, 2 L. 8 =			48	50
H. Davidsohn, 1 L. 1 =			21	20
M. Hirsch, 4 L =			81	—
Daniel Schloss, 2 L. =			40	50
Leopold Schloss, 2 L. =			40	50
Elkan Adler, 1 L. 1 =			21	30
Samuel Oppenheimer — 10. 6.			10	75
M. Adler, 1 L. =			20	40
Wittve Solomons, 2 L. 2 =			42	40
Lübeck.				
M. S. Levy			10	
G. Landau			40	
N. S. Margulis			6	
Louis Levy			10	
J. Klewe			20	
W. Blumenthal			30	
Louis Hammerschmidt			10	
W. Meyer			10	
J. Appel			10	
Paul Würzburg			5	
Hermann Meyer			20	
J. Würzburger			20	
A. Levy			10	
Jacob Schlommer			10	
Ferdinand Frankenthal			5	
J. Zoltschinski			12	
Uebertrag	4325		27565	68

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>fl.</i>	<i>M.</i>	<i>fl.</i>
Uebertrag	4325		25909	58
E. Ehrlich			6	
Rechtsanwalt Epstein			15	
Baugeschäft J. Grünfeldt			30	
Max Goldstein			30	
Julius Kaszab			20	
Gustav Levy			10	
M. Moses			20	
Max Schalscha			20	
Eduard Steinitz			18	
Siegfried Silberstein			30	
L. Wechselmann			30	
S. Steiner			15	
Julius Nothmann			20	
L. Altmann			20	
H. Klemann			12	
S. Friedländer			10	
Julius Herlitz			3	
S. Königsberger			12	
E. Freudenthal			12	
Max Weichmann			10	
Hermann Fischer			20	
Adolf Fröhlich			5	
Louis Bock			5	
Joseph Bänger			20	
M. Weissenberg, Zawodie			15	
J. Weissenberg, Zawodie			15	
Berthold Hamburger			20	
E. Goldstein			20	
D. Pincus			15	
Max Nothmann			15	
Leipzig.				
A. Ch. Blumenfeldt ^h			60	
Alex. Werthauer			20	
S. Zeitlin ^h			60	
Alfons Jacobsohn			40	
Lemberg.				
Abraham Nathansohn			18	
Libau.				
Dr. N. Katzenellensohn			30	
Uebertrag	4325		26630	58

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>₰</i>	<i>M.</i>	<i>₰</i>
Uebertrag	4325		25130	58
F. Haurwitz			60	
M. Hermann			40	
J. Kreistmann			6	
J. Lasdun			40	
M. Minkowski			10	
M. Perlmann			20	
S. Pinette			20	
M. Rabinowitz			12	
É Rosenberg			10	
Ch. Simchowitsch			20	
L. Smoira			20	
Ch. Teitelbaum			10	
J. Tomarkin			10	
S. Wahl			20	
Director Winter			10	
Gebr. Löwenstein			20	
H. Lewithan			40	
Rabbiner Dr Munk			20	
Königshütte.				
E. Fränkel			12	
Albert Goldstein			45	
W. Hausmann			10	
Adolf Lewin			6	
Josef Stern			40	
Sigmund Stern			20	
Jonas Sternberg			60	
Emanuel Wurm			10	
J. S. Keinz			20	
Dr. Kaiser			20	
L. Centawer			6	
Frau Feuer			20	
Selmar Goldstein			10	
J. Nothmann u. Staub			20	
Paul Goldstein			25	
Josef Bloch			12	
Kattowitz O-S.				
Joseph Altmann			15	
D. Bänder			10	
E. Breslauer			20	
A. Centawer			10	
Uebertrag	4325		25909	58

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ſ</i>	<i>M.</i>	<i>ſ</i>
Uebertrag	4325		23163	47
Ettlinger u. Wormser			342	86
Kaufmann Seligmann			40	
Rabbiner Schiffer			20	
Strauss u. Co.			100	
Abraham Strauss Wittwe			80	
M. A. Strauss			60	
J. C. Weil			60	
S. Koranski			20	
M. Goldberg			40	
M. Feuchtwanger			60	
Reichmann u. Thalmann			30	
M. Würzburger			30	
R. Wormser			30	
Kiew.				
J. M. Seizow, 25 Rbl. =			54	25
Lasar Brodski			500	
Kirchhain.				
L. Strauss Söhne			20	
Krotoschin.				
E. Daniel			20	
Louis Daniel (1896 Breslau)			10	
A. Grünspach			5	
Königsberg.				
A. Aron			60	
A. J. Lewin			60	
George Marx			150	
S. Natkin			20	
A. G. Abramson			10	
Commerzienrath Isidor Cohn			30	
J. N. Cohn			10	
Max Cohn			30	
Simon Eger			20	
Wolf Feltenstein			20	
A. Fürst			10	
Heymann Ginsburg			20	
Joachim Goldberg			5	
Uebertrag	4325		25130	58

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	M.	₰	M.	₰
Uebertrag	4325		22485	47
Albert Goldschmidt			10	
Dr. Gotthold			20	
H. Harburger			10	
W. Lewy			20	
W. Pelz			20	
Buntheim u. David			40	
Dr. K. Hirsch			10	
Dr. Burchard			20	
Rosendahl u. Co.			60	
Oberrabbiner M. Hirsch			60	
Hannover.				
H. Fiebermann			40	
Gustav Hildesheimer			40	
H. Kann			30	
Julius Kaufmann			60	
J. u. W. Oppenheimer			40	
H. Wechsler			10	
S. H. Oppenheimer			30	
Frau H. Hahn			12	
S. Katz			20	
Dr. Raphael Hirsch			40	
Dr. Salomon Hirsch			20	
Hatten (Elsass).				
Anselm Cahn			20	
Hohenlohhütte o/S.				
Jacob Richter			6	
Insterburg.				
M. Demuth			10	
J. Schachjan			10	
Iserlohn.				
Louis Leseritz			10	
Karlsruhe i. B.				
Hermann Altmann			10	
Uebertrag	4325		23163	47

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ℳ</i>	<i>M.</i>	<i>ℳ</i>
Uebertrag	4325		20826	47
Hersfeldt.				
Synagogenältester L. Löwenberg			10	
Sally Löwenberg			6	
Lehrer Nussbaum			3	
Heinsfarth.				
B. Steinharter			20	
Halle a. S.				
D. M. Appelt u. Sohn			60	
Emil Moll			30	
Robert Rosenberg			20	
Blumenthal			10	
Rudolf Sachs			20	
Salomon Hahn			20	
S. Friedländer			60	
Karl Peril			10	
Moritz Michaelis			40	
Moritz Schloss			60	
Hamburg.				
Hermann Gumpertz			60	
Seligmann Goldschmidt			40	
Harburger u. Meyer			20	
J. M. Hartig u. Co.			60	
S. Hekscher			40	
J. Heymann			90	
Jacob Goldschmidt			40	
Dr. B. Levy			120	
Sally M. Mainz			60	
H. N. Oettinger Söhne			60	
Jacob Reis			60	
David Ruben			60	
Moritz Warburg			200	
Louis Wolff			150	
Louis Benzian			40	
Gustav Cohn			60	
D. Jesurun			60	
Ludwig Mainz			60	
Dr. Fink			10	
Uebertrag	4325		22485	47

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ſ</i>	<i>M.</i>	<i>ſ</i>
Uebertrag	4325		20006	47
Göttingen.				
Raphael Hahn			20	
Graudenz.				
Aron Böhm			90	
Gartz a. O.				
H. Rosendorf			50	
Georgenburg O.-S.				
S. Laiskowitz			30	
Gunzenhausen.				
J. Gerst			30	
E. Joelsohn			30	
Jacob Seller			30	
Nathan Seller			15	
Genthin.				
Moritz Birnbaum			40	
Halberstadt.				
Rabb. Dr. Auerbach			60	
Samuel Bärs Söhne			60	
Julius Dessauer			20	
Aron Hildesheimer			150	
E. Nathansohn			15	
M. P. Reichenbach			20	
H. J. Meyers Söhne			30	
Moritz Joseph			30	
Julius Meyer			20	
L. Burchardt			20	
Heidelberg				
Prof. Dr. Leser			60	
Uebertrag	4325		20826	47

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	M.	₰	M.	₰
Uebertrag	425		17020	47
Wittwe J. Seligmann			20	
Julius Stern			20	
J. Snatich			40	
Michel Sontheimer			40	
Jacob Sichel	100			
N. N.	100			
J. Speyer			15	
Henry Seligmann	100			
Georg Speyer	100			
Wilhelm Schames			6	
Veit Wohlfart			60	
L. Wallerstein			20	
Leopold Zunz			20	
Ungenannter aus der Provinz Nassau	3500		1800	
Fürth.				
Jacob Büchenbacher			20	
S. Bergmann			100	
Gebr. Bendit			50	
Jacob Kramer			300	
Amson Feuchtwanger			60	
Gebr. Felsenstein			100	
Moritz Kahn			60	
Joseph Neuburger			40	
Joseph Feistmann			30	
J. Holzinger			50	
H. Landmann u. Sohn			30	
S. J. Offenbacher			20	
Gailingen.				
Joseph Gugenheim			10	
Emil Moos			10	
Heinrich Kaufmann			10	
Simon Rothschild			10	
Bezirksrabbiner Dr. Spitz			20	
Samuel Moos			10	
Heinrich Moos			4	
Simon S. Weil			8	
Leopold S. Gugenheim			3	
Uebertrag	4325		20006	47

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	M	₸	M	₸
Uebertrag	155		14942	47
J. u. S. Goldschmidt			50	
S. Goldschmidt Erben	200			
Manfred Goldschmidt	70			
L. Hackenbrock			50	
Max Hackenbrock			120	
Wilhelm Hackenbrock			120	
L. H.			200	
Leo Hamburger			60	
Adolf Hanauer			20	
Dr. H. Heinemann			60	
Dr. N. Hirsch			20	
Z. Hochschild			40	
Rabb. Dr. M. Horovitz			60	
Jonas Iggersheimer			60	
Gebr. Klau			60	
Katzenstein u. Benjamin			60	
J. Kaufmann			36	
Menko M. Kulp Wittwe			60	
Moritz Lewin			20	
S. Unna Maass			60	
L. Mainz sen.			60	
Leopold Mainz			40	
M. L. Mainz			30	
Zacharias Meyer			60	
Wittwe A. Merzbach			20	
Aron Meyer			20	
E. M.			20	
Max Michael			20	
Leopold Mossbacher			36	
Seligmann Mossbacher			60	
Adolf Moos			12	
Baruch Nussbaum			60	
Anton Offenstadt			20	
Jacob S. Posen			60	
Frau R. Pappenheim			60	
L. Prinz sen.			30	
Dr. med. Rosenbaum			20	
Wittwe L. Rapp			24	
Michael Rapp			20	
Wittwe Benjamin Roos			60	
E. Rosenheim			30	
Herz Ruben			60	
S. Rosenthal			40	
J. A. Schwarzschild Söhne			60	
Uebertrag	425		17020	47

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	ℳ	₰	ℳ	₰
Uebertrag	140		13816	47
Wittve J. Karpf			10	
Frau J. Stibel			2	
K. Stern			5	
M. Gottlieb			10	
Frau Weilburg			15	
Rabb. Dr. M. Cahn			20	
Frau H. Birkenruth			10	
Dr. Stern			10	
L. Nussbaum			10	
N. N.			10	
Aron Nussbaum			5	
Joseph Karpf			5	
Flieden.				
Synagogen-Vorsteher J. Stern			5	
Frankfurt a. M.				
Moritz Bass			20	
Beer Sondheimer u. Co.			60	
J. u. M. Bender			40	
B. Benjamin Wittve			20	
Gebr. Birnbaum			50	
Heinrich Bondi	15			
M. Cahn			30	
Moritz Carlebach			40	
Hermann Cramer			40	
Dreyfuss Jeidels			60	
Leo Ellinger			120	
Jacob Emanuel			20	
G. Engelbert			18	
Raphael Ettlinger			36	
Emanuel Ettinghausen			60	
L. Federmann			40	
Wittve Moritz Fränkel			15	
Lissmann Fürth			40	
Theodor Fürth			40	
D. Goldschmidt			60	
Jacob Goldschmidt			30	
Levy Goldschmidt			20	
Wittve L. B. Goldschmidt			30	
Selig Goldschmidt ל"ב			100	
Alfred Geiger			20	
Uebertrag	155		14942	47

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	M.	§	M.	§
Uebertrag	140		13204	47
Eilberfeld.				
Leonhard Tiez			100	
Eydtkuhnen.				
Jacob Berlowitz			20	
S. P. Berlowitz			40	
M. Halicki			20	
Leon Herz			15	
Abel Kaminski			10	
Abraham Kaminski			20	
S. Löwenstein u. Söhne			15	
B. Schidorski			20	
Abel Raminsohn			10	
Frankfurt a. O.				
Felix Mende			60	
Commerzienrath Paul Mende			60	
L. Struck			40	
Lewin Broh			40	
Florenz.				
Advocat Moise Finzi			20	
Fulda.				
Frau Rosalie Levi			10	
J. Schönfeldt			3	
B. Birkenruth			5	
D. Greif			10	
D. Birk			7	50
Frau E. Stichel			10	
Juda Eschwege			6	
A. H. Wertheim			7	50
M. J. Trepp			10	
H. Stern			30	
Moses Stern			2	
Leopold Eschwege			5	
Abraham Nussbaum			5	
Lehrer Löwenstein			5	
Wittwe D. Müller			6	
Uebertrag	140		13816	47

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ſ.</i>	<i>M.</i>	<i>ſ.</i>
Uebertrag	140		12826	25
Deutsch-Krone.				
Hirsch Löwe Söhne			37	50
Dornach (Elsass).				
Wittwe Wolff Goldschmidt			20	
Charles Schweitzer			10	
Dinslaken.				
Dir. Wormser			10	
Dürkheim.				
Bezirksrabb. Dr. A. Salvendi			30	
Danzig.				
K. J. Fürstenberg			20	
Leser Goldhaber			30	
Berman Zimmels			10	
Eberswalde.				
L. Händel			15	
J. Jonas			5	
A. Lipman			5	
A. Grewe			5	
Eisenstatt.				
Leopold Wolff Söhne 60 Gulden ==			101	72
Eitersfeld.				
Synagogenältester J. Nussbaum			10	
A. Katz			6	
B. Nussbaum			6	
A. Rosenstock			5	
F. Kapp			5	
Emden.				
Frau M. van Cleef			10	
S. J. Italjener u. Sohn			12	
Rabb. Dr. Löb			20	
S. Pincussohn			5	
Uebertrag	140		13204	47

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>§</i>	<i>M.</i>	<i>§</i>
Uebertrag	140		11565	25
J. Benjamin			15	
Leonhard Emanuel			60	
Max Harff			30	
Philipp Mendel			60	
M. L. Munk			20	
Gebr. Robinson			60	
Jacob Simon			20	
Simon Simon			150	
Joseph Wallach			10	
Max Wildberg			30	
Wittwe Joseph Dülken			20	
Isidor Dülken			60	
Wittwe Nathan Leibsdorf			60	
Herman van Clef			30	
Jacob Frank jun.			20	
Isaac van Clef			10	
Simon Franck			5	
Cöthen.				
Moritz Merker			3	
Gebr. Friedmann			15	
Herzberg Söhne			30	
Copenhagen.				
Zacharias Leerburger			60	
M. Lewinski			50	
Generalconsul M. Ruben			60	
Grossier S. Goldstein u. Sohn			30	
N. J. Fränkel			18	
Dammgarten (bei Stralsund).				
Gebr. Samuel			20	
Darmstadt.				
H. Bodenheimer			150	
Rabb. Dr. L. Marx			45	
Carl Bodenheimer			45	
S. Bodenheimer			30	
Max Jonas Meyer			20	
Berthold Bodenheimer			25	
Uebertrag	140		12826	25

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ſ</i>	<i>M.</i>	<i>ſ</i>
Uebertrag	140		10719	25
M. Wundt			21	
Joseph Kober			40	
Gebr. Pollak			40	
Marcus Fuchs			60	
S. Rotstein			40	
Rabb. Dr. Cohn (1895 Berlin)			10	
L. Daniel (1895 Krotoschin)			10	
Bunde.				
J. J. Hess			10	
Moritz Riess			20	
Bern.				
Prof. Dr. L. Stein			30	
Braunschweig.				
C. Magnus			20	
L. Schiff			15	
Julius Traube			30	
Bodenwerder.				
A. Katzenstein			30	
Cassel.				
M. K. Elias u. Sohn			150	
Jacob Goldberg			60	
Hirsch Plaut			20	
Adolf Sichel			5	
Salomon Nagel			40	
Charlottenburg.				
M. Gottschalk u. Söhne			60	
Cöln.				
Abraham Auerbach			15	
Bendix Auerbach			60	
Leffmann Auerbach			60	
Uebertrag	140		11565	25

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>₰</i>	<i>M.</i>	<i>₰</i>
Uebertrag	40		9883	
Stadtrath J. Lomniz			40	
Samuel Murawski			15	
Hermann Perl			10	
Max Rawack			40	
Louis Rechnitz			30	
Adolf Rose			40	
Arnold Schwarz			10	
M. Schüttenberg			60	
Sorauer u. Förster			20	
Simon Gutmann			40	
David Freund			5	
Lasar Perl			15	
W. Grünpeter			6	25
Otto Murawski			15	
Arnold Friedenstein			50	
Löbel Gutmann			10	
M. Bloch			3	
Commerzienrath Zerkowski	100			
Biblis.				
M. u. S. Bodenheimer			90	
Bleicherode.				
Carl Helft			15	
S. Rotenburg			10	
Brieg.				
J. M. Böhm			72	
Bühl.				
A. M. Wertheimer			10	
Breslau.				
Joseph Lipmann			30	
Dr. P. Neustadt			20	
Rabb. Dr. F. Rosenthal			20	
Frau Th. Schaps			40	
Philipp Falk			60	
M. Marck			60	
Uebertrag	140		10719	25

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ſ</i>	<i>M.</i>	<i>ſ</i>
Uebertrag	40		8307	
Isidor Salomon			30	
J. Schweizer			30	
M. L. Sekelsohn			30	
A. Samter			15	
Louis Schwarz			50	
Adolf Simonsohn			30	
H. Stein			60	
L. Stein			50	
M. B. Strassmann			30	
B. Strauss			60	
D. Struck			60	
Arthur Segall			20	
Hermann Samuel			30	
B. Stern			20	
J. A. Spandow			20	
J. Sochaczewer			30	
Joseph Strauss			60	
Joseph Schwersenz			12	
Gebr. Tietz			150	
Louis Unger			40	
J. Verständig			10	
L. Wurzel			20	
S. Weile			60	
Robert Wiener			20	
N. Wolfsohn			40	
N. Wechselmann			10	
S. Wolff			10	
L. Witt			20	
Wittve Z. Weinberg			60	
Wittve Dr. Wehl			30	
S. Westmann			20	
A. Zamory			60	
Prof. Dr. Zabłudowski			40	
Beuthen.				
Leopold Gutmann			40	
Wittve S. Nothmann			20	
M. Wiener			24	
Sigmund Goldstein			100	
S. Glass jun.			10	
David Goldstein			100	
Salo Goldstein			15	
S. Grünfeldt			40	
Uebertrag	40		9883	

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>₪</i>	<i>M.</i>	<i>₪</i>
Uebertrag	40		6388	
B. Löwenstein			20	
Gustav Lefevre			5	
Georg Levy			17	
Leopold Levy			30	
J. Leichtentritt			12	
Joseph Levy			20	
W. Löwenthal			80	
M. Lewinsohn			60	
Wittwe J. Lipstein			20	
Joel Meyer			90	
Joseph Meyer			20	
Rudolph Meyer			80	
Aron Meyer			30	
Wittwe Emanuel Meyer			20	
Felix Meyer			40	
Joseph Meyer			40	
Max Michaelis			20	
S. Moses			20	
Möbius u. Abraham			10	
Ferdinand Meyer			20	
Wittwe Meyersohn			60	
Julius Meyer			60	
M. Nathansohn			30	
S. Neuberg			60	
L. Neisser			20	
Nathorff u. Co.			100	
M. Neufeldt u. Co.			60	
J. Osterweil			20	
Wittwe J. Pakscher			60	
Leopold Peltesohn			60	
J. Philipsthal			30	
L. Pakuscher			20	
Dr. Preuss			60	
D. Perleberg			8	
P. Posen			60	
S. Pukatsch			12	
Moritz Rohr מרצ'ל			120	
Samuel Rabinowitz			60	
Bernhard Rosenberg			20	
Wilhelm Rosenbach			60	
Isidor Rosenblüth			60	
Wittwe S. Rosenblüth			15	
H. Rothenstein			60	
Sachs Meyer u. Co.			150	
Uebertrag	40		8307	

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>§</i>	<i>M.</i>	<i>§</i>
Uebertrag	40		3868	
S. Harburger			69	
Moritz Helfft			120	
Max Heymann			60	
Moses Hildesheimer			20	
Dr. Hirsch Hildesheimer			30	
Joseph Hirschberg			30	
J. u. S. Horwitz			30	
D. Herz			24	
Albert Helft			60	
Wilhelm Hohenstein			20	
Gustav Hirsch			60	
J. Horowitz			40	
M. Heilfromm			30	
H. Hohenstein			30	
Hermann Joelsohn			60	
Julius Joelsohn			60	
B. Joseph			20	
H. Itzkowski			30	
C. Israel			40	
S. Jaffet			40	
C. Knoller			30	
Julius Kalmus			150	
J. Kessler			60	
M. Knoller			30	
S. Kirstein			50	
M. Krohn			60	
S. Katz			10	
Frau J. Knoller			30	
Stadtrath Kaspar Lachmann ⁵⁷			600	
Commerzienrath J. Landsberger			30	
S. Landsberger			50	
S. J. Leszynski			60	
Arthur Levy			20	
A. Lewin			20	
Dr. Louis Lewin			20	
S. Licht			40	
J. Lindenberg			20	
G. Löwenberg			150	
S. Löwenthal			30	
H. London			60	
Edmund Lissa			40	
Max Löwenheim			20	
Casper Lichtenstein			60	
Saling Lewin			15	
Uebertrag	40		6388	

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>₰</i>	<i>M.</i>	<i>₰</i>
Uebertrag	40		2445	50
A. Blumenthal			17	50
Consul Caro			40	
Siegfried Caro			40	
J. Chaim			20	
A. B. Citron			10	
Wittwe E. Cohn			60	
Hermann A. Cohn			30	
Isaak Cohn			30	
Rabb. Dr. S. Cohn			30	
Jacob Cohn			20	
Sanitätsrath Dr. Casper			20	
J. B. Chodus			15	
Moritz Cohn			40	
Dr. Leopold Caro			60	
Wilhelm Cohn			10	
Isidor Cohn			60	
M. Dorn			60	
A. Dzialoscynski			40	
L. Eckmann			30	
Th. Elkan			10	
Joseph Eyk			20	
Elias u. Giesen			5	
A. Ephraim			60	
D. Feilchenfeld			40	
J. W. Fernbach			12	
Martin Fernbach			15	
Jean Fränkel			40	
J. Fränkel, Maurermeister			30	
S. Fränkel			10	
Ph. Friedländer			120	
Emanuel Fränkel			24	
Gebr. Fränkel			20	
Gebr. Futter (Rixdorf)			60	
A. Goldschmidt			20	
J. W. Goldmann			15	
J. Gottschalk			20	
B. Gänsler			20	
J. Gratnauer			40	
J. Guttmann			20	
H. Greiffenhagen			60	
L. Gottschalk			20	
Gebr. Grumach			60	
K. Gutmann			20	
Herrmann Gumpel			30	
Uebertrag	40		3869	

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>₰</i>	<i>M.</i>	<i>₰</i>
Uebertrag			1458	
Leon Wormser			20	
Rabb. Dr. A. Cohn			15	
Hermann Gugenheim	40			
Burghaun.				
Synagogenältester H. Speyer			10	
Louis Adler			6	
L. Braunschweiger			10	
B. Braunschweiger I.			5	
Marcus Stern			15	
M. Adler			6	
Berlin.				
Hermann Abraham			18	
J. Archenhold			10	
Selig Auerbach Söhne			60	
H. Abraham			40	
M. Bab			20	
J. Baron			24	
Wittwe Baron			30	
Prof. J. Barth			20	
L. Benjamin			60	
Oskar Berlin			60	
Sanitätsrath Dr. Blumenthal			60	
Adolf Brünn			60	
Gebr. Bamberger			6	
Louis Becker			40	
A. Breslauer			30	
S. Brandler			60	
Sally Brilles			40	
Alex. Büchel			20	
E. u. S. Bing			60	
Julius Bodenstern			30	
Leo Brandt			15	
Frau Prof. Bernstein			40	
J. Baer			7	50
Emil Blumenthal			60	
Siegfried Brasch			10	
L. Brasch			10	
H. Brasch			10	
Uebertrag	40		2445	50

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>ſ</i>	<i>M.</i>	<i>ſ</i>
Ansbach.				
Uebertrag			505	
A. Lehmann			30	
Wolf Rosenfeld			15	
Distriktsrabbiner Dr. P. Cohn			10	
Baden (Schweiz).				
J. B. Dreyfuss			100	
Gebr. Lang			80	
Michael Bollag 40 frcs. =			32	
Baltimore.				
Strauss Brothers			40	
Bamberg.				
Emil Wassermann			40	
Isak Rosenfelder			40	
Hermann Rosenfeld			20	
Siegmund Dessauer			30	
Karl Emanuel Dessauer			30	
G. Buxbaum			20	
Angelo Wassermann			40	
Marcus Tiez			100	
Wittwe Eichbaum			30	
Basel.				
Abraham Bloch			20	
Dreyfuss-Strauss			40	
B. A. Dreyfuss Brettauer			40	
S. Dreyfuss-Neumann			40	
Moses Epstein			10	
Wittwe Salomón Levy			20	
Aron Rein			20	
Julius Veit			20	
S. Dukas			20	
S. Bodenheimer			10	
J. Bollag-Feuchtwanger			20	
S. Dreyfuss Bensheim			20	
Julius Dreyfuss-Dreyfuss			16	
Uebertrag			1458	

Rechenschafts-Bericht.

Einnahmen.

(Geordnet nach § 4 des Vereins-Statuts).

	Zum Fonds		Jahresbeiträge	
	<i>M.</i>	<i>℔</i>	<i>M.</i>	<i>℔</i>
Altona.				
Nathan Bendheim			40	
Ober-Rabbiner Dr. Lerner			30	
J. Möller			60	
Henry Isaacs			30	
M. Braunschweiger			40	
Marcus Haarburger			10	
Harry Unna			20	
Koppel i. F. Segelbaum & Co.			20	
Albert Warburg			100	
N. Levy			60	
S. Feinberg			40	
Amoeneburg.				
M. A. Straus			15	
Aurich.				
Leeser Heymann			10	
Allenstein.				
Rabbiner Dr. M. Olitzki			10	
Alsfeld.				
Rechtsanwalt Dr. Stern			10	
N. Spier Söhne			5	
G. Rothschild Söhne			5	
Uebertrag			505	—

- Dr. Joseph Norden zum Rabbiner in Neustettin.
Dr. Ludwig Rosenthal zum Stiftsrabbiner in Mannheim.
Dr. Moses Rosenmann zum Rabbiner in Bisenz (Mähren).
Dr. Magnus Weinberg zum Rabbiner in Sulzbürg (Franken).
Dr. Joseph Wohlgemuth zum Dozenten an unserem Seminar.

Von ehemaligen Schülern der Anstalt sind berufen:

- Dr. Eduard Biberfeld, früher Stiftsrabbiner in Karlsruhe, zum Rabbinats-assessor der Gemeinde Adass-Jisroel in Berlin.
Dr. Armand Bloch, früher Rabbiner in Sulz i. E., zum Rabbiner in Oberehnheim i. E.
Dr. Eduard Goitein, früher Rabbiner in Marienbad, zum Rabbiner in Burg-kunstadt (Bayern).
Dr. Gerson Lange, früher Stiftsrabbiner in Hannover, zum Rabbiner der orthodoxen Vereinigung der Provinz Westfalen.
Dr. Louis Lewin, früher Stiftsrabbiner in Inowrazlaw, zum Rabbiner in Pinne.
Dr. Moritz Silberberg, früher Dirigent der Religionsschule zu Beuthen, zum Rabbiner in Grätz.
Mendel Zuckermann, früher Lehrer an der Religionsschule in Frankfurt a. M., zum Stiftsrabbiner in Hannover.
-

Stud. phil. Gustav Schlessinger, Mainz
Dr. Salomon Schüler, Bollweiler (Elsass)
Stud. phil. Josef Segal, Libau (Kurland)
** Dr. Salomon Stein, Berlin
* Dr. Isaak Unna, Würzburg
Dr. Gustav Wachenheimer, Biebesheim (Hessen)
Dr. Ludwig Warszawski, Posen
* Dr. Moritz Weisz, Karlsburg (Ungarn)
Cand. phil. Max Weyl, Berlin
Dr. Benedict Wolff, Köln
** Cand. phil. Mendel Zuckermann, Posen.

Zum Besuch der Vorlesungen wurden zugelassen:

Stud. phil. Arnold Aron, Hamburg
Stud. phil. Rubin Färber, Krakau
Dr. Aron Freimann, Ostrowo (Posen)
Stud. phil. Israel Friedländer, Praga (Russland)
Stud. jur. Sammy Gronemann, Hannover
Stud. phil. Max Heinemann, Frankfurt a. M.
Stud. phil. Gerson Kuttna, Neutra (Ungarn)
Stud. phil. Eugen Mittwoch, Schrimm (Posen)
Stud. phil. Wilhelm Lewin, Witkowo (Posen)
Stud. phil. Jonas Simon, Mannheim.

Von den Hörern stammen aus Deutschland 39 (46), aus Oesterreich-Ungarn 11 (13), aus Russland 2 (3).

Als ordentliche Hörer wurden mit Ausnahme eines einzigen, der sich auf dem Gebiete der jüdischen Wissenschaft mehrfach bethätigt hat, nur diejenigen aufgenommen, die im Besitze eines Abiturientenzeugnisses waren und sich einer Aufnahmeprüfung im Talmud mit Erfolg unterzogen.

Von Hörern unseres Seminars sind durch das ehrende Vertrauen von Gemeinden und Korporationen berufen worden:

Dr. Aron Ackermann zum Rabbiner in Brandenburg a. H.
Dr. Isaac Auerbach zum Rabbiner in Rogasen (Posen)
Dr. Selig Bamberger zum Rabbiner in Sulz (Elsass)
Dr. David Herzog zum Prediger in Mährisch Ostrau
Dr. Joseph Feilchenfeld zum Lehrer am Lehrerseminar in Köln
Dr. Moses Lewin zum Rabbiner in Wreschen (Posen)
Dr. Anton Nobel zum Stiftsrabbiner in Köln a. R.

- * Dr. Selig Bamberger, Sennheim (Elsass)
Stud. phil. Sally Baron, Berlin
Stud. phil. Max Beermann, Berlin
- ** Stud. phil. Naphtali Blumgrund, Bolesó (Ungarn)
Cand. phil. Adolf Braun, Nagy-Füged (Ungarn)
Stud. phil. David Braunschweiger, Würzburg
Dr. Chaim Brody, Ungvár (Ungarn)
- ** Stud. phil. Moses Calvary, Messingwerk (Brandenburg)
Stud. phil. Isidor Caro, Schrimm (Posen)
Dr. Hermann Caro, Posen
Stud. phil. Hermann Chone, Punitz (Posen)
Cand. phil. Naphtali Cohn, Altona
Dr. Levi Emmrich, Rhina (Hessen-Nassau)
Stud. phil. James Friedländer, Berlin
Stud. phil. Isidor Friedmann, Hainsfurth (Bayern)
Stud. phil. Siegfried Galliner, Deutsch-Eylau (Westpreuss.)
- ** Dr. Sussmann Grombacher, Hüffenhardt (Baden)
Dr. David Herzog, Tyrnau (Ungarn)
Cand. phil. Moses Hoffmann, Berlin
Stud. phil. Isaak Holzer, Krakau
Stud. phil. Jacob Horovitz, Frankfurt a. M.
Stud. phil. Julius Jarecki, Posen
Stud. phil. Adolf Kallner, Merchingen
Dr. Benzion Kellermann, Guolzhofen (Bayern)
Stud. phil. Jacob Kramer, Szombathely (Ungarn)
- * Dr. Louis Lazarus, Wien.
Cand. phil. Josef Lehmann, Warburg (Westfalen)
Stud. phil. Sylvain Lehmann, Gebweiler (Elsass)
- * Dr. Moses Lewin, Witkowo (Posen)
Dr. Arthur Liebermann, Kaschau (Ungarn)
- ** Stud. phil. Moses Chaim Losinski, Bobruisk (Russland)
Cand. phil. Manass Neumark, Posen
- * Dr. Anton Nobel, Halberstadt
* Dr. Josef Norden, Hamburg
Stud. phil. Samuel Rappoport, Lemberg
- * Dr. Ludwig Rosenthal, Nürnberg
* Dr. Moses Rosenmann, Zurawno (Galizien)
** Dr. Hirsch Sachs, Posen

*) Mit Rabbinatszeugnis entlassen.

**) Vor Beendigung der Studien ausgeschieden.

Orach-Chajim: 1895: (S.-S.) § 495—529.

1895/96: (W.-S.) § 429 bis § 494. — (S.-S.) § 1 bis § 127 mit
Auswahl. 2 St.

Homiletik: 1895/96: (W.-S.) Theoretischer Teil. 1 St.

Dr. A. Berliner:

Jüdische Geschichte: 1894/95: (W.-S.) die Juden in Nordfrankreich
und Lotharien. 2 St. — (S.-S.) Geschichte der Juden in Deutsch-
land. I. Teil. 2 St.

1895/96: (W.-S.) Geschichte der Juden in Deutschland. II. Teil. —
(S.-S.) Geschichte der letzten drei Jahrhunderte. 2 St.

Midrasch: 1895/96: (W.-S.) Bereschit Rabbah, die ersten Abschnitte.
— (S.-S.) Schir-Haschirim Rabbah. 1 St.

Privatissime: Hebräische Stylistik. 1 St.

Prof. J. Barth:

Hebräische Grammatik: 1894/95: (W.-S.) Das Verbum. — Kursorische
Lectüre der Proverbien. — (S.-S.) Das Nomen und die Flexion.
Kursorische Lectüre von Schir-Haschirim, Koheleth und Echa.

1895/96: (W.-S.) Einleitung, Pronomen, Verbalbildung. Erklärung
des Jeremias I—XVII. — (S.-S.) Das Nomen und die Flexion.
Erklärung des Jeremias XVIII—Ende. 2 St.

Dr. H. Hildesheimer:

1894/95: (W.-S.) Physische Geographie des westjordanischen Palästina.
— (S.-S.) Politische Geographie des ostjordanischen Palästina.

1895/96: (W.-S.) Physische Geographie Palästina's. — (S.-S.) Politische
Geographie des Westjordanlandes.

Privatissime: Einleitung in den Schriften des Josephus. 1 St.

Das Seminar wurde in den beiden verflossenen Jahren (October 94
bis October 96) von folgenden ordentlichen Hörern besucht:

- * Dr. Aron Ackermann, Wiesloch (Baden)
- Dr. Simon Auscher, Saar-Union (Elsass)

*) Mit Rabbinatszeugnis entlassen.

Verzeichnis der durchgenommenen Pensen

während der Jahre 1894/95 und 1895/96.

Abteilung A.

Der Rektor:

- Talmud: 1894/95: (Winter-Semeter) פרק כלל גדול מסכת שבת S. 67b—77b
und מסכת ביצה פרק אין צדין S. 23b—29b. — (Sommer-Semester)
כנא בתרא פרק חוקת הבתים S. 28a—41a.
1895/96: (W.-S.) כנא קמא פרק טרובה S. 2a—10. — (S.-S.) פרק
מצינעא S. 2a—10.

Dr. D. Hoffmann:

- Talmud: 1895: (S.-S.) מסכת יבמות פרק האשה רבה.
1895/96: (W.-S.) מסכת חולין פרק אלו טרפות, צומת הגידין, — (S.-S.) מסכת
מסכת חולין פרק ניד הנשה und פרק ניד הכשר und zwar S. 94a—100b
und 108a—113a. 5 St.
פוסקים: 1894/95: (W.-S.) הלכות נדה und הלכות מקואות: יורה דעה. — (S.-S.)
הלכות שחיטה: יורה דעה.
1895/96: (W.-S.) הלכות טרפות: יורה דעה. — (S.-S.) Schluss
יורה דעה הלכות טרפות und הלכות מליחה. 5 St.
Pentateuchexegese: 1894/95: (W.-S.) Leviticus 1—17. — (S.-S.) Le-
viticus Fortsetzung.
1895/96: (W.-S.) Genesis 1—30. — (S.-S.) Exodus 19—24. 2 St.
Privatissime: 1894/95: (W.-S.) Sifra, Lektüre und Erklärung. 1 St.

Dr. A. Berliner:

- Jüdische Litteraturgeschichte: 1894/95: (W.-S.) die hagadischen
und halachischen Elemente in den Targumim 2 St.
1895/96: (W.-S.) Quellen zur jüdischen Geschichte und Litteratur
2 St. — (S.-S.) Quellenschriften des Sendschreibens von Scherira
Gaon. 1 St.

Prof. Dr. J. Barth:

- Bibelexegese: 1894/95: (W.-S.) Erklärung des Jesaja, Cap. I—XXI. —
(S.-S.) Cap. XXII bis Ende. 2 St.

Es gereicht uns zu ganz besonderer Genugthuung und wird als erneuter Beweis für das wachsende Vertrauen, das die Gemeinden unserer Anstalt und ihren Bestrebungen entgegenbringen, sicherlich von allen Freunden derselben mit ungetheilter Freude begrüsst werden, dass die Zahl der Berufungen unserer Hörer in Rabbinats- und höhere Lehrstellungen in den letzten beiden Jahren eine Höhe erreicht hat, wie nie zuvor. Offenbart sich in dieser bemerkenswerthen Thatsache die wohlthuende Erkenntniss, dass das Bestreben, unseren Gemeinden gesinnungstüchtige Rabbiner zu erziehen, welche auf der Höhe jüdisch-wissenschaftlicher Ausbildung stehen und den Forderungen, die Thora, Wissenschaft und die praktischen Bedürfnisse des Lebens stellen, gewachsen sind, in immer weiteren Kreisen Verständniss und Anerkennung findet, so darf sie uns zugleich in der Zuversicht bestärken, dass die Beherzigung dieser Erkenntniss durch alle Gemeindeleiter allmählig der unwürdigen Gepflogenheit ein Ende bereiten wird, welche als ausschlaggebenden Maassstab für die Würdigkeit und Befähigung des Candidaten den äusserlichen Erfolg der Probepredigt betrachtet.

Wie in früheren Jahren, hat auch im abgelaufenen Zeitraum der verehrliche Vorstand der Adass-Jisroel-Gemeinde seine Synagoge für die homiletischen Vorträge unserer Hörer am Freitag-Abend resp. Sabbath-Nachmittag bereitwilligst zur Verfügung gestellt. Wir sprechen hierfür der Gemeinde und ihrer Verwaltung unseren warmen Dank aus.

Der Geburtstag Sr. Majestät des Kaisers und der Sedantag wurden, wie alljährlich, durch gottesdienstliche Veranstaltungen in der Seminar-synagoge gefeiert.

Bericht des Rectors.

Wieder kann mit voller Befriedigung auf den inneren Ausbau und die äussere Entwicklung unserer Anstalt während der beiden Berichtsjahre hingewiesen werden. Der Erweiterung, welche das Lehrercollegium durch die Berufung des Herrn Dr. Wohlgemuth erfahren hat, ist bereits im Bericht des Curatoriums Erwähnung geschehen.

Die Erfahrungen, welche die Dozenten in mehr als zwei Jahrzehnten sowohl über das erforderliche Mass des Wissens, das die Hörer für ihren Beruf genügend vorbereitet, als auch über das Maximum von Zeit und Kraft, das ihnen zugemuthet werden dürfe, gesammelt haben, setzten uns in den Stand, einen Studienplan auszuarbeiten, der den Hörern gleich bei ihrem Eintritt ein klares Bild von demjenigen giebt, was sie im Laufe der sechs Jahre, die sie zum mindesten in der Anstalt verweilen, zu leisten haben. In Bezug auf die abschliessenden Examina giebt der Studienplan nur einen Niederschlag Dessen, was seit Jahren von uns gefordert wurde.

Der Uebergang von der Abtheilung B zur Abteilung A, der sich früher nur auf Grund einer Talmudprüfung vollzog, ist durch eine Reihe von Examina erschwert worden, weil es uns nach der Analogie anderer Studienzweige wünschenswerth erschien, dass die Hörer schon nach den ersten vier Semestern sich und dem Dozentencollegium über ein bestimmtes Mass am Seminar erworbener Kenntnisse Rechenschaft ablegen.

Die Anstalt wurde von 52 ordentlichen Hörern besucht, welche allesamt bei ihrem Eintritt neben dem als selbstverständlich vorausgesetzten religiösen Lebenswandel sich über das genügende Mass biblisch-talmudischen Wissens ausgewiesen und ferner ein von einem humanistischen Gymnasium ausgestelltes Zeugnis der Reife beigebracht haben. Nur die derart Vorgebildeten haben nach Abschluss ihrer Studien an der Anstalt Anspruch auf Ertheilung eines Zeugnisses. Doch wird einer kleinen Zahl Solcher, die ohne jene Vorbedingung zu erfüllen, nach dem Urtheil der Dozenten den Vorlesungen folgen können, der Besuch derselben gestattet. Zu unserer grossen Freude erhielten auch in den letzten Berichtsjahren die Vorlesungen von den Studierenden der verschiedensten Fakultäten zahlreichen Zuspruch.

Wie in früheren Jahren so sind auch in den Berichtsjahren sowohl dem Stipendienfonds als dem Fonds des Seminars grössere Spenden zugewiesen worden, die weiter unten unter den entsprechenden Titeln aufgeführt sind. Den hochherzigen Spendern sei für ihre bedeutenden Zuweisungen hiermit der innigste Dank ausgesprochen. Aus dem seiner Zeit zum Jubiläum des siebenzigjährigen Geburtstags des Herrn Rektor gesammelten Fonds, der den Titel „Hildesheimerfonds“ führte, sind 20000 M. dem Jubilar zur Verfügung gestellt worden. Der Herr Rektor hat diese Summe dem Seminar überwiesen, die Verteilung an die einzelnen Fonds ist unter denselben angegeben.

Einen schmerzlichen Verlust hat das Curatorium zu beklagen. Herr Caspar Lachmann, der bei der letzten Neuwahl in das Curatorium eingetreten war, ist uns durch den Tod entrissen worden. Seine thätige Mithilfe sichert ihm unsere Dankbarkeit. Wir werden sein Andenken stets in Ehren halten.

Seit vielen Jahren widmet sich Herr Nathan Wolfsohn der Verwaltung des dem Seminar gehörigen Hauses. Für die mühevollen Hingabe und seine erfolgreiche Thätigkeit sei ihm unser wärmster Dank ausgesprochen.

Schliesslich sei noch bemerkt, dass der Kassenbericht mit dem 1. Juli 1897 abschliesst. Nur die Spenden und Beiträge, die bis zu dieser Zeit eingelaufen sind, oder was als Beitrag für diese Zeit eingeschickt ist, ist aufgenommen worden. Ueber alle anderen Spenden und Beiträge, werden wir im nächsten Bericht ordnungsgemäss quittiren.

BERLIN, $\frac{15. \text{Tamus } 5657.}{15. \text{ Juli } 1897.}$

Das Curatorium.

Bericht des Curatoriums.

In unserem vorigen Bericht durften wir konstatieren, dass die pekuniären Verhältnisse der Anstalt sich günstig gestaltet haben. Auch für die letzten zwei Jahre können wir zu unserer grossen Freude mitteilen, dass die Freunde und Gönner der Anstalt ihr treu geblieben sind. Wenn trotzdem die Bilanz sich immer schwieriger gestaltet, wenn wir an unsere Freunde die dringende Bitte richten müssen, in ihren Kreisen für unsere Anstalt weiter wirken zu wollen, so liegt dies an dem Umstand, dass die Ausgaben von Jahr zu Jahr sich steigern und durch tiefgreifende Aenderungen in den letzten Jahren eine besondere Höhe erreicht haben.

Das stetige Anwachsen der Hörerzahl machte es besonders für die talmudischen Disciplinen nötig, eine fernere Lehrkraft zu berufen. Wir wählten einen ehemaligen Schüler des Seminars, Herrn Dr. J. Wohlgemuth, der nach dem Urtheile des Dozenten-Collegiums als ganz besonders geeignet für diese Stelle erschien. Zu unserer grössten Genugthuung können wir konstatieren, dass unsere Wahl eine sehr glückliche war. Der Erfolg, den Herr Dr. W. in seiner Wirksamkeit bisher erzielte, trat sowohl in der eifrigen Beteiligung der Hörer, wie auch in den unverkennbaren Fortschritten derselben zu Tage. Ausser den talmudischen Disciplinen übernahm Herr Dr. W. auch die Behandlung der Homiletik und der Religionsphilosophie. Nach der Anstellung des Herrn Dr. W. übernahm den Talmud-Unterricht in der Oberabteilung zum grösseren Teil Herr Dr. Hoffmann.

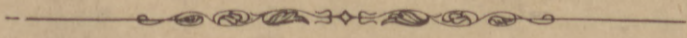
Um den Herrn Rektor auch in den äusseren Arbeiten zu entlasten, wurden die Sekretariatsgeschäfte Herrn Moses Hildesheimer übertragen. Im Anschluss hieran ersuchen wir die Herren Inkassenten, die uns stets so freundlich zur Seite standen, und denen wir auch an dieser Stelle unseren wärmsten Dank aussprechen, sowie die Herren beitragenden Mitglieder, die bisher dem Herrn Rektor eingesandten Gelder in Zukunft per Girokonto oder per Post direkt an die Herren Rendanten Helft und Friedländer Berlin Bischofstr. 17 einsenden zu wollen und dem Sekretariat p. A. Herrn M. Hildesheimer, Münzstr. 25 davon Mitteilung zu machen.

B
383.

Jahres-Bericht
des
RABBINER-SEMINARS
zu Berlin
für 5655 und 56 (1895 und 96)
vom
Curatorium.

Beigegeben:
„Neue Collectaneen aus einer Mechilta zu Deuteronomium“
von Dr. D. Hoffmann.

BERLIN.
Druck von H. Itzkowski, Gr. Hamburgerstr. 2.